

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za poljski jezik i književnost

Ivan Fosin

**Jezik prava i njegovo prevođenje
u poljsko-hrvatskom kontekstu**

Diplomski rad

Zagreb 2013.

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti
Katedra za poljski jezik i književnost

**Jezik prava i njegovo prevođenje
u poljsko-hrvatskom kontekstu**

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Barbara Kryžan-Stanojević, izv. prof.

Student: Ivan Fosin

Broj indeksa: 245644

Zagreb 2013.

Spis treści

1.	Wprowadzenie.....	1
2.	Język prawa i jego cechy	5
2.1.	Język prawa w ujęciu strukturalistycznym	5
2.2.	Juryslingwistyka i badania języka prawa	8
2.2.1.	Odmienność języka prawa od innych języków specjalistycznych	9
2.2.2.	Język prawny a język prawniczy	11
2.2.3.	Przepis prawny a norma prawna	12
2.2.4.	Językowa reprezentacja normy prawnej	13
2.2.5.	Rozwarstwienie dyskursu prawa i komunikacja w prawie	20
3.	Terminologia jako dyscyplina naukowa	29
3.1.	Leksyka języka ogólnego a języka specjalistycznego	29
3.2.	Termin	31
3.3.	Relacje między terminami	33
3.3.1.	Relacje logiczne a ontologiczne	33
3.3.2.	Synonimia i antonimia	34
3.3.3.	Monosemia a polisemia	36
3.4.	Definicje terminologiczne i ustawowe	38
3.5.	Procesy przepływu wyrazów pomiędzy JO i LSP: terminologizacja, determinologizacja, metaforyzacja.....	40
4.	Teoria tłumaczenia tekstów funkcjonalnych.....	42
4.1.	Proces tłumaczenia	42
4.2.	Koncepcja ekwiwalencji formalnej a ekwiwalencji dynamicznej Nidy.....	43
4.3.	Teoria skoposu i tłumaczenie funkcjonalne	44
5.	Tekst polskiego Kodeksu karnego	46
6.	Propozycja przekładu polskiego Kodeksu karnego	57
7.	Analiza terminologiczna	71
7.1.	Źródła zunifikowanej terminologii	71
7.2.	Tworzenie nowej terminologii	74
7.2.1.	Pełna ekwiwalencja terminologiczna	75
7.2.2.	Częściowa ekwiwalencja terminologiczna	78
7.2.3.	Brak ekwiwalencji terminologicznej.....	79
7.2.4.	Ekwiwalent funkcjonalny albo tworzenie terminu przez neologizm	81

7.2.5.	Asymetria desygnatów	82
7.2.6.	Kalka leksykalna wyrazowa.....	83
7.2.7.	Zapożyczenie.....	83
7.2.8.	Możliwe błędy w użyciu niektórych terminów	84
7.2.9.	Ekwiwalencja denotacyjna a ekwiwalencja konotacyjna	85
8.	Analiza tekstualna	87
8.1.	Czasowniki	87
8.1.1.	Kategoria czasu	87
8.1.2.	Kategoria aspektu	89
8.1.3.	Kategoria strony	90
8.2.	Imiesłowy	92
8.3.	Formy analityczne a formy syntetyczne	96
8.4.	Słownictwo wspierające	97
8.5.	Składnia	98
8.6.	Tekst oryginału – tekst paralelny – tłumaczenie	101
9.	Podsumowanie	103
	Bibliografia	107
	Źródła	108
	Aneks: glosariusz	109

1. Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszej pracy jest język prawa i jego tłumaczenie z języka polskiego na chorwacki. Motywacja do omówienia tematu, który jednocześnie obejmuje język specjalistyczny, prawoznawstwo, teorię przekładu oraz terminologię (jako dyscyplinę) narzuca się w kontekście coraz większego zainteresowania dla interdyscyplinarnych badań języka w obrębie poszczególnego zawodu. Na dodatek, wielkie zmiany społeczne i polityczne w kilku ostatnich dziesięcioleciach doprowadziły do niezbedności spotkań różnych kultur w sferze nauki, polityki oraz gospodarki. Proces globalizacji i wspólnota międzynarodowa, w której żyjemy też miały znaczny wpływ na coraz większą potrzebę do mediacji językowej w sektorze publicznym i prywatnym, jak i w kontaktach osobistych. W świetle tych zdarzeń, istnieje coraz większe zapotrzebowanie do specjalistów językowych – lingwistów, filologów i tłumaczy, którzy swoją wiedzę mogą stawić do dyspozycji fachowcom innych profilów w ich celach zawodowych. Właśnie dlatego, wykwalifikowani i kompetentni tłumacze tekstów specjalistycznych działają w ramach różnych instytucji międzynarodowych (UE, ONZ) i państwowych (ministerstwa, biura) albo prywatnych agencjach tłumaczeniowych. Ażeby zapewnić jak najlepszą jakość wyrobu końcowego – tłumaczenia, „industria” językowa i tłumaczeniowa kładzie duży nacisk na wykształcenie nowej kadry. W związku z tym, zarówno w Europie Zachodniej jak i w Polsce powstaje coraz więcej specjalnie przygotowanych studiów tłumaczenia specjalistycznego. Ponieważ w Chorwacji języki specjalistyczne i ich tłumaczenie rzadko są przedmiotem zainteresowania naukowców oraz praktycznego nauczania, ten temat wydaje się bardzo zachęcający do wypracowywania teoretycznych i praktycznych wytycznych w tłumaczeniu dwóch języków o ograniczonym zasięgu.

Celem niniejszej pracy jest tworzenie konkretnego modelu tłumaczenia, który mógłby zostać zastosowany w chorwackim tłumaczeniu konkretnego polskiego aktu ustawodawczego. Jako tekst źródłowy, losowo wybraliśmy kilka rozdziałów z odpowiednimi artykułami polskiego Kodeksu karnego. Tłumaczenie tego tekstu na język chorwacki powinno być ostatecznym rezultatem, przykładem oraz sprawdzeniem zastosowania wszystkich założeń teoretycznych z naszej pracy. Ze względu na obszerność tematu, w części teoretycznej zajmiemy się tylko językiem aktów ustawodawczych. Mając na uwadze wcześniej wspomnianą interdyscyplinarność dziedziny, którą zajmuje się lingwistyka języków specjalistycznych, część teoretyczna będzie polegała na połączeniu języka i

rzeczywistości pozajęzykowej, którą w tym przypadku przedstawia prawo jako odrębna dziedzina. Praktyczną częścią będzie tłumaczenie polskiego Kodeksu karnego oraz analiza językowa.

Nie zważając na to, że ograniczyliśmy się wyłącznie na tekst ustawy, metodologię terminologiczną i tłumaczeniową, którą zaprezentujemy, można w dużej mierze zastosować również na inne, wszelkiego rodzaju, teksty prawne lub prawnicze, co mogłoby przyczynić się przykładowo do wykonywania pracy tłumacza przysięgłego. W związku z tym, tekst polskiego Kodeksu karnego przedstawia w naszej pracy w pierwszym rzędzie materiał dydaktyczny, pewnego rodzaju „laboratorium“ do możliwych rozwiązań językowych i tłumaczeniowych.

Najpierw spróbujemy zdefiniować czym jest język prawa, wyjaśnić podział na *język prawny* i *prawniczy*, jak i jego stosunek do języka ogólnego. Faktem jest, że żaden język specjalistyczny nie może być uważany za odrębny język w sensie podstawowej dychotomii strukturalistycznej *langue – parole*, dlatego i język prawa poprzez liczne środki językowe łączy się z językiem ogólnym. Jednak, jako technolektu, czyli języku, którym posługuje się pewna grupa fachowców, powinno uznać niektóre różnice w dystrybucji oraz w charakterystycznym użyciu pewnych kategorii morfologicznych, gramatycznych i składniowych, oraz środków stylistycznych, którymi posługuje się.

Język prawa należy badać używając metodologii, którą stosuje juryslingwistyka. Zamierzamy rozpatrzeć pojęcie „normy prawnej“, składającej się z trzech elementów – hipotezy, dyspozycji i sankcji. Właśnie norma prawna, to podstawa każdego aktu ustawodawczego zredagowanego według zasad techniki prawodawczej, a nam umożliwia rozumienie i interpretację intencji ustawodawcy. Normę prawną najczęściej wyraża się za pomocą ustalonych, powtarzających się wzorców językowych, a ich analiza może w znacznym stopniu przydać się w trakcie tłumaczenia. Norma prawna zwraca się do pewnego podmiotu i daje mu wskazówkę o tym jak musi/może albo nie musi/nie może się zachowywać. Chodzi o modalność prawną, czyli kwalifikację zachowania adresata, podmiotu normy, która może być uregulowana w rozmaite sposoby. Naszym celem jest odnaleźć środki językowe, którymi norma prawna określa adresata, których czasowników modalnych lub innych używa w wskazówkach o jego zachowaniu oraz którymi środkami językowymi wyraża specjalne okoliczności normy prawnej.

Z kolei będziemy mówić o niejedności i rozwarstwieniu dyskursu języka prawa ze względu na rodzaj tekstu (ustawodawczy, nieustawodawczy) oraz typ wyrażanej normy (generalna, indywidualna), co mogłoby sugerować istnienie więcej rozmaitych „języków“ prawa. Rozpatrzmy również już istniejącą kategoryzację stylów funkcjonalnych i spróbujemy ustalić do jakiego stylu funkcjonalnego i dlaczego należy język prawa.

Każdy język specjalistyczny, w czym język prawa nie jest wyjątkiem, odznacza się własnym systemem pojęciowym w postaci terminu. Dwudzielność „termin – leksem“ wskazuje właśnie na zasadniczą różnicę między językiem ogólnym a językiem specjalistycznym. Termin jest wyrazem lub połączeniem wyrazowym i składa się z desygnatu, czyli konkretnej realizacji językowej i pojęcia, czyli abstrakcyjnego mentalnego wyobrażenia. Termin jest zawsze częścią dokładnie określonego, z góry rozgranicezonego systemu pojęciowego. Właśnie pojęcie jest uważane za podstawową jednostkę terminologiczną. Innymi słowy, podejście terminologiczne polega na onomazjologii – „od znaczenia do wyrazu“. Terminologia wymaga jednoznaczności terminu wewnątrz jednego systemu pojęciowego w celu zdobycia im większej precyzji w komunikacji zawodowej. Definicja funkcjonuje jako środek językowej reprezentacji znaczenia. Aby lepiej zrozumieć niektóre postulaty terminologiczne, zdecydowaliśmy się na omówienie relacji logicznych (hiperonim-hiponim) oraz częściowych (część-całość) między terminami oraz relacji semantycznych między terminami włączając w to monosemię, mononimię, synonimię i antonimię oraz polisemię i homonimię. Polisemia, czyli wieloznaczność desygnatu w jednym albo w wielu systemach pojęciowych, może wskazywać na takie procesy jak terminologizacja, determinologizacja i metaforyzacja.

Oprócz terminologii jako dyscypliny naukowej, dla naszej pracy bardzo istotny jest zarys głównych nurtów w teorii tłumaczenia. Przedstawimy powszechnie przyjęty model sytuacji komunikacyjnej w procesie tłumaczenia, który składa się z nadawcy prymarnego, tekstu A, odbiorcy pośredniego, tekstu B i odbiorcy terminalnego. Zajmiemy się konfliktem „dosłowność – wolność“. Dosłowność według Nidy (2009: 56-57) zakłada ekwiwalencję formalną, która polega na zachowaniu elementów formalnych, przenoszeniu struktury gramatycznej i semantyki języka źródłowego do języka docelowego. Z drugiej strony, wolność według Nidy nazywana jest ekwiwalencją dynamiczną, która polega na wywarciu tego samego efektu tłumaczenia na odbiorcę terminalnego. Chodzi o zachowanie odpowiednich proporcji między tekstem oryginału i odbiorcą języka źródłowego oraz przekładem i nadawcą języka docelowego. W istocie, chodzi o dwie skrajne możliwości –

przekład ukierunkowany na język źródłowy i przekład ukierunkowany na język docelowy – pomiędzy którymi istnieje cały szereg dopuszczalnych postępowań i metod tłumaczeniowych. Należy podkreślić, iż w teorii tłumaczenia centralne miejsce często zajmują zagadnienia metod i strategii tłumaczeń tekstów literackich. Podstawę teoretyczną do tłumaczenia tekstów specjalistycznych znajdujemy w kręgu niemieckiej funkcjonalistycznej szkoły tłumaczeniowej, opierającej się na teorii skoposa Vermeer'a. W tej perspektywie, podczas tłumaczenia tekstu, należy wziąć pod uwagę intencję autora, funkcję tekstu oraz cel, który ten tekst ma osiągnąć – zarówno w sensie formalnojęzykowym jak i w sensie wymagań zleceńodawcy przekładu, oraz oczekiwań odbiorców terminalnych. Takie podejście teoretyczne wydaje się najbardziej uzasadnione i nadające się do zastosowania w praktyce tłumaczenia tekstów specjalistycznych w środowisku profesjonalnym.

Po wszystkich rozważaniach teoretycznych owego tematu, proponujemy już wspomniany przekład niewielkiej części polskiego Kodeksu karnego na język chorwacki. Podajemy również tekst oryginalny, w którym wszystkie terminy zostaną oznaczone szarym kolorem. Zaznaczone terminy znajdują się w glosariuszu stanowiącym aneks do niniejszej pracy.

W praktycznej części pracy przeanalizujemy wszystkie aspekty przetłumaczonego tekstu: przeprowadzimy analizę terminologiczną i tekstualną. W części tej spróbujemy również odpowiedzieć na praktyczne wymogi, jakie ma spełniać przekład ze względu na intencję nadawcy, cel tekstu oryginału i przekładu oraz oczekiwania odbiorców terminalnych.

2. Język prawa i jego cechy

Język prawa zamierzamy opisać z punktu widzenia językoznawczego. Interesuje nas jaki jest stosunek językoznawstwa do języków specjalistycznych, w tym do języka prawa. Czy język prawa można uznać za odrębny język w rozumieniu strukturalistycznym? Jeśli nie, na jakiej płaszczyźnie można opisywać ten język? Jakie są jego funkcje i jakimi środkami językowymi są wyrażane? Jak toczy się komunikacja w prawie?

Problematykę języków specjalistycznych zaczęto gruntownie badać dopiero w drugiej połowie XX wieku i to w obrębie lingwistyki stosowanej. Wymiar rzeczywistości pozajęzykowej obecny w językach, którymi posługują się specjaliści niewątpliwie stanowi na tyle istotną cechę, iż teoretyczna mikrolingwistyka (rozważa język, jako byt niezależny od otaczającego świata) nie może odpowiedzieć na praktyczne wymogi badawcze języków specjalistycznych. Dlatego język prawa bada się w ramach nowoczesnej dyscypliny juryslingwistyki. Łączy ona metody językoznawcze i prawoznawcze w celu jak najbardziej precyzyjnego opisu tego języka oraz znalezienia jego praktycznych zastosowań, przede wszystkim w przekładoznawstwie.

2.1. Język prawa w ujęciu strukturalistycznym

Strukturalizm F. de Saussure'a, dokładniej wyodrębnienie materii od obiektu językoznawstwa, był rodzajem przewrotu kopernikańskiego, bowiem uznał on *langue* za obiekt językoznawstwa w dychotomii *langue – parole*.

Należy odpowiedzieć na pytanie czy prawo ma swój „język“ w świetle tej dychotomii. Jeżeli obiektem językoznawstwa jest język w rozumieniu *langue*, przyznanie języku prawa statusu odrębnego „języka“ oznaczałoby istnienie niezależnie współistniejącego systemu.

Petzel (Petzel, 2006:153) w swym artykule, zadaje pytanie: „*Czy język prawny może być uznany za język w ujęciu lingwistycznym?*“ Oświadcza on, iż „wypowiedane w tej kwestii poglądy, formułowane w dużej części przez językoznawców, lecz akceptowane również przez niektórych przedstawicieli polskiej teorii prawa, w większości udzielają na to pytanie odpowiedzi negatywnej. Aprobowany jest pogląd, że język prawny nie jest językiem w rozumieniu lingwistycznym“ (Petzel, 2006:154). Innymi słowy, język prawa jest integralną częścią systemu – języka w rozumieniu *langue*.

Stąd, odmienność tego języka realizuje się na płaszczyźnie *parole*, w indywidualnej mowie charakterystycznej dla danej grupy społecznej, szczególnie, dla danej grupy specjalistów. Jeśli język poszczególnych grup społecznych nazywa się socjolektem, język używany przez fachowców pewnego zawodu nazywa się **technolektem** (Lukszyn, 2001:7). Obydwie grupy swój język zasadzają na abstrakcyjnym systemie *langue* wspólnym dla wszystkich członków zbiorowości, a odmienności języka, którym się posługują, realizują w indywidualnej konkretyzacji tego systemu.

Odmienność technolektu od języka ogólnego można zatem postrzegać w ramach socjolingwistyki, pragmatyki, teorii kognitywnej i komunikacyjnej, które uwzględniają szerszy kontekst użycia języka w konkretnej sytuacji i w konkretnym przeznaczeniu. Specjaliści posługujący się językiem prawa posiadają **kompetencję pragmatyczną**, która służy komunikacji dostosowanej do sytuacji i okoliczności z innymi specjalistami z dziedziny oraz redagowania tekstów prawnych i prawniczych. Ta kompetencja opiera się na kompetencji ogólnej, ale z drugiej zaś strony, posiadanie kompetencji ogólnej nie zakłada posiadania kompetencji pragmatycznej. Jest to kompetencja dodatkowa, przyswojona w ciągu kształcenia formalnego.

Petzel język prawa bada w obrębie socjolingwistycznej **teorii rejestru językowego**. Ta teoria polega na „wspólnocie językowej“ – jej członkowie posługują się mniejszą lub większą liczbą odmian wspólnego języka (Petzel, 2006:157). Wyróżnia on **rygorystyczne** i **liberalne** rozumienie rejestru językowego. W ujęciu rygorystycznym, język prawa nie może być rejestrem językowym, bo wypowiedzi tworzą odrębny rejestr „jedynie wówczas, kiedy są one swoiste w tym sensie, że żadne wypowiedzi nienależące do tego rejestru takich właściwości jak one nie mają (*Ibidem*). To założenie wspiera Gizbert-Studnicki twierdząc, że „trudno jest odnaleźć takie środki leksykalne (wyrażenia), które byłyby charakterystyczne dla tekstów prawnych *in gremio*“ (*Ibidem*). W istocie, język prawny dzieli środki leksykalne z językiem ogólnym i tworzy dosyć małą liczbę „terminów swoistych“, czyli zapożycza leksykę języka ogólnego tworząc nowe znaczenia w języku prawa za pomocą terminologizacji. Gizbert-Studnicki nie dokonuje więc rozróżnienia między formą i treścią, jakie zawarte są w wyrazie, pomijając fakt, że forma dwóch wyrazów może być ta sama, a ich treść inna, co implikuje polisemię¹. Właśnie to potwierdza odmienny pogląd Barbary Z.

¹ Pieńkos na ten temat mówi: „Trzeba zatem zauważyć obecność dwóch kategorii terminów technicznych, tych, które są nimi z uwagi na ich formę, na ogół trudną do zrozumienia dla laika, oraz ze względu na ich znaczenie, jak również tych, które będąc wyrazami języka ogólnego, są tylko terminami technicznymi w jednym ze swych

Kielar, która twierdzi, że odrębność języka prawnego w dziedzinie terminologii jest łatwo uchwytna² (Petzel, 2006:159).

W liberalnym pojmowaniu rejestru językowego (Petzel, 2006:159), „nie stawia się wymagania, aby właściwości językowe konstytuujące rejestr były dla pewnego zbioru swoiste. Tym samym, przy liberalnym pojmowaniu rejestru jest możliwe jego ukonstytuowanie jako swoistej odmiany języka, przy założeniu, że istnieje charakterystyczny dla niego zbiór właściwości językowych, które wzięte z osobna występują jednak również w innych rejestrach.“ Liberalne pojmowanie rejestru językowego uważamy za jedyny zrozumiały sposób postrzegania rejestru językowego.

Coraz większa liczba badań empirycznych opierających się na propulsywnej metodzie analizy frekwencyjnej tekstu potwierdza znaczną odrębność języka prawnego od języka ogólnego. Taka analiza działa na zasadzie porównywania list częstościowych słów w tekstach powszechnych i prawnych. Jedno z badań przedstawionych w artykule J. Petzela (*op. cit.*, str. 161) udowadnia, że „język prawny posiada leksykę odrębną w stosunku do leksyki języka polszczyzny współczesnej“. Badanie to polegało na porównaniu słownika frekwencyjnego języka prawnego (SFJP) oraz słownika frekwencyjnego polszczyzny współczesnej (SFPW). Wyniki przeprowadzonych badań przedstawiono jedynie dla pierwszych 300 słów najczęściej występujących w tekstach prawnych (*Ibidem*). Z tych 300 słów, tylko 100 stanowiły wyrazy charakterystyczne dla języka prawnego, tak jak: przepis, ustawa, określony, postępowanie, organ, wykonywanie, termin, publiczny, umowa, prezes, rozporządzenie, urząd itd. (*Ibidem*). Jak już zaznaczyliśmy wcześniej, zaprzeczając tezę Gizberta-Studnickiego o istnieniu małej liczby terminów swoistych w języku prawnym, pewne terminy, które wydają się być słowami języka ogólnego, mają inne znaczenie mimo tej samej formy, np.: rodzina, zabójstwo, kara i liczne inne. Znaczy to, że leksyka języka prawa jest o wiele bardziej zróżnicowana niż mogłoby się wydawać na pierwszy rzut oka.

Oprócz istnienia specyficznego słownictwa i terminologii, ale także i odmiennego użycia środków gramatycznych, składniowych i stylistycznych, „wypowiedzi języka prawnego są jednak oparte na strukturach wchodzących w skład ogólnej kompetencji

znaczeń. Błędem jest zatem kłaść do tego samego koszyka wyrazy języka ogólnonarodowego i terminy techniczne po prostu dlatego, że mają tę samą formę, te drugie bowiem są tylko realizacją tych pierwszych.“ (Pieńkos, 1999:42)

² Naszym zdaniem, dopiero badaniem terminów danej dziedziny możemy objąć całą problematykę odmienności języka prawnego (przynajmniej co do jego słownictwa, precyzyjniej mówiąc terminologii) i z tego powodu zamierzamy przyjrzeć się tym kwestiom w następnych rozdziałach.

językowej i nie da się, jak się wydaje, stwierdzić, że w języku prawnym występują struktury o odmiennym, specyficznym charakterze“ (*op. cit.*, str. 163). Tezę tę potwierdza Jerzy Pieńkos w obszernej monografii „Podstawy juryslingwistyki“. Na pytanie czy rzeczywiście istnieje język prawa, twierdzi, iż jest to **wspólny język narodowy** z jednej strony i kontynuuje: „tymczasem język prawa ma swoje słownictwo i terminologię, swoją leksykę, właściwe tylko prawu“ (Pieńkos, 1999:9). Wnioskuje, że język prawny współistnieje z językiem ogólnym w postaci **języka specjalistycznego**: „Po pierwsze, język prawa jest **podjęzykiem języka narodowego**. Istnieją pewne wyrazy – terminy, stanowiące niejako łącznik między obu tymi językami, np. wyraz prawo rozumiany mniej więcej podobnie przez prawnika i laika. Po drugie, wewnątrz języka narodowego można wyróżnić język specjalistyczny, jakim jest język prawa“ (Pieńkos, 1999:9-10). W naszych rozważaniach przyjmujemy fakt, że język prawny (zresztą jak wszystkie inne języki specjalistyczne) jest nieodrębną częścią języka w rozumieniu *langue*, czyli języka-systemu, jest oczywisty i niezaprzeczalny, tym samym, zakładamy, że język prawny nie może być uznany za język w ujęciu lingwistycznym³.

2.2. Juryslingwistyka i badania języka prawa

Juryslingwistyka, czyli lingwistyka prawa, jest syntezą prawa i językoznawstwa, zwłaszcza językoznawstwa stosowanego (Pieńkos, 1999:18). Nazwa istnieje i funkcjonuje również w innych językach: *Rechtlinguistik* w niemieckim, *legal linguistics* w angielskim i analogicznie w języku chorwackim utworzono nazwę *pravna lingvistika*, chociaż, jak już stwierdziliśmy, mało kto pisał w Chorwacji prace naukowe z tej dziedziny. Juryslingwistyka bada specjalne relacje języka i prawa w konkretnym kontekście społecznym i prawnym (Bukovčan, 2009:19).

W początkach, język prawa badano wyłącznie z perspektywy teoretycznoprawnej zarówno w Polsce jak i w Chorwacji⁴. Pierwsze badania nad językiem prawa pojawiły się dopiero w drugiej połowie dwudziestego wieku i miały one charakter bardziej logiczny, niż

³ Pieńkos (Pieńkos, 1999: 21) zadaje pytanie czy w ogóle można mówić o „języku prawnym i prawniczym“ zamiast o terminologii specjalistycznej w zakresie prawa: „Język prawa nie istnieje sam w sobie i sam dla siebie, lecz funkcjonuje w obrębie języka ogólnonarodowego, można więc mówić co najwyżej o słownictwie prawnym i prawniczym, o pewnych specyficznych zwrotach lub odmiennościach składniowych, o szczególnej stylistyce tych zwrotów i wyrażań używanych w prawie itd.“. Pointą jego spostrzeżenia jest to, że nie istnieje język prawa *sui generis* poza językiem narodowym i kontynuuje: „Wydaje się, że jeśli mówimy *język prawny* i *język prawniczy*, to mamy przede wszystkim na myśli słownictwo, terminologię specyficzną dla danego środowiska czy grupy zawodowej lub dyscypliny naukowej, tak jak umownie posługujemy się terminami *język chłopski*, *język mieszczański*, *język szlachty* itp.“ (*op. cit.*, str. 22)

⁴ Ten problem pierwsi badali T. Gizbert-Studnicki w Polsce (artykuł „Czy istnieje język prawny“) oraz N. Visković w Chorwacji (monografia „Jezik prava“).

lingwistyczny, w formalistycznym badaniu normatywności prawnej (Visković, 1989: 11). W skromnej literaturze chorwackiej na ten temat, wszyscy autorzy⁵ zgadzają się, że nie istnieją poważne badania systemowe chorwackiego języka prawa. Visković (*op. cit.*, str. 9) takie opóźnienie w opracowywaniu języka prawa objaśnia „brakiem rozumienia przez lingwistów cech dyskursu prawnego i brakiem wiedzy lingwistycznej wśród prawników.“

Wiadomo, że prawo i język są ściśle związane i że sposób pisania aktów prawnych ma duży wpływ na cały szereg zjawisk – na przykład na interpretację samych norm prawnych czy też na efekt, który normy napisane w określony sposób wywołują na odbiorcę. Pomimo tak ścisłej więzi między językiem i prawem, językoznawcy długo nie interesowali się tym tematem. Pierwsi językiem prawa zaczęli interesować się teoretycy prawa (Bukovčan, 2009:19). Właśnie oni zauważyli, że najlepsze przepisy prawne nie mogą być skuteczne, jeśli nie są napisane zgodnie z normą językową (Novak, 2010:2). Z tego powodu, wszystkie podręczniki z zakresu techniki prawodawczej zawierają rozdziały o języku, chociaż niestety najczęściej są w nich omawiane ogólne reguły gramatyczne i ortograficzne oraz jedynie podstawy leksykologii. (*Ibidem*)

Na temat języka prawa więcej rozpraw niż w Chorwacji zostało jednak opublikowanych w Polsce w drugiej połowie XX wieku. Podobnie jak u nas, o wiele więcej pisali o tym prawnicy, niż językoznawcy. Ci pierwsi rzadko interesowali się jednak zagadnieniami teoretycznymi z zakresu języków prawa, a zatem kwestiami metajęzykowymi w odniesieniu do tych języków (Pieńkos, 1999:19, 34). Dzisiaj natomiast, zarówno prawnicy jak i językoznawcy badają język prawny i prawniczy, dzięki czemu młoda dyscyplina naukowa nazywana lingwistyką prawa rozwija się bardzo szybko w Polsce.

2.2.1. Odmienność języka prawa od innych języków specjalistycznych

„Juryslingwistyka stawia sobie za główny cel badanie języka prawa w jego różnych aspektach i przejawach, aby wydobyć środki i określić techniki służące poprawie jego jakości, np. dla celów przekładu, redagowania tekstów, terminologii, leksykografii słownikowej.“ (Pieńkos, 1999:18) Uważamy, że juryslingwistyka jest w istocie subdomeną dziedziny określonej jako **lingwistyka języków specjalistycznych** (ang. *language for special purposes*, chorw. *jezik struke*). Odmienność i specyfika języka prawa oraz istotne znaczenie prawa *sui generis* sprawiają, iż wyróżnia się spośród innych języków specjalistycznych oraz formuje własną metodę badawczą. Różnica między językiem prawa i innymi językami

⁵ Na przykład Visković, Bukovčan, Novak

specjalistycznymi jest widoczna, jeśli porównamy go z fachowym tekstem którejś z nauk ścisłych. Leksyka, terminologia, semantyka i stylistyka są najczęściej jednolite i nie ulegają szybkim zmianom. W odróżnieniu od nauk ścisłych, w samej istocie prawa jako nauki i faktu społecznego leży głęboko zakorzeniona potrzeba uporządkowania, regulowania, kontrolowania i sankcjonowania życia społecznego. Jednocześnie jest ono poddane **ideologizacji politycznej**, którą odzwierciedla język. System polityczny i ideologia określonego okresu mają decydujący wpływ na poważne zmiany w samym języku prawa we wszystkich jego warstwach. Weźmy na przykład słownictwo prawne – może ono mieć znaczenie określone, precyzyjne albo znaczenie nieokreślone, ogólne (Visković, 1989:64). W pierwszym przypadku istnieje skłonność do **monosemii**, a w drugim do **polisemii** i każde z tych zjawisk pełni swoją funkcję. Monosemiczne wyrazy używane są w tekstach prawnych w przypadku stosunków prawnie konfliktowych albo w takich, od których zależą bezpośrednio podstawowe wartości, takie jak życie, wolność, bezpieczeństwo lub mienie ludzkie. Ustawodawca przy regulacji takich stosunków nie może zostawiać dużo przestrzeni dla swobodnej interpretacji przepisów prawa. (*Ibidem*) Przeciwnie zaś, w stosunkach, które są na tyle złożone, zmienne i nieprzewidywalne, ustawodawca używa abstrakcyjnych wyrażen, żeby móc dostosować ich znaczenie do konkretnej sytuacji. (*Ibidem*) Paradoksalnie, laicy łatwiej rozumieją określenia ogólne, bardziej abstrakcyjne, ponieważ używają ich w mowie codziennej, a trudniej pojmują określenia precyzyjne, tzw. monosemiczne. Visković (op. cit.) zaznacza, że używanie tego czy tamtego słowa przez władzę może rzeczywiście mieć funkcję ideologiczną – na przykład w autokracjach chwalono „przejrzystość języka“ w celach manipulacji i arbitralnego decydowania według swoich dążeń politycznych. Za Viskovićem wnioskujemy, że „**język prawa jest zawsze środkiem ekonomicznej i politycznej mocy panujących interesów**“ (op. cit., str. 69) i im może służyć precyzyjność lub nieprecyzyjność języka używanego w aktach prawnych. Innym problemem zwłaszcza w tłumaczeniu prawnym i prawniczym jest brak odpowiedniego terminu w języku, na który tłumaczymy „nie tylko w płaszczyźnie semantycznej, ale również w samej płaszczyźnie instytucjonalnej“ (Pieńkos, 1999:23). Jeśli więc nawet istnieją terminy odpowiednie, może dojść przynajmniej do różnic w ich zasięgu i funkcjach ze względu na odmienną dwóch systemów instytucjonalno-prawnych. Więc, istnieją terminy, „które, w dwóch różnych językach odzwierciedlają rzeczywistość całkiem odmienną, a zdarza się nawet, że tych rzeczywistości jest więcej⁶“ (op.

⁶ Na przykład w języku francuskim czy polskim wyraz *Cour/trybunał* oznacza organ sędziowski wyższej instancji (*Cour de cassation*; Trybunał Konstytucyjny), a wyraz *tribunał/sąd* oznacza organ sędziowski niższej instancji (*Tribunal de commerce*; Sąd Rejonowy). Natomiast w języku chorwackim istnieje wyłącznie wyraz *sud*

cit., str. 43). Do tych zagadnień wrócimy w rozdziale o terminologii prawa, wspominamy jedynie o tym problemie, żeby pokazać dlaczego język prawa jako język specjalistyczny tak bardzo różni się od innych języków specjalistycznych. Pieńkos podsumowuje odmiennosc tego języka:

„Język prawa tym różni się od języków specjalistycznych innych dziedzin, że zmusza do częstych porównań w celu wydobywania konkretnej rzeczywistości prawnej, politycznej i społecznej z jednoczesnym uwzględnieniem aspektów językowych i prawnych konkretnego terminu lub konkretnego pojęcia. Dochodzimy więc do wniosku, że przy tym wzajemnym i ustawicznym „zderzaniu się“ języków i systemów prawnych świata uzyskanie precyzji terminologicznej, ekwiwalencji prawnej i prawniczej, wymaga nie tylko korespondencji, tj. odpowiedniości, istniejącej między dwoma językami, ale również między dwoma systemami prawnymi, do których te terminy należą.“ (Pieńkos, 1999:25)

2.2.2. Język prawny a język prawniczy

Dzięki prawnikom polskim, a szczególnie Bronisławowi Wróblewskiemu⁷, wprowadzono rozróżnienie między pojęciem język prawny i język prawniczy. Chodzi o dwa poziomy języka prawa – **język prawny**, jako język stopnia podstawowego, który jest językiem norm i **język prawniczy**, jako język stopnia wyższego, który jest językiem doktryny. Innymi słowy, językiem prawnym pisane są wszelkie akty prawne, które podlegają interpretacji, a ta interpretacja odbywa się w języku prawniczym, będącym rodzajem metajęzyka. Według Pieńkosa (Pieńkos, 1999:14), „język prawny to język ustaw, dekretów, rozporządzeń, aktów normatywnych, a język prawniczy to język doktryny prawniczej.“

W odróżnieniu od języka prawnego, przez język prawniczy, należy zrozumieć: „1. szerokie pojęcie języka prawniczego, tj. takiego, który obejmuje wszelkie wyrażenia dotyczące norm prawnych, a zatem opisowe propozycje na temat ważności, skutków prawnych norm prawnych, jak również ocen dotyczących norm prawnych, 2. pojęcie języka prawniczego, które można ograniczyć do zdań oceniających“ (Pieńkos, 1999:16). Innymi słowy, według Ziemińskiego (Ziemiński, 1974:30) moglibyśmy podzielić język prawniczy na „język prawniczy czysto opisowy i język prawniczy sensu largo, który jest w rzeczywistości językiem poszczególnych nauk prawnych.“

Jako osobną kategorię, możemy jeszcze wyodrębnić język prawników. Pieńkos (*op. cit.*, str. 19) objaśnia, że prawnik-ustawodawca formułując swoją wypowiedź dokonuje czynności ustawowej, za pomocą, której ustanawia albo stosuje on normy prawne (np. sędzia,

niezależnie od jego instancji (Ustavni sud). Tłumacz musi zatem zapoznać się z różnicami w rzeczywistościach i swoistościach systemów prawno-ustrojowych.

⁷ patrz: Bronisław Wróblewski (1998): *Język prawny i prawniczy*, Kraków

prokurator itp.); wypowiedź w tej samej formie słownej sformułowana przez prawnika bez uprawnień, jakich mają sędziowie czy prokuratorzy, nie ma charakteru wypowiedzi-aktu.

Należy powiedzieć, że język prawny i prawniczy są wzajemnie powiązane oraz dopełniają się i, jak pisze Pieńkos (*op. cit.*, str. 32) nie mogłyby istnieć jeden bez drugiego: „Język prawniczy w stosunku do języka prawnego pełni wyraźnie funkcję usługową. W chwili ukazania się aktu prawnego cały szereg pojęć i zwrotów prawnych nie ma precyzyjnie określonego znaczenia.“ Według Pieńkosa, to znaczenie nadaje mu dopiero doktryna, czyli wyżej określony język prawniczy. Tym samym, język prawny czerpie i posługuje się terminami i zwrotami języka prawniczego, które wbuduje w przyszłe ustawy – występuje tutaj „wzajemna przenikalność i interferencja.“ (*op. cit.*, str. 32) Pieńkos wyjaśnia to zjawisko jeszcze precyzyjniej:

„Język prawny korzysta z doprecyzowanych znaczeń terminów i wyrażeń przez język prawniczy, a język prawniczy formułujący twierdzenia teoretyczne o języku tekstów prawnych, posługuje się często jego słownictwem i terminologią. Nie od rzeczy będzie tu zauważyć, że język prawny kształtuje się, ewoluuje pod wpływem koncepcji wypracowanych przez przedstawicieli nauki prawa. Obserwujemy zatem pełną i niezbędną współzależność języka prawnego i prawniczego, zresztą ze wspólną korzyścią dla obu.“ (*op.cit.*, str. 33)

2.2.3. Przepis prawny a norma prawna

W obrębie języka prawnego „rozdziela się dodatkowo język prawny przepisów prawnych oraz język prawny norm prawnych“ (*Ibidem*). Pieńkos jak również Visković (patrz: *Jezik prava*, 1989, Zagreb) przyjmują za Ziemińskim rozróżnienie języka przepisów prawa i języka norm prawnych. „Pierwszy z nich zawiera wyrażenia bardzo wielokształtne, drugi wyrażenia mające budowę mniej lub więcej ujednociającą normy zachowania.“ Visković podkreśla, że właśnie w polskiej teorii prawa rozróżnia się złożoną strukturę **normy prawnej** od **przepisu prawa** (Visković, 1989:71). Przepis prawa jest rozumiany jako jednostka redakcyjna tekstu prawnego, wyodrębniona formalnie, wyróżniona wizualnie i opatrzona nazwą indywidualizującą, taką jak artykuł, paragraf czy ustęp. Visković (*op. cit.*) zwraca uwagę na to, że chodzi o rozróżnienie normy jako **struktury głębokiej** od przepisu prawnego jako **struktury powierzchniowej** czyli *wyrażenia normatywnego* języka prawa. Takie wyrażenie składa się z jednego lub więcej zdań, które wyrażają całkowitą normę lub niektóre części aktu prawnego (*Ibidem*). To znaczy, że elementy treści normy prawnej mogą być zawarte w różnych przepisach i w więcej różnych ustaw; co więcej, „rzadko się zdarza, że tylko jeden przepis prawa stanowi całą normę prawną.“ (*op. cit.*, str. 72) Przepisy prawa są podstawą do ustalenia treści norm prawnych. Przepis jak i norma nie podlegają

rozstrzygnięciu prawdy i fałszu⁸, wypowiedzi zawarte w aktach normatywnych są obowiązujące i nie są zdaniem w sensie logicznym.

Norma prawna wyrażona jest w przepisach prawnych pewnymi powtarzającymi się **wzorcami** językowymi. Dlatego język norm prawnych jest mniej rozbudowany niż język przepisów prawnych, których treść stanowi meritum aktu normatywnego regulującego daną sprawę. Zdefiniujemy teraz, z jakich elementów składa się obecna w przepisach ustawowych norma i jakie są jej wzorce.

2.2.4. Językowa reprezentacja normy prawnej

Przedstawiliśmy już różnicę między przepisem, a normą prawną. Ustawodawca przepisy zamieszczone w ustawie redaguje według zasad **techniki prawodawczej**. Reguły tego procesu określone są również ustawą w sprawie „Zasad techniki prawodawczej“ (Dz. U. Nr 100, poz. 908), w której jasno są zróżnicowane przepis i norma prawna w § 6: „Przepisy ustawy redaguje się tak, aby dokładnie i w sposób zrozumiały dla adresatów zawartych w nich norm wyrażały intencje prawodawcy.“ Norma prawna składa się z trzech części: **hipotezy (H)**, **dyspozycji (D)**⁹ oraz **sankcji (S)**. Według Lewandowskiego (2009:20) hipoteza, „to część normy określająca krąg adresatów, do których norma się odnosi, i okoliczności, w jakich ma zastosowanie. Inaczej mówiąc, hipoteza określa warunki, których zaistnienie powoduje obowiązek zachowania się w sposób wskazany w normie.“ Dyspozycja „jest częścią normy wyznaczającą sposób postępowania w sytuacji, w której spełnione zostały warunki przewidziane w hipotezie.“ (*Ibidem*) Na końcu, sankcja „jest częścią normy określającą następstwa zachowania się w sposób niezgodny ze wskazaniami określonymi w dyspozycji.“ (*Ibidem*) Lewandowski jednak podkreśla, że nie każda norma ma konieczne wszystkie wyżej zacytowane trzy elementy; w prawie karnym podlega ona pewnym modyfikacjom, więc hipoteza i dyspozycja łączą się w jedną spójną część w postaci **czynu przestępczego**: „(Kto przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą lub prawo majątkowe), podlega karze pozbawienia wolności do lat 3“ część pierwsza w nawiasie „jest utworzonym z

⁸ Przepis i norma pełnią wyłącznie funkcję skuteczności albo nieskuteczności

⁹ W normach prawa cywilnego wyraźnie zróżnicowana jest hipoteza i dyspozycja, a sankcja z reguły występuje w innych przepisach: Art. 449., § 1. Kodeksu cywilnego „Kto wytwarza w zakresie swojej działalności gospodarczej (producent) produkt niebezpieczny, odpowiada za szkodę wyrządzoną komukolwiek przez ten produkt.“ Pierwsza część stanowi **hipotezę**, czyli okoliczności, których zaistnienie powoduje obowiązek zachowania określonego w dyspozycji. Druga część wyżej zacytowanego zdania jest **dyspozycją** („odpowiada za szkodę wyrządzoną komukolwiek przez ten produkt) i określa jak należy zachowywać się: producent jest odpowiedzialny za szkodę, norma jest więc **nakazująca**. Jeśli podmiot nie weźmie odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę, zachowuje się niezgodnie z dyspozycją i będzie sankcjonowany.

połączenia hipotezy i dyspozycji określeniem czynu przestępczego.“ (*Ibidem*) W przepisach prawnych, które zawierają elementy normy prawnej, można wyróżnić też następujące składniki: **podmiot** (adresata), **okoliczności** oraz **zachowanie**. Ustawodawca może uregulować zachowanie adresatów ze względu na okoliczności wynikające z normy prawnej w różne sposoby. Grzelak cytuje (Grzelak, 2010:90), iż kwalifikacja zachowań nazywa się **modalnością prawną**. Kwalifikacja czyjegoś zachowania może być nakazana, zakazana, indyferentna, dozwolona lub fakultatywna. Czyn nakazany i zakazany są pojęciami pierwotnymi. Czyn dozwolony nie jest ze względu na daną normę czynem zakazanym; czyn fakultatywny nie jest czynem nakazanym; czyn indyferentny (indyferencję też nazywa się wolnością dwustronną) jest wraz z czynem dozwolonym i fakultatywnym – innymi słowy nie jest ani nakazany ani zakazany. Kształt normy prawnej i jej składników odzwierciedla się również w płaszczyźnie językowej. Przyjrzyjmy się teraz jak w przepisach prawnych podmiot (adresat), jego zachowanie oraz okoliczności mogą być określone środkami językowymi.

2.2.4.1. Podmiot w normie prawnej

1. Adresat może być wyrażony w postaci zaimka:

kto, ktokolwiek, każdy w zdaniach twierdzących oraz *nikt, żaden* w zdaniach przeczących:

„*Kto zabija człowieka...*“

„*Każdy ze współdziałających w popełnieniu czynu zabronionego odpowiada w granicach swojej umyślności lub nieumyślności...*“

„*Nikt nie może być zmuszany do...*“

Odpowiedniki chorwackie to:

tko w zdaniach twierdzących, *nitko* w zdaniach przeczących:

„*Tko navede drugoga na samoubojstvo...*“

„*Nitko nema pravo zahtijevati od građana...*“

Zaimek użyty w wyżej zacytowanych fragmentach przepisów ma na celu wyrazić jego powszechność. Odnosi się on do każdego człowieka, jako osoby fizycznej. Należy podkreślić, że formy zaimków zawsze występują w liczbie pojedynczej, nie ma w przepisach formy *wszyscy*.

2. Adresat może być wyrażony przez nazwę pospolitą albo własną:

- a) nazwa pospolita¹⁰: *żołnierz, akcjonariusz, student* itd.
- b) nazwa własna (chrematonimy)¹¹: *Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej*

3. Podmiot może być wyrażony za pomocą rzeczownika odczasownikowego:

„Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich...“

4. Często wyrażony jest za pomocą rzeczownika *sprawca* albo *sprawca czynu/przestępstwa*:
...sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2...

Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 1–5...

W języku chorwackim używa się rzeczownika *počinitelj* lub *počinitelj kaznenog djela*:

Počinitelj koji je kazneno djelo počinio nečinjenjem može se blaže kazniti

Počinitelj kaznenog djela koji je pravomoćno osuđen...

2.2.4.2. Zachowanie w normie prawnej

Kwalifikacja zachowania w normie prawnej stanowi **modalność prawną**. Wszystkie wyżej zacytowane modalności prawne (*nakaz, zakaz...*) mogą być wyrażone za pomocą czasowników modalnych.

1. W nakazach najczęściej używa się czasowników deontycznych (powinnościowych) w dwóch przypadkach:

a) Czasownik deontyczny *powinien / winien, należy i musieć* + bezokolicznik określający czynność:

*„Akt oskarżenia **powinien** zawierać...“*

*„W uzasadnieniu **należy** przytoczyć fakty i dowody...“*

*„W postępowaniu karnym oskarżony **musi** mieć obrońcę, jeżeli...“*

b) Czasownik deontyczny *nakazać* lub wyrażenie *być (z)obowiązany do* + rzeczownik odczasownikowy określający czynność:

*„...ustawa **nakazuje** doręczenie postanowienia...“*

*„...skazany **jest obowiązany do** wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy...“*

¹⁰ K.K., Art. 338. § 1. „**Żołnierz**, który co najmniej dwukrotnie w okresie nie dłuższym niż 3 miesiące samowolnie opuszcza swoją jednostkę lub wyznaczone miejsce przebywania albo samowolnie poza nimi pozostaje w wymiarze nieprzekraczającym jednorazowo 48 godzin, podlega karze ograniczenia wolności.“

¹¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Art. 126. § 1. „**Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej** jest najwyższym przedstawicielem Rzeczypospolitej Polskiej i gwarantem ciągłości władzy państwowej.“

Chorwackie odpowiedniki czasowników deontycznych w przepisach prawnych, to: *morati, trebati, biti dužan*:

...sud mora voditi računa o izrečenoj kazni zatvora koju zamijenjuje...

Vodeći računa o tome da se (...) jedinstvenom kaznom treba postići svrha kažnjavanja...

Sud je počinitelja dužan osloboditi kazne...

2. W zakazach i opisach zachowań indyferentnych używa się:

a) Czasownika modalnego *móc* w formie osobowej (*može – nie može*) i nieosobowej (*možna – nie možna*) oraz wyrażenia *nie wolno*:

„Sąd może orzec wobec skazanego obowiązki wymienione w art. 72.“

„Skazany nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu...“

„Skazanego można warunkowo zwolnić...“

„Warunkowo umorzonego postępowania nie można podjąć...“

Podmiotem przepisów, w których pojawia się forma osobowa czasownika (łączy się z bezokolicznikiem) jest adresat normy prawnej („sąd“, „skazany“), w formie bezosobowej adresat jest najczęściej presuponowany czasownikowi („skazanego“, „warunkowo umorzonego postępowania“) (Grzelak, 2010:92).

W chorwackich normach prawnych zakaz lub zachowanie indyferentne też wyrażane jest czasownikiem modalnym *moći – ne moći*. Bezosobowość wyrażana jest chorwackim formantem *se* (*može se – ne može se*) i jest odpowiednikiem polskiego *można – nie można*:

„Sud može počinitelja osloboditi kazne kad zakon propisuje takvu mogućnost.“

„Rehabilitacija ne može nastupiti za vrijeme trajanja sigurnosnih mjera.“

„Počinitelj koji je kazneno djelo počinio nečinjenjem može se blaže kazniti...“

„Počinitelju kaznenog djela iz stavka 2. ovoga članka ne može se izreći teža kazna...“

b) Czasowników *zakazać, zabronić* w formie osobowej (*zakazuje*) lub bezosobowej (*zakazuje się*), a mogą pojawiać się także „w formie imiesłowu przymiotnikowego biernego razem z czasownikiem posiłkowym być: *być zakazane, być zabronione*.“ (Grzelak, 2010:93) Jednak, zakaz najczęściej wyraża się za pomocą syntagmy *orzec zakaz*:

„...jeśli orzeczenie zakazuje wstępu do określonych miejsc...“

„Rzeczy, których posiadanie jest zabronione...“

„*Sąd orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych...*“

Chorwackie ustawy nie używają odpowiedniego czasownika chorwackiego *zabranjivati*, ale często stosowany jest imiesłów przymiotnikowy bierny, czyli w gramatyce języka chorwackiego „*pridjev trpni*“ *zabranjen* z czasownikiem posiłkowym być (*biti zabranjen*):

„*Tko lovi divljač za vrijeme lovostaja ili na području na kojem je lov zabranjen...*“

„...*ili kakvo drugo sredstvo borbe koje je zabranjeno pravilima međunarodnoga prava...*“

3. W uprawnieniach używa się:

wyrażeń *mieć prawo, być uprawniony, być upoważniony, być umocowany*:

Oskarżony ma prawo wniesienia (...) pisemnej odpowiedzi na akt oskarżenia...

...kto w celu uzyskania informacji, do której nie jest uprawniony...

Kto, będąc upoważniony do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej w stosunkach z rządem obcego państwa...

Oprócz czasowników modalnych i wyżej wspomnianych formuł językowych, w przepisach prawnych można użyć też innych czasowników, z reguły w czasie teraźniejszym w 3 liczby pojedynczej lub mnogiej albo w formie bezosobowej za pomocą formantu *się*. Charakter performatywny takich zdań opisowych zależy wtedy od kontekstu (Grzelak, 2010:93).

2.2.4.3. Okoliczności w normie prawnej

Okoliczności w przepisach prawnych muszą być wyraźnie zaznaczone wówczas, gdy są one w jakikolwiek sposób odmienne od innych w tekście ustawy albo, gdy odnoszą się do przypadków specjalnych – w przypadku przestępstwa zabójstwa nie należy wymienić okoliczności, gdyż jest ono zabronione w każdej sytuacji.

Okoliczności wyrażane są poprzez formuły:

„**W przypadku** gdy skazany został oddany pod dozór lub zobowiązany do wykonywania obowiązków w okresie próby...“

„**W razie** przekroczenia granic ostatecznej potrzeby...“

„**Jeżeli** wymierzona za przestępstwo kara aresztu wojskowego nie byłaby surowsza od roku, sąd może w stosunku do żołnierza orzec karę ograniczenia wolności.“

„Przygotowanie jest karalne tylko wtedy, **gdy** ustawa tak stanowi...“

„**W wypadku** gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą...“

*„Sąd może również zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w szczególnie uzasadnionych wypadkach, **kiedy** nawet najniższa kara...“*

Formuły pojawiające się w ustawach chorwackich, jeśli chodzi o okoliczności, to przede wszystkim:

*„Dar ili imovinska korist **u slučaju** iz stavka 3. ovoga članka, vratit će se davatelju.“*

*„...odnosi se i na osobe na uvjetnom otpustu **ukoliko** njihova prava nisu ograničena posebnim propisima...“*

*„**Ako** je kaznenim djelom iz stavka 1. i 3. ovoga članka prouzročena smrt žene ili joj je zdravlje teško narušeno...“*

*„Sud će opozvati uvjetni otpust ako osuđenik **dok** je na uvjetnom otpustu poćini jedno ili više kaznenih djela za koja mu je izrećena kazna zatvora od šest mjeseci...“*

*„**Kad** zakon propisuje mogućnost oslobođenja od kazne, sud može poćinitelja blaže kazniti...“*

Wyraźne ograniczenie w wyrażaniu okoliczności występuje za pomocą partykuł *tylko* i *jedynie*:

*...może nastąpić **jedynie** w razie niewykonania albo częściowego wykonania orzeczenia.*

*Oskarżony uiszcza wpis **tylko** wtedy, gdy jego apelacja dotyczy wyłącznie powództwa cywilnego.*

2.2.4.4. Określenie sankcji w zdaniach ustaw

Sankcja najczęściej przedstawiona jest w następujący sposób (Myrczek, 2005:37):

a) Kto czyni X (H) podlega karze Y (S).

b) Jeżeli P czyni X (H), podlega karze Y (S).

Jak wynika z wyżej wymienionego wzorca, sankcja najczęściej określona jest syntagmą *podlegać* + rodzaj kary:

...podlega karze pozbawienia wolności...

...podlega karze ograniczenia wolności...

... podlega grzywnie...

W przypadku gdy ustawa przewiduje różne kary za ten sam czyn zabroniony, taka sytuacja wyrażona jest spójnikiem *albo* oznaczającym alternatywę:

*podlega karze... **albo** karze (alternatywa):*

*...podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności **albo** pozbawienia wolności...*

W ustawach chorwackich alternatywna wyraża się spójnikiem rozłącznym *ili*, który odpowiada polskiemu *albo*:

*...kaznit će se novčanom kaznom **ili** kaznom zatvora...*

Zakres kary wyraża się następującymi sformułowaniami językowymi *od... do...*, *do lat...* (o karze pozbawienia lub ograniczenia wolności), *w wysokości nie niższej od*, *w wysokości do* (o grzywnie),

*...podlega karze pozbawienia wolności **od** 3 miesięcy **do** lat 5.*

*...podlega karze pozbawienia wolności **do** lat 3.*

*...w wysokości **nie niższej** od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.*

*Nawiązkę orzeka się w **wysokości do** 100 000 złotych.*

W ustawach chorwackich nie istnieje odpowiednik polskiego wymierzania grzywny „w wysokości”; zarówno maksymalna wysokość kary pozbawienia wolności jak i grzywny określają się przyimkiem *do...*; zakres kary pozbawienia wolności określa się przyimkami *od... do...* oraz opisowo, zarówno w przypadku ograniczenia wolności jak i w przypadku grzywny:

*...kaznit će se kaznom zatvora **od** šest mjeseci **do** tri godine.*

*...kaznom zatvora **do** tri godine kaznit će se...*

*...kaznit će se novčanom kaznom **do** sto dnevnih dohodaka.*

*Novčana kazna **ne može biti manja** od deset dnevnih dohodaka **niti veća** od tri stotine dnevnih dohodaka...*

*Kazna zatvora **ne może biti kraća** od trideset dana **ni dulja** od petnaest godina.*

2.2.4.5. Spójniki w zdaniach współrzędnych złożonych

Spójniki odgrywają istotną rolę w redagowaniu aktów normatywno-prawnych. Ich celowe używanie ma odzwierciedlać dążenie ustawodawcy do jednoznacznego wyrażenia. Ich błędne używanie może doprowadzić do nieporozumień w zastosowaniu oraz wykładni tekstu ustawowego. Oto przykład najczęściej używanych spójników w aktach normatywnoprawnych¹²:

¹² <http://www.prawo.uwb.edu.pl/pliki/download/details.php?file=1001>

- a) Spójniki łączne: *i, oraz, a także, zarówno... jak i..., zarówno... jak też, też* itp. w zdaniu głównie mają funkcje enumeracji albo koniunkcji.

*Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia **oraz** jej małżonek, **a także** osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.*

*Korzyścią majątkową lub osobistą jest korzyść **zarówno** dla siebie, **jak i** dla kogoś innego.*

Warto wspomnieć jeszcze o przecinku, pełniącym funkcję koniunkcji w zdaniu. Przecinki w zdaniu złożonym mogą zastąpić ostatni spójnik użyty w zdaniu:

*„W przypadku popełnienia na statku przestępstwa kapitan obowiązany jest sporządzić szczegółowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, przedsięwziąć odpowiednie środki dla zapobieżenia uchyleniu się osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa od odpowiedzialności karnej, zabezpieczyć dowody **i** stosownie do okoliczności przekazać osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa.“¹³*

- b) Spójniki rozłączne: *albo, lub, czy, bądź* łączą dwa zdania podrzędne, których treści wykluczają się wzajemnie:

*„Jeżeli do dokonania czynności prawnej przez spółkę ustawa wymaga uchwały wspólników **albo** walnego zgromadzenia **bądź** rady nadzorczej, czynność prawna dokonana bez wymaganej uchwały jest nieważna.“*

2.2.5. Rozwarstwienie dyskursu prawa i komunikacja w prawie

Dyskurs prawa jest bardzo zróżnicowany zależnie od tego, z jakim tekstem prawa mamy do czynienia. W samym języku prawa pojawiają się istotne różnice. Można zatem powiedzieć, że "istnieje więcej języków prawa". Różne gałęzie prawa posługują się różną terminologią, przez co terminy pojawiające się w prawie cywilnym, rodzinnym lub karnym nie są takie same. Prawo wykorzystuje środki stylistyczne uwzględniając rodzaj tekstu czy wypowiedzi prawnej. Mówiąc o dyskursach prawa, Pieńkos wyróżnia trzy: **dyskurs ustawodawczy** (legislacyjny), tzn. tekst ustawy, **dyskurs sądowy** (judykacyjny), tzn. orzeczenie sądowe, oraz **dyskurs zwyczajowy** (*adagia*, paremie prawnicze) (Pieńkos, 1999:44).

¹³ *Ibidem*

Dyskurs prawny w obrębie stylistyki funkcjonalnej badała chorwacka językoznawczyni i prawniczka Blaženka Novak w swej pracy doktorskiej pod tytułem „Funkcionalna stilistika hrvatskog zakonodavstva“. Novak postanowiła zbadać styl, jakim posługują się akty ustawodawcze i ostatecznie zaliczyć go do jednego z już istniejących stylów funkcjonalnych standardowego języka chorwackiego. Funkcje, cele oraz zadania, jakie spełnia język określonego tekstu w danej sytuacji bezpośrednio wpływa na wybór stylu funkcjonalnego. Rozróżnienie tych stylów także musi polegać na **funkcjach**, jakie poszczególne style funkcjonalne muszą spełniać. Z kolei, te funkcje pociągają za sobą nie tylko styl, jakim został zredagowany określony tekst, ale również wpływają na specyficzny dobór słownictwa, terminologii oraz środków gramatycznych i składniowych, którym różnią się od innych stylów.

W Chorwacji prowadzono rozległe badania nad stylistyką funkcjonalną, ale zajmowano się głównie stylem literackim. Novak w swojej wyczerpującej pracy przedstawiła wszystkich chorwackich badaczy stylów funkcjonalnych oraz ich klasyfikacje. Stwierdziła, iż podziały te nie są zadowalające, przede wszystkim, jeżeli chodzi o opis stylu języka prawnego. Przyjrzymy się teraz typologii Josipa Silicia z jego monografii *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, która do dzisiaj jest najbardziej udokumentowanym i powszechnie uznawanym podręcznikiem z tej dziedziny. Silić wyróżnia następujące style funkcjonalne w języku chorwackim – **styl naukowy**, **administracyjno-biznesowy**¹⁴, publicystyczno-dziennikarski, literacko-artystyczny oraz styl potoczny. Styl, którym pisane są akty ustawodawcze nie mieści się w jego kategoryzacji. Ponieważ rzeczą oczywistą jest, że żaden z wyżej wymienionych stylów, oprócz stylu naukowego i administracyjno-biznesowego nie mają nic wspólnego z wypowiedzią prawną, chcielibyśmy tutaj przedstawić właściwości właśnie tych dwóch stylów i zobaczyć, do którego z nich można by zaliczyć styl aktów ustawodawczych.

2.2.5.1.1. Styl naukowy

Styl naukowy charakteryzuje się **abstrakcyjnością**, jest to jego cechą podstawową. Z powodu abstrakcyjności, leksyka i syntaktyka są ważniejsze od fonologii, a morfologia opiera się również na kategoriach abstrakcyjnych. Przyjrzymy się kategoriom czasowników, jako kategoriom, które mają istotny wpływ na styl tekstu. Kategorie czasowników są również abstrakcyjne, używa się bezokoliczników, beczasowość wyrażana jest czasem teraźniejszym lub przyszłym, używa się form czasowników niedokonanych, trzeciej osoby, my autorskiego,

¹⁴ Należy podkreślić, iż używamy kalkę „styl administracyjno-biznesowy“ według nazwy chorwackiej „*administrativno-poslovni stil*“, mimo że w polskiej kategoryzacji styl ten nazywany jest stylem urzędowym

rodzaju nijakiego, liczby pojedynczej rzeczowników abstrakcyjnych oraz konkretnych rzeczowników w znaczeniu pojęć ogólnych. W centrum uwagi komunikatu naukowego zawsze jest **komunikat**, przedmiot, a nie podmiot (nadawca lub odbiorca komunikatu). Komunikacja naukowa odnosi się do treści, nie do osób ją tworzących. Właśnie skupienie się na komunikacie decyduje o abstrakcyjności tego stylu, podobnie jak szereg logiczny redagowania myśli oraz zdań, które zawsze muszą mieć strukturę całkowitą. (Novak, 2010:43)

2.2.5.1.2. Styl administracyjno-biznesowy

Charakterystyczną cechą **stylu administracyjno-biznesowego** jest odrzucenie każdej różnorodności gramatycznej, jeśli ona jest nieistotna w sensie komunikacyjnym. Dodatkowo, styl ten jest agresywny, rozkazujący i uległy ideologizacji. Reaguje najszybciej ze wszystkich stylów na językowe zmiany spowodowane zmianami społeczno-politycznymi, chociaż zmiany te sprowadzają się przede wszystkim do słownictwa. Używa pleonazmów i wyraźnego sposobu mówienia, jest konkretny i próbuje być poprawny, precyzyjny i jasny, ale ulega zjawiskom inflacji językowej. Daje przewagę formom nominalnym nad werbalnymi – czasowniki pełnoznaczące zamienia czasownikami niepełnoznacznymi i rzeczownikami odczasownikowymi. Agresywnie wpływa na inne style, a styl naukowy skutecznie mu się przeciwstawia. (Novak, 2010:44)

Należy teraz zastanowić się, do którego z tych dwóch stylów powinno się zaliczyć styl funkcjonalny, jakim posługuje się ustawodawstwo. Novak w swojej pracy po szczegółowym przeglądzie pozycji bibliograficznych¹⁵ na ten temat twierdzi, iż wszyscy autorzy oprócz Josipa Silicia¹⁶ ustawodawstwu przyporządkowują administracyjny styl funkcjonalny. Co więcej, ustawodawstwo uważają za najbardziej rażący przykład tego stylu. Mimo to, nie przeprowadzili prawie żadnej analizy tekstów i porównywania z innymi stylami, żeby to udowodnić. Z tego powodu autorka sądzi, że teza o przypisywaniu stylu administracyjnego ustawodawstwu jest niezbyt przekonująca (Novak, 2010:51).

2.2.5.2. Normy generalne a normy indywidualne

Jak już stwierdziliśmy, hipoteza o istnieniu **jedności dyskursu prawnego** nie jest do utrzymania i odrzucana jest w samej nauce prawnej. (Novak, 2010:53) Funkcje społeczne

¹⁵ Pranjić, *Jeziik i književno djelo, Ogledi za lingvostilističku analizu književnih tekstova*; Tošović, *Funkcionalni stilovi*; Katinić-Bakaršić, *Lingvistička stilistika*

¹⁶ Silić (*Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*) z kolei nie zalicza języka prawa do żadnego przedstawionego przez siebie stylu funkcjonalnego: „Silić nigdzie nie wymienia, jaki styl funkcjonalny moglibyśmy rozpoznać, jako *język prawa*, ani to, jakim stylem funkcjonalnym posługuje się ustawodawstwo.“ (Novak, 2010:44)

prawa są rozmaite i rozdzielone w jasny sposób, nie możemy zatem oczekiwać, że wszystkie wyrażane są tym samym stylem. Zarówno Visković jak i Novak, rozróżniają **normy generalne** i **indywidualne**. Normy generalne dotyczą ustaw, które są skierowane do wszystkich i do nikogo. Z drugiej zaś strony, normy indywidualne skierowane są do jednej konkretnej osoby z imieniem i nazwiskiem, tak jest w przypadku wyroków, testamentów, umów itp. Novak uznaje możliwość posługiwania się w niektórych dziedzinach prawnych stylem administracyjnym, między innymi w działalności sądowej, adwokackiej, notarialnej, administracyjnej itp. (Novak, 2010:53) Gdy zwracamy się do administracji państwowej lub otrzymujemy od niej pismo, korespondencji będzie nadany styl administracyjny. Wynika to z faktu, że w obu przypadkach obecne będzie zwracanie się bezpośrednio do adresata (Novak, 2010:67).

Jeśli chodzi o ustawodawstwo, musimy zdefiniować warunki i funkcje społeczne działalności prawnej, w których jej poszczególne elementy mają miejsce, żeby móc rozstrzygnąć, do jakiego stylu funkcjonalnego mamy go zaliczyć. Według Novak, „funkcją ustawy jest rozpoznać zjawiska społeczne w danej strefie ludzkiej działalności, opisać je i zdefiniować, przewidzieć możliwości i ewentualne formy ich powtórzenia się oraz zaklasyfikować je. Do tych rozpoznanych i zdefiniowanych zjawisk, ustawodawca odnosi sądy wartościujące kształtowane według immanentnych lub proklamowanych wartości swojej wspólnoty, oddziela zachowania niedopuszczalne od zachowań wskazanych oraz przewiduje sankcje za przestrzeganie albo nieprzestrzeganie podziału formułowanego w ten sposób. (Novak, 2010:66) Ustawy jako **normy generalne** znajdują się zatem w **przestrzeni abstrakcyjnej**, potencjalnie kierowane są do wszystkich, ale do nikogo z imienia. Jest to dla Novak jeden z najważniejszych argumentów, żeby nie zaliczać aktów ustawodawczych do stylu administracyjnego, bowiem „jego konkretność po prostu nie obejmuje wszystkich stosunków i sytuacji społecznych, które muszą znaleźć się w ustawie.“ (*Ibidem*)

2.2.5.3. Komunikacja w prawie

Paradygmat komunikacji prawnej jest zmienny, w zależności od tego kim jest nadawca, kim jest odbiorca i jaka jest forma komunikatu. W przypadku komunikatu-normy, tj. aktu ustawodawczego, komunikacja jest prawie jednostronna. W komunikacji administracyjnej, urzędowej, komunikacja wygląda inaczej. Funkcja komunikacji jest również inna; również styl używany podczas tej komunikacji będzie inny. **Kanał komunikacyjny** w komunikacji ustawodawczej jest **otwarty i publiczny** (polski Dziennik Ustaw lub chorwackie Narodne Novine), natomiast w komunikacji administracyjnej jest on **zamknięty** i

ograniczony. W komunikacji ustawodawczej, komunikat w postaci ustawy wydawany jest przez organ władzy ustawodawczej, więc Sejm w Polsce lub Sabor w Chorwacji zawsze będą nadawcami komunikatu, a obywatele ich odbiorcami. Istnieje w takim zdarzeniu komunikacyjnym brak równości, ponieważ w przypadku idealnym odbiorca nie odpowiada nadawcy komunikatu, czyli prawodawcy¹⁷. Co więcej, w **komunikacji ustawodawczej** najważniejszy jest właśnie komunikat, jego treść posiadająca siłę illokucyjną i perlokucyjną. Jednocześnie może zaistnieć więcej pośredników między nadawcą a odbiorcą w takiej komunikacji: Sejm uchwala ustawę, interpretują ją prawnicy i sądy, a o jej treści odbiorca dowiaduje się np. przez media. W **komunikacji administracyjnej** obywatele i organy administracji rządowej i jedni i drudzy mogą stać się odbiorcami i nadawcami, komunikacja jest zatem dwustronna. Ponieważ ustawy muszą wyrażać istotne elementy podmiotu, z jakim mają do czynienia, muszą wyzwolić się każdej konkretności i pojedynczości. Dlatego jest ważne, żeby ustawy posługiwały się **stylem abstrakcyjnym**, a to jest **styl naukowy**. Pieńkos (Pieńkos, 1999:45) pisze o odrębności dyskursu ustawodawczego zawierającego w sobie normę prawną: „W swej funkcji komunikatywnej jest ten dyskurs funkcjonujący na odległość z uwagi na dystans dzielący nadawcę normy od jej adresata. Ustawodawca przemawia samotnie, jego monolog nie jest ani wypowiedziany, ani usłyszany. W odróżnieniu od orzeczenia sądowego, ustawa nie jest tekstem głoszonym do określonego audytorium. Ustawa jest tekstem pisanym, nie jest ani odpowiedzią, ani aktem recepcyjnym, ustawodawca nie udziela bowiem odpowiedzi na określone pytania, które stawia podmiot prawa, jej tekst nie jest indywidualnie skierowany do osób zainteresowanych. A zatem jest komunikatem autonomicznym adresowanym do każdego odbiorcy.“

Wyznaczanie różnic między komunikacją ustawodawczą a administracyjną oraz rozróżnienie norm generalnych od indywidualnych daje podstawę, żeby wnioskować, że właśnie dychoomia **abstrakcyjność-konkretność** implikuje użycie innych stylów funkcjonalnych. Ustawa jako norma abstrakcyjna cieszy się ekskluzywnością używania języka prawnego. Natomiast, normy indywidualne (np. wyroki, decyzje administracyjne) wykorzystują częściowo terminologię prawną, ponieważ odwołują się do aktów normatywnych, ale jednocześnie objaśniają i udowadniają swoje decyzje używając języka prawniczego. Depersonalizacja tekstów i odmienność w komunikacji (otwarta - zamknięta) świadczą, jak przekonuje Novak, że teksty prawa powinny dzielić się na te, w których używany jest **styl naukowy** i takie, w których używany jest **styl administracyjno-**

¹⁷ Dzisiaj jednak „dopuszczalna jest możliwość oporu obywatelskiego, zaskarżania aktów prawnych itd., które to działania stanowić mogą odpowiedź adresata norm prawnych (Grzelak, 2010:68).

biznesowy. W rozumieniu Grzelak podział ten można ograniczyć do **gatunków prawnych i okołoprawnych** (Grzelak, 2010:57).

2.2.5.4. Funkcje języka według Jakobsona w tekstach ustawodawczych

Wyżej przedstawiliśmy zarys komunikacji w prawie, zarówno, jeśli chodzi o teksty ustawodawcze jak i administracyjne. Rodzaj tekstu wpływa jednocześnie na użycie rozmaitych **funkcji językowych** w akcie komunikacyjnym. Roman Jakobson opracował powszechnie przyjęty model funkcji językowych. W komunikacji językowej uczestniczą następujące składniki:

----- kod -----
nadawca---kanał---komunikat -- kanał -- odbiorca
----- kontekst -----

Składniki zdarzenia komunikacyjnego można zastąpić funkcjami aktu mowy w ten sposób:

----- funkcja metajęzykowa -----
f. ekspresywna---f. fatyczna---f. poetycka--f. fatyczna--f. impresywna
----- funkcja poznawcza -----

Zdarzenie komunikacyjne musi spełniać niektóre warunki, aby powiodło się i było skuteczne. Jak ogólnie wiadomo, **nadawca** nawiązuje kontakt z **odbiorcą** – nadawca koduje swój komunikat, a odbiorca musi go dekodować. Nadawca nawiązuje kontakt z odbiorcą przez pewny **kanał komunikacyjny**. Zdaniem Pieńkosa (Pieńkos, 1999:83), kanałem nazywa się nośnik ustny lub pisemny komunikatu. Kanał w komunikacji ustawodawczej będzie oficjalny dziennik państwowy, *Dziennik Ustaw* w Polsce oraz *Narodne Novine* w Chorwacji. **Kod komunikacyjny** powinien być ten sam, czyli nadawca i odbiorca muszą posługiwać się tym samym językiem, by komunikacja była fortunna. W przeciwnym przypadku, niezbędne będzie pośrednictwo trzeciej osoby w komunikacji między nadawcą a odbiorcą, czyli obecność **tłumacza**. Na zrozumienie komunikatu ma również wpływ znajomość kontekstu, który stanowi fragment **rzeczywistości pozajęzykowej**.

2.2.5.4.1. Funkcja poznawcza

W aktach ustawodawczych dominuje funkcja poznawcza, czyli jeszcze referencyjna, denotacyjna lub kognitywna. Właśnie komunikaty samych tekstów ustawodawczych są najlepszym przykładem tej funkcji, wyrażającej się tzw. neutralnymi środkami językowymi (Novak, 2010:7). Neutralność tych wypowiedzi przejawia się w postaci obiektywności, dominacji trzeciej osoby czasowników i konstrukcji biernych. (*Ibidem*) Przez używanie form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej, wyraża się szczególnie takich komunikatów. Novak kategorii osoby czasownika przypisuje właściwości funkcji języka według K. Bühlera. Objasnia, że funkcja kognitywna (reprezentatywna, poznawcza, referencyjna) jest skierowana na trzecią osobę liczby pojedynczej, funkcja ekspresywna (emotywna) na pierwszą osobę liczby pojedynczej, a funkcja impresywna (konatywna, apelatywna) na drugą osobę liczby pojedynczej.

Funkcja poznawcza wyrażona w trzeciej osobie liczby pojedynczej przeważa w aktach ustawodawczych. Podajmy kilka przykładów z polskiego i chorwackiego Kodeksu karnego¹⁸: artykuł 189., § 1: *Kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*, przetłumaczone na chorwacki brzmi: *Tko drugome protupravno oduzme slobodu, kaznit će se kaznom zatvora od 3 mjeseca do 5 godina.*

2.2.5.4.2. Funkcja ekspresywna

Funkcji ekspresywnej w pierwszej osobie nie znajdujemy w tekstach ustawodawczych, oprócz formuły z okazji podpisywania ustawy przez prezydenta Republiki Chorwacji, w postaci jednego, zawsze tego samego zdania: *Prolašavam Zakon..., koji je Hrvatski Sabor donio na sjednici...* Oprócz faktu, iż to zdanie napisane jest w pierwszej osobie liczby pojedynczej, nie wyraża ono żadnej emocji według danej ustawy, więc nie można uznać go za zdanie noszące funkcję emotywną (zob. Novak, *Funkcionalna stilistika...*).

2.2.5.4.3. Funkcja impresywna

Funkcję apelatywną (konatywną) często znajdujemy w ustawach, ale nie jest ona wyrażana swoimi środkami standardowymi, jak np. druga osoba, wołacz albo tryb rozkazujący (Novak, 2010:8). Komunikaty noszące funkcję konatywną wyrażają nakazy, nie

¹⁸ Polski Kodeks karny a jego tłumaczenie na chorwacki będzie wzorcem do późniejszych rozważań i analiz translatorycznych

używając trybu rozkazującego, ale innych, bardziej złożonych form syntaktycznych i stylistycznych: *Izvršenje kaznenopravnih sankcija pravomoćno izrečenih sukladno odredbama krivičnih zakona iz članka 389. ovoga Zakona čije izvršenje nije započelo ili je u tijeku, ima se u izričaju, sadržaju i načinu izvršenja uskladiti s odredbama ovoga Zakona danom njegova stupanja na snagu*¹⁹.

2.2.5.4.4. Funkcja metajęzykowa

Jeśli chodzi o inne funkcje wyżej wymienione, spotykamy się jeszcze z funkcją metajęzykową, dotyczącą samego kodu komunikacji, czyli języka. W ostatnich czasach, właśnie ta funkcja nabrała znaczącą rolę w redagowaniu aktów normatywnych. W praktyce, ujawnia się ona w postaci definicji prawnych objaśniających terminy użyte w tekście ustawy, w celu lepszego zrozumienia i zastosowania ustawy. Pieńkos na ten temat wypowiada się: „Polisemia i dwu- lub wieloznaczność są nieodłącznymi zjawiskami językowymi, ułatwiające lub zakłócające komunikacje językowe. W tym względzie przy interwencji państwa w dziedzinie języka, definicja ustawowa w tekstach prawnych będzie mogła spełniać funkcję przynajmniej unikania wieloznaczności i niejasności.“ (Pieńkos, 1999:87) W polskim, jak również i w chorwackim Kodeksie karnym, cały jeden rozdział pełni funkcję metajęzykową²⁰. Rzecz jasna, treść tych rozdziałów jest inna, zależnie od tego, jakie terminy prawodawca chciał zdefiniować definicją terminologiczną²¹. Podajmy jeden przykład z polskiego i chorwackiego KK: *Czynem zabronionym jest zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej*²² / *Područjem Republike Hrvatske smatra se kopneno područje, rijeke, jezera, prokopi, unutarnje morske vode, teritorijalno more, te zračni prostor iznad tih područja*²³.

2.2.5.4.5. Funkcja fatyczna

Funkcja fatyczna skierowana jest do kanału komunikacji, pełni funkcję nawiązania lub podtrzymania kontaktu. Sprawdzenie komunikacji odbywa się w ustawie w odwoływaniu się do wcześniej ustalonych stosunkach, np. do jakiegoś artykułu ustawy: *W wypadku określonym w § 1 sąd orzeka nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, chyba że orzeka obowiązek*

¹⁹ Artykuł 390. chorwackiego Kodeksu karnego

²⁰ W polskim k. k. jest to rozdział XIV, a w chorwackim rozdział IX

²¹ Pieńkos wylicza dwa sposoby definiowania w prawie, poprzez definicję realną i terminologiczną. Definicja terminologiczna próbuje wyróżnić jedno znaczenie wśród wielu innych, „jest to definicja terminu, której się proponuje używać w określonym znaczeniu“.

²² Artykuł 115, § 1

²³ Čl. 89., st. 1.

*naprawienia szkody, obowiązek zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub nawiązkę na podstawie art. 46. (...)*²⁴. W chorwackim takie formuły o funkcjach brzmią „*u smislu članka*“, „*članak broj ... mijenja se i glasi:*“, w polskim odpowiednie formuły są: „*pkt XX otrzymuje brzmienie*“, „*w ustawie z dnia XX o XX wprowadza się następujące zmiany*“. Novak podkreśla, że funkcja fatyczna najczęściej zachodzi w tekstach o zmianie ustawy.

Wyżej wymienione funkcje języka różnią się zależnie od dyskursu prawa, z jakim mamy do czynienia – w ustawach dominujące funkcje, to funkcja poznawcza i metajęzykowa, a w administracji często znajdujemy funkcję ekspresywną, impresywną i fatyczną ze względu na indywidualny, pojedynczy charakter takich komunikatów. W ostatnich można odnaleźć np. czasowniki we wszystkich osobach w użyciu aktualnym: nadawca może zwracać się do odbiorcy w pierwszej osobie liczby pojedynczej (funkcja ekspresywna), a dopuszczalny jest nawet tryb rozkazujący łączący się bezpośrednio z funkcją impresywną. Innymi słowy, wyrażanie administracyjne jest o wiele swobodniejsze i używa środków językowych standardowych w odróżnieniu od dyskursu prawnego. Przewaga określonych funkcji językowych z uwagi na rodzaj tekstu potwierdza odmiennność dyskursu ustawodawczego, który używa języka prawnego i stosuje normy generalne. Także świadczy o różnicach w samym przebiegu komunikacji, która jest w przypadku ustaw całkiem publiczna, więc wymóg powszechności i abstrakcyjności odzwierciedla się w przyznawaniu pierwszeństwa funkcji poznawczej (komunikat znajduje się w centrum zdarzenia komunikacyjnego), a wymóg jasności w funkcji metajęzykowej (obecność definicji ustawowych). W świetle rozważań teoretycznych w tym rozdziale, wnioskujemy, iż akty ustawodawcze posługują się językiem pierwszego stopnia, czyli językiem prawnym, stosując normy generalne, używając dyskursu ustawodawczego lub naukowego stylu funkcjonalnego (w obrębie chorwackiej stylistyki funkcjonalnej), dając pierwszeństwo poznawczej oraz metajęzykowej funkcji językowej, gdyż komunikacja przejawia się jako będąca aktem komunikacyjnym publicznym i abstrakcyjnym.

²⁴ Artykuł 57.a.

3. Terminologia jako dyscyplina naukowa

3.1. Leksyka języka ogólnego a języka specjalistycznego

Terminologia języka specjalistycznego różni się pod niektórymi względami od leksyki języka ogólnego. Gdy w języku ogólnym znajdujemy cały szereg **funkcji językowych**, jak już wcześniej wspomnieliśmy, zastosowanie tych funkcji w językach specjalistycznych jest o wiele bardziej ograniczone. Istota języka ogólnego odzwierciedla się właśnie w żywym zastosowaniu wszystkich funkcji językowych w komunikacji ludzkiej, przede wszystkim funkcji ekspresywnej, konatywnej, poetyckiej lub fatycznej. Te funkcje są technolektom obce albo ich zasięg zastosowania jest bardzo ograniczony. Technolekt w pierwszym rzędzie musi wyrazić funkcję poznawczą.

Ważna różnica zachodzi także w **aspekcie słotwórczym**. Zasady tworzenia nowych terminów muszą być zgodne z standardem językowym, chociaż sama derywacja słotwórcza jest nieco inna. W derywacji leksyki języka specjalistycznego, według Lukszyna, tematy słotwórcze terminów nie łączą się z określonymi formantami słotwórczymi (Lukszyn, 2001:11). Jest takie zjawisko oczekiwane, ponieważ formanty, czyli morfemy do tworzenia nowych leksemów są nosicielami pewnych znaczeń, które w technolektach nie mogą znaleźć podatny grunt. Natomiast, w technolektach bardzo często sięgniemy do użycia formantów **pochodzenia łacińskiego** i **greckiego**, więc systemy terminologiczne z różnych dziedzin ludzkiej działalności cieszą się właśnie olbrzymią liczbą terminów oraz nazw **pochodzenia obcego**. Mówimy tutaj o zapożyczeniach z języków obcych – dawniej z łaciny i greckiego, dzisiaj najczęściej z **angielskiego**. Lukszyn podkreśla, że stosunek do zapożyczeń jest zupełnie inny w języku ogólnym (JO) i LSP²⁵. Co do tego zjawiska, Lukszyn oznajmia, że „w niektórych wypadkach można nawet mówić o dwukodowości odpowiednich LSP.“ (*Ibidem*) Znaczący to, iż mamy do czynienia z **dubletami**: jeden wyraz jest częścią języka etnicznego, drugi zaś alternatywą obcojęzyczną w postaci zapożyczenia. Jest to proces bardzo przydatny i użyteczny, jeśli pamiętamy, że najistotniejszym celem komunikacji fachowej jest **zrozumiałość** nadanego **komunikatu**. Znaczący to w gruncie rzeczy, że wskazana jest możliwość korzystania z dwóch form tego samego konceptu, a nawet preferowana jest często **forma anglojęzyczna**, zwłaszcza dzisiaj, kiedy jest to *lingua franca*. Taki proces ma na celu upewnienie **zasady ścisłości** i

²⁵ W większości prac wydanych w Polsce poświęconych terminologii, używa się skrótu LSP od angielskiego *language for special purposes* w znaczeniu „język wiedzy specjalistycznej“, którego nazywamy w niniejszej pracy po prostu „język specjalistyczny“.

jednoznaczności terminu, szczególnie w dyscyplinach o charakterze międzynarodowym, jako informatyka, polityka, dyplomacja, ekonomia albo w naukach ścisłych mających do czynienia z obiektami realnymi, jako medycyna, botanika, zoologia itp. W takich przypadkach **dwukodowość** jest pożądana i służy lepszemu porozumiewaniu zawodowemu. Lukszyn podkreśla, że jest to „proces pozytywny, a więc „walka o czystość języka narodowego“ w tym wypadku byłaby nieporozumieniem“ (Lukszyn, 2001:12). W prawie ten proces zachodzi tylko pośrednio w terminach zapożyczonych z innych dziedzin (najczęściej z ekonomii), a które muszą być prawnie uregulowane ustawą. Natomiast naszym zdaniem prawo jako dziedzina w której dbanie o pisanie „dobrym językiem“ jest na tyle ważne w samym meritum sprawy, próbuje unikać terminów zapożyczonych i tworzyć własne w języku narodowym gdziekolwiek istnieje taka możliwość, z wyjątkiem prawa międzynarodowego, w którym normalizacja terminologii jest pierwszym celem do osiągnięcia.

Ostatnio, należy jeszcze wspomnieć różnicę w **plaszczyźnie semantycznej**. Leksyka LSP w idealnym przypadku ma charakteryzować się jednoznacznością i brakiem elementów o konotacji ekspresywnej. Wręcz przeciwnie, jak pisze Lukszyn, „wyraz JO jest niejako predestynowany do wieloznaczności i – co za tym idzie – do obrastania różnymi konotacjami stylistycznymi“ (Lukszyn 2001, 11). **Ścisłość i jednoznaczność terminu** jest jedną z cech, która najbardziej odzwierciedla jego odrębność w odróżnieniu od wyrazu ogólnego. Termin idealny dąży do **monosemii i braku ekspresywności**, gdy wyrazowi ogólnemu immanentnie przeznaczona jest polisemia oraz konotacja stylistyczna.

3.2. Termin

Termin jest najważniejszą częścią systemu leksykalnego jednego technolektu. W badaniach LSP i w praktyce tłumaczeniowej stanowi on **centralne miejsce**, ponieważ jest kategorią o tyle odrębną od leksemów JO. Dzisiaj poświęca się coraz więcej uwagi funkcjonowaniu wyrazów nieterminologicznych w tekstach specjalistycznych, ale na razie zajmujemy się tylko terminami.

Dzisiaj istnieją dziesiątki, nawet setki definicji terminu i nie został on do dzisiaj jednoznacznie określony. Lukszyn w Systemowym słowniku terminologii lingwistycznej cytuje wiele definicji terminów przyjętych od innych autorów, wymienimy tutaj tylko niektóre z nich:

Termin jest to wyraz lub połączenie wyrazowe pełniące funkcję wyrazu, którego miejsce w odpowiednim systemie pojęć określa definicja (Kandelaki 1977).

Termin to znak językowy, którego desygnat jest definiowany w szeregu innych desygnatów należących do tej samej dziedziny wiedzy. Termin jest zawsze częścią systemu (Rondeau 1984).

Termin to wyrażenie, za pomocą, którego odwołujemy się do pojęcia, czyli do pewnego zespolenia cech dystynktywnych obiektu (Suonuuti 1997).

Według Międzynarodowej Organizacji Normalizacyjnej (ISO), termin jest: *a verbal designation of a general concept in a specific subject field* (ISO 1087-1:2000).

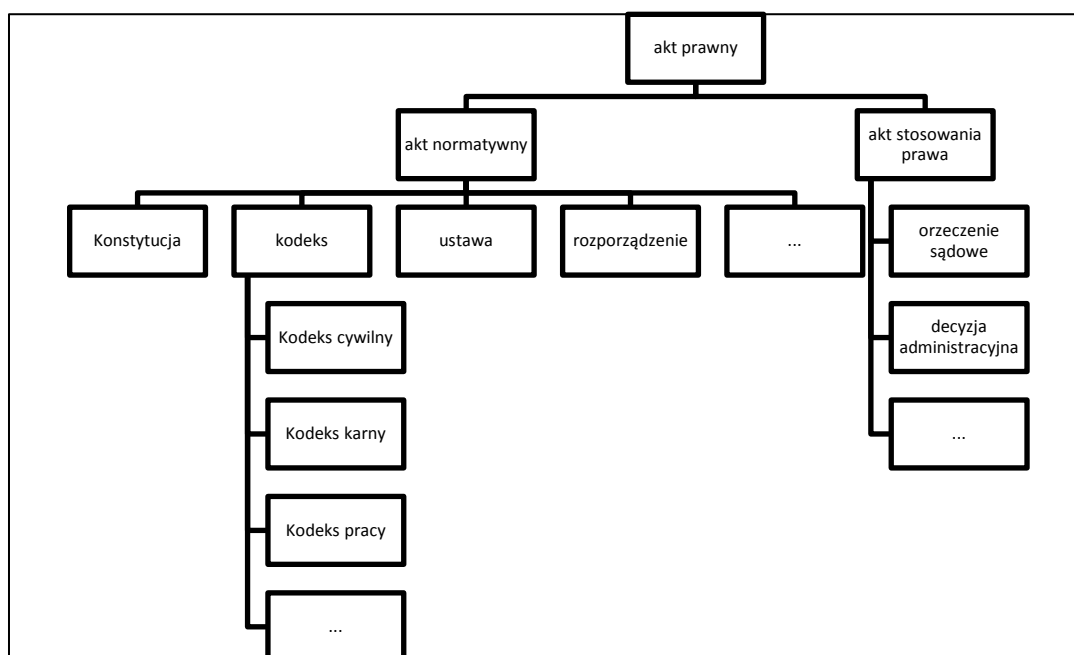
Termin ma więc dwie strony – **reprezentację werbalną** czyli **desygnat** i **reprezentację mentalną** czyli **pojęcie**. Graficznie możemy przedstawić termin w ten sposób:

desygnat (wyraz lub połączenie wyrazowe) *spadkodawca*
termin = -----
pojęcie „osoba fizyczna, której majątek jest przedmiotem dziedziczenia“

Desygnat jest przedmiotem materialnym lub przedmiotem myśli odpowiadający terminowi, zależnie od tego czy mamy do czynienia z obiektami realnymi (materialnymi) czy obiektami idealnymi (abstrakcyjnymi). Desygnat utożsamia i odnosi się do pojęcia, **pierwszego punktu wyjścia** w działalności terminologicznej. Jest dlatego istotne zdefiniować **pojęcie**. Według normy ISO, pojęcie jest: *unit of knowledge created by a unique combination of characteristics* (ISO 1087-1:2000). Pojęcie jest tworem mentalnym posiadającym cechy charakterystyczne dla danego obiektu. Jest ono **podstawową jednostką** opisu terminologicznego (Kaufman, 2002:161). Oznacza to, że w ustaleniu pewnej terminologii, najpierw należy przebadać i uporządkować system pojęciowy, a następnie każdemu pojęciu przydzielić desygnat (reprezentację werbalną). Takie podejście jest zorientowane na pojęcie (znaczenie), a nie na desygnat (wyraz). Inaczej powiedziawszy, interesuje nas: „jakim środkiem językowym wyrazić XY?“, a nie „co wyraz XY znaczy w tym języku?“ W pierwszym przypadku mówimy o podejściu **onomazjologicznym** (od znaczenia do wyrazu), w drugim o **semazjologicznym** (od wyrazu do znaczenia).

Cechy pojęcia mogą być **wewnętrzne** albo **relacyjne**, ustalając stosunek do innych pojęć. Pojęcie powstaje na podstawie **delimitacji** zespołu cech jednego pojęcia od innego, innymi słowy zawsze kwestionujemy, które cechy są odpowiednie i charakterystyczne dla danego pojęcia, a nie dla innego. Każde pojęcie ma swoją **treść (intensję)** i swój **zakres (ekstensję)**. Intensję pojęcia określa zbiór istotnych charakterystyk, natomiast jego ekstensję wyznacza zbiór obiektów posiadających owe charakterystyki (Lukszyn, 2001:22). Inaczej powiedziawszy, treść pojęcia jest określona wszystkimi jego cechami wewnętrznymi i relacyjnymi, gdy do zakresu terminu dochodzimy obejmując wszystkie pojęcia podrzędne na tym samym poziomie abstrakcji. Intensję pojęcia „kodeks“ w takim razie stanowią jego cechy reprezentowane przez definicję terminu „kodeks“: *kwalifikowana forma porządkowania przepisów prawnych polegająca na całościowym, względnie wyczerpującym i opartym na jednolitych zasadach uregulowaniu jakiejś dziedziny życia społecznego*. Jego ekstensję stanowią wszystkie kodeksy dotyczące różnych gałęzi prawa, więc „kodeks“ = *Kodeks cywilny, Kodeks karny skarbowy, Kodeks karny wykonawczy, Kodeks karny, Kodeks postępowania administracyjnego, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania karnego, Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, Kodeks pracy, Kodeks rodzinny i opiekuńczy*.

Relacje między terminami można zilustrować schematem graficznym:

3.3. Relacje między terminami

3.3.1. Relacje logiczne a ontologiczne

W pracy terminologicznej szczególnie należy zwrócić uwagę na relacje zachodzące między terminami ze względu na podobieństwo treści pojęć, które wyrażają. Dwie podstawowe grupy relacji między terminami, to relacje **logiczne** i **ontologiczne**. Relacje logiczne, to relacje **rodzajowo-gatunkowe** (generyczne). Podstawę takich relacji stanowi założenie: A jest B (*kodeks karny jest kodeksem*). Taka relacja zachodzi wówczas, gdy znaczenie pewnej jednostki obejmuje wszystkie cechy znaczeniowe drugiej i ponadto jeszcze jedną dodatkową cechę (Lukszyn, Jerzy, 2005:96). W naszym przypadku pojęcie A = *kodeks karny* jest pojęciem podrzędnym (**hiponim**) pojęciu *kodeks*, które jest w stosunku do niego nadrzędne (**hiperonim**).

Relacje ontologiczne istnieją tylko pośrednio, ze względu na relacje między pojedynczymi obiektami obejmowanymi tym pojęciem. Zaczniemy od **relacji meronimii**, tj. **relacji partytywnej**, czyli **relacji całość-część**. Przykładem może być struktura kodeksu karnego. Składa się on z trzech części – ogólnej, szczególnej i wojskowej. Więc, w takiej relacji pojęciowej, *kodeks karny* stanowi całość, a pojęcia *część ogólna*, *część szczególna* i *część wojskowa* stanowią jego część. Do relacji ontologicznych wliczamy jeszcze **relacje asocjacyjne** oparte na rozmaitego typu skojarzeniach, np. przyczyna – skutek, proces – produkt, obiekt – własność, proces – lokalizacja procesu (Lukszyn, Jerzy, 2005:96). W

świetle tego, szereg pojęć takich jak: *czyn zabroniony – kara* (przyczyna – skutek), *nadużywanie alkoholu – stan nietrzeźwości* (przyczyna – skutek), *rozprawa – wyrok* (proces – produkt) stanowi przykład różnych relacji asocjatywnych między terminami. Liczba takich asocjacji jest nieograniczona. Należy podkreślić różnicę między relacjami logicznymi a ontologicznymi. Podczas gdy *kodeks karny* jest *kodeksem*, *część ogólna* nie jest *kodeksem*, ani *czyn zabroniony* nie jest *karą* itd. Znaczy to, że wyłącznie w relacjach logicznych, czyli rodzajowo-gatunkowych pojęcie podrzędne jest przedstawicielem pojęcia nadrzędnego, gdyż w relacjach ontologicznych tak nie jest.

3.3.2. Synonimia i antonimia

Według STP (Lukszyn, Jerzy, 2005:96), **relacje synonimii** „zachodzą wówczas, gdy znaczenia porównywanych jednostek zawierają taki sam zestaw cech“. **Synonimia** to sytuacja, w której jednemu pojęciu przypisujemy więcej niż jeden desygnat. W praktyce, wiąże to ze sobą zjawisko pokrywania się znaczenia dwóch wyrazów, tj. terminów – jeden termin można zawsze zastąpić innym terminem. Taka sytuacja jest jednak idealna i dość rzadka, a odnosi się do **synonimów całkowitych**, czyli do zjawiska równoznaczności. **Równoznaczność** pociąga ze sobą pokrywanie się terminów i w ich znaczeniu i w ich użyciu, innymi słowy w ich denotacji (odniesienie się do tego samego pojęcia) i konotacji (użycie w tym samym kontekście). Równoznaczne terminy mają taką samą wartość informacyjną, komunikacyjną oraz uzualną. Z drugiej zaś strony, **synonimy częściowe**, czyli **bliskoznaczność** implikuje pokrywanie się denotatów tylko w niektórych kontekstach. Oznacza to, że niektóre wyrazy w jednym kontekście odnoszą się do tego samego pojęcia, ale nie w innym kontekście.

Równoznaczność najczęściej występuje w przypadku zapożyczeń międzyjęzykowych, w prawie bowiem jest dużo internacjonalizmów z łaciny, obok których istnieją ich odpowiedniki w języku narodowym co powoduje równoznaczność. Jednak, ze względu na uzus prawny i na sytuację językową, niekiedy preferowany jest internacjonalizm, a niekiedy jego odpowiednik polski.

Równoznaczność

jurysprudencja – prawoznawstwo

jurysta – prawnik

wariograf – poligraf – *pot.* wykrywacz kłamstw

timesharing – korzystanie z budynku

lub pomieszczenia mieszkalnego w

oznaczonym czasie

Bliskoznaczność

mobbing – molestowanie

twórca – autor

ogłędziny zwłok – sekcja zwłok –
obdukcja

W języku prawniczym pierwszeństwo w stosunku do terminów pochodzenia łacińskiego *jurysprudencja* i *jurysta* mają rodzime terminy *prawoznawstwo* i *prawnik*. Należy tutaj podkreślić postulat terminologiczny preferencji używania terminu narodowego, chyba że uzus kulturowy w danej dziedzinie jest inny. W obrębie języka prawnego wybór używania takiego czy innego terminu określone jest ustawą, więc w przekładzie wątpliwości są mniejsze niż w innych dziedzinach: *timesharing* jest wyrazem prawniczym, terminem normatywnym jest połączenie wyrazowe *korzystanie z budynku lub pomieszczenia mieszkalnego w oznaczonym czasie*²⁶. Z drugiej zaś strony, termin obcego pochodzenia *mobbing* jest terminem używanym w Kodeksie Pracy. Uzus również decyduje w przypadku synonimów bliskoznacznych *twórca* – *autor*: twórca (a nie autor) jako podmiot ustawy występuje w formie rzeczownika, natomiast autor regularnie pojawia się jako przymiotnik (*prawo autorskie*, a nie **prawo twórcze*)²⁷.

Wartość funkcjonalna też odgrywa rolę w używaniu wyrazów i zwrotów synonimicznych. Chociaż jednostki *wariograf*, *poligraf* oraz *wykrywacz kłamstw* zawsze mają tę samą denotację, tylko terminy *wariograf* i *poligraf* używane są w dziedzinie badań wariograficznych/poligraficznych²⁸. Wartość funkcjonalna też nie jest ta sama w parze synonimicznych leksemów *małżonek* – *mąż*.

Według STP (Lukszyn, Jerzy, 2005:96) **relacje antonimii** „obejmują przypadki, gdy zestawiane jednostki zawierają porównywalny zbiór cech przy jednej cesze wyraźnie

²⁶ Dz. U. 2000 nr 74 poz. 855

²⁷ Art 8. §1 „Prawo **autorskie** przysługuje **twórcy**, o ile ustawa nie stanowi inaczej.“ (Dz. U. 1994 nr 24 poz. 83)

²⁸ W Kodeksie postępowania karnego tych terminów w ogóle nie używa się, a badania są określone w ten sposób: „za zgodą osoby badanej biegły może również zastosować środki techniczne mające na celu kontrolę nieświadomych reakcji organizmu tej osoby“ (Dz. U. 1997 nr 89 poz. 555)

przeciwstawnej.“ Podajemy tutaj przykłady par antonimicznych z języka prawnego: *spadkodawca – spadkobierca, powód – pozwany, obrońca – oskarżyciel, prawomocność – nieprawomocność* itd.

3.3.3. Monosemia a polisemia

Ze względu na stosunek między desygnatem i pojęciem dochodzi do takich zjawisk jak mononimia/monosemia oraz synonimia/polisemia. Jeśli jednemu pojęciu przypisany jest jeden desygnat zachodzi zjawisko znane jako **mononimia**. Odwrotnie, gdy jednemu desygnatowi przypisane jest jedno pojęcie mówimy o **monosemii**. W gruncie rzeczy, rezultat jest ten sam – terminowi przypisany jest tylko jeden desygnat i jedno pojęcie, które jest nośnikiem znaczenia, więc, termin jest **jednoznaczny**. Przykładem monosemii są terminy ściśle prawne lub prawnicze albo ekonomiczne: *alimenty, apelacja, penologia, wiktymologia, leasing, monopol, marża* itd.

W przypadku gdy taki stosunek między desygnatem a pojęciem został naruszony, dochodzi do **synonimii** albo **polisemii**. **Polisemia** to sytuacja, w której jednemu desygnatowi przypisuje się więcej niż jedno pojęcie. **Polisemia** i **homonimia** często pokrywają się i trudno je odróżnić. Jednak, można stwierdzić, że mamy do czynienia z polisemią, jeśli dwa lub więcej pojęć przypisanych temu samemu desygnatowi charakteryzuje się **podobieństwem semantycznym**. W przeciwnym przypadku, gdy desygnat został przypisany dwom lub więcej pojęciom, które są między sobą oddalone, prawdopodobnie doszło do homonimii. Lingwiści najczęściej odwołują się do dwóch kryteriów rozgraniczenia polisemii od homonimii (Hudeček i Mihaljević, 2009:33) – ze względu na etymologię słowa oraz ze względu na istnienie/nieistnienie związku między znaczeniami, tj. pojęciami. Jeśli można znaleźć wspólny mianownik dla różnych znaczeń tego samego desygnatu, mówimy o polisemii, chociaż użytkownicy języka często już nie widzą więzi między dwoma znaczeniami tego samego desygnatu, zatem można by stwierdzić, że to kryterium jest zbyt subiektywne. Co do polisemii i homonimii terminologicznej, Hudeček i Mihaljević (2009:23) oznajmniają, że te dwa zjawiska różnią się w tym, iż w **polisemii terminologicznej** chodzi o jeden desygnat mający więcej połączonych znaczeń (najczęściej w różnych dziedzinach albo w jednej dziedzinie i w języku ogólnym), a w **homonimii terminologicznej** o więcej desygnatów o zupełnie innym znaczeniu. Termin prawny *wina* pokrywa się z wyrazem ogólnym *wina* (mianownik liczby mnogiej słowa *wino*), podczas gdy te dwie jednostki mają zupełnie inne znaczenie. Jednak, należy zaznaczyć tutaj, że chodzi o tzw. **homonimię częściową**, ponieważ

wyrazy *wina* i *wina* mają to samo brzmienie tylko w niektórych formach fleksyjnych (nazywają się zatem **homonimami fleksyjnymi**). **Homonimia całkowita** występuje zdecydowanie rzadziej, niż homonimia częściowa. Natomiast, w porównaniu do polisemii homonimia występuje znacznie rzadziej.

Polisemia jest bardzo częsta w języku ogólnym jak i w specjalistycznym. Warto przyjrzeć się bliżej temu zjawisku, gdyż może ono odkryć inne interesujące i istotne procesy zachodzące w językach specjalistycznych. Autorzy literatury przedmiotowej (zob. Hudeček, Mihaljević; Visković) wymieniają kilka przypadków wieloznaczności biorąc pod uwagę stosunek systemu pojęciowego jednej dziedziny z systemem pojęciowym innych dziedzin lub języka ogólnego. Powołując się na pracę Hudeček, Mihaljević, chcielibyśmy wyróżnić trzy postaci wieloznaczności w języku prawa:

1) to samo słowo jest zarówno terminem jak i słowem języka ogólnego:

kara

1. «środek wychowawczy stosowany wobec osoby, która zrobiła coś złego»
2. «środek represyjny względem osób, które popełniły przestępstwo»

powód

1. «przyczyna czegoś»
2. «osoba wnosząca sprawę do sądu»

Współistnienie słowa JO i terminu LSP wiąże ze sobą takie procesy jak **terminologizacja**, **determinologizacja** oraz **metaforyzacja**, które omówimy poniżej.

2) to samo słowo jest terminem w różnych językach specjalistycznych:

morze otwarte

1. *oceanogr.* «morze szeroko połączone z oceanem lub oddzielone od niego podmorskim progiem»
2. *pr.* «część wód morskich znajdująca się poza obrębem morskich wód terytorialnych, tj. niepodlegająca zwierzchnictwu terytorialnemu państwa»

termin

1. *pr.* «czas przeznaczony na wykonanie jakiegoś zadania; też: konkretna data, kiedy ma coś nastąpić»

2. *ling.* «wyraz lub wyrażenie o specjalnym znaczeniu w jakiejś dziedzinie»

3) ten sam termin jest wieloznaczny w tej samej dziedzinie

wina

1. *pr. cyw.* «przesłanka odpowiedzialności odszkodowawczej deliktowej i kontraktowej»

2. *pr. kar.* «jest podstawową przesłanką odpowiedzialności za przestępstwo czy za wykroczenie»

korporacja

1. «stowarzyszenie, związek, zrzeszenie osób mające na celu realizację wspólnych zadań, z reguły odznaczające się osobowością prawną, powstałe z inicjatywy założycieli i działające na podstawie statutu»

2. «forma organizacji działalności gospodarczej charakterystyczna dla dużych przedsiębiorstw; spółka kapitałowa: spółka akcyjna lub spółka z ograniczoną odpowiedzialnością»

Wymogiem działalności terminologicznej jest **jednoznaczność** w jednym systemie pojęciowym, czyli sytuacja, w której jeden termin ma w jednej dziedzinie tylko jedno znaczenie (jednemu desygnatowi przypisane jest jedno pojęcie). Współistnienie tego samego desygnatu w JO i w LSP, albo w dwóch LSP, nie wpływa na zrozumiałość terminu np. w systemie pojęciowym języka prawa. Natomiast, problem stanowi **wieloznaczność** w tym samym systemie pojęciowym. Jeśli system pojęciowy stanowi cała dziedzina prawa, termin *wina* jest polisemiczny; jeśli ograniczamy się tylko do prawa cywilnego albo karnego, *wina* jest jednoznaczna. Oznacza to, że **jednoznaczność terminologiczna** jest kategorią płynną i zależną od delimitacji systemu pojęciowego, który jest z reguły arbitralny.

3.4. Definicje terminologiczne i ustawowe

Aby uniknąć wieloznaczności i zachować ścisłość i jednoznaczność konieczna jest redakcja definicji terminów. Definicja terminologiczna umożliwia nam odwołanie się do pojęcia wspomnianego i jego delimitacji od innych za pomocą już znanych nam pojęć w danym systemie pojęciowym. Według SSTL (Lukszyn 2001:142) definicja służy do objaśnienia znaczenia terminu. Klasyczna definicja podaje rodzaj i różnice gatunkową: *Definitio fit per genus proximum et differentiam specificam (Ibidem)*. Można by powiedzieć,

że taka definicja sprowadza się do formuły matematycznej: $X = Y +$ cechy specyficzne (przy czym X jest terminem, a Y hiperonimem).

Definicję terminologiczną należałoby redagować w jednym zdaniu, a powinna zawierać trzy elementy: *definiendum* (zwrot definiowany) + *definiens* (element zawierający zwrot objaśniający znaczenie zwrotu definiowanego) + zwrot łączący, tj. zwrot wskazujący na równoznaczność zwrotu definiowanego i definiensa (Pieńkos, 1999:91). W celu redagowania dobrej definicji terminologicznej, należy poznawać zasady definiowania i błędy logiczne (Górka, 2007:106-108), np. definicja nie może być za szeroka/za wąska, w treści definicji nie może występować termin definiowany, definicja nie może być sformułowana za pomocą wyrazów wieloznacznych, obrazowych lub o znaczeniu niejasnym (zastosowane w definicji terminy muszą być dokładnie znane), definicja nie powinna być negatywna w tych miejscach, w których może być pozytywna; „*Ignotum per ignotum*“ (łac. nieznanne przez nieznanne) – błąd polegający na wyjaśnianiu znaczenia jakiegoś słowa przy użyciu słów, które są niezrozumiałe dla adresata itd.

Definicje ustawowe są normami prawnymi, więc ich podstawową funkcją jest funkcja normatywna. Definicja ustawowa obowiązuje w sposób normatywny w ten sam sposób jak i inne przepisy ustawowe. Jeśli ustawodawca użył jednego terminu nawet w różnych kontekstach, ma on znaczenie tożsame, „różne wyrazy zaś nie mogą być traktowane jako synonimy“ (Grzelak, 2010:85). Pieńkos podkreśla, że definicja ustawowa przyczynia się do komunikatywności ustaw i do ich prawidłowej interpretacji (Pieńkos, 1999:86). Jej podstawowym przeznaczeniem jest dokonywanie wyboru znaczenia danego wyrazu lub terminu; ustawodawca uprzywilejowuje jedno spośród innych znaczeń wyrazów (Pieńkos, 1999:87). Definicja pojęcia czy terminu w ujęciu ustawowym nie jest prawidłowa albo nieprawidłowa, podlega ona tylko kryterium skuteczności/nieskuteczności. Visković uważa, że terminy prawne nie konstatają się poprzez definicje, wręcz przeciwnie, definicjami tworzą się terminy w nowo określonym znaczeniu. Definicje ustawowe/legislacyjne nazywają się **definicjami stypulatywnymi** – one narzucają jedno rozumienie wyrazu i są **preskryptywne**. Grzelak (Grzelak, 2010:85) podkreśla, iż definicje legalne „odcinają język tekstu, w przypadku ustaw całej grupy tekstów, od języka ogólnego i kreują znaczenie użytych w tekstach pojęć, często zmieniając lub zawężając zakres znaczeniowy pojęcia istniejący w języku ogólnym.“

3.5. Procesy przepływu wyrazów pomiędzy JO i LSP: terminologizacja, determinologizacja, metaforyzacja

Większość terminów prawnych, jak już wcześniej stwierdziliśmy, ma źródło w języku ogólnym. Wraz z tworzeniem norm prawnych, słowa języka ogólnego wyspecjalizowały się i nadano im znaczenie ściśle określone w aktach normatywnych. Proces transferu jednostek leksykalnych z JO do LSP nazywa się **terminologizacją** albo specjalizacją. Znaczenie nowopowstałego terminu oddala się w mniejszej lub większej mierze od słowa początkowego. Tym samym, *kara* w ujęciu ogólnym jak i specjalnym ma podobne znaczenie, podczas gdy znaczenie leksemu *powód* zmieniło się w ujęciu prawnym.

Odwrotny proces, czyli transfer terminu z LSP do JO nazywa się **determinologizacją**. Według dokumentu „Wytyczne polityki terminologicznej“ (UNESCO, 2007:22), w procesie determinologizacji „terminy specjalistyczne są wchłaniane przez język ogólny jako słowa powszechnie znane“. Przykładem z języka prawa mógłby być termin *kasacja*. W swoim pierwotnym znaczeniu terminologicznym, *kasacja* to «odwołanie od orzeczenia sądu niższej instancji skierowane do sądu wyższej instancji», w użyciu nieterminologicznym, *kasacja* ma następujące znaczenie: «zlikwidowanie, zniesienie lub unieważnienie czegoś». Dobrym przykładem determinologizacji może być też termin *inflacja* z ekonomii. W znaczeniu terminologicznym jest to «postępujący spadek siły nabywczej pieniądza i związany z nim wzrost cen», podczas gdy w JO w znaczeniu przeniesionym używa się na przykład w syntagmie „inflacja tytułów naukowych“.

Jeszcze jednym częstym procesem powstawania nowych terminów w języku prawa jest **metaforyzacja**. Polega ona na transferze z JO do LSP na podstawie podobieństwa znaczenia odzwierciedlającego się w metaforze. Świetnym przykładem z chorwackiej terminologii prawnej jest *pravni lijek*, ponieważ *lijek* w znaczeniu substancji stosowanej do leczenia chorób metaforycznie został użyty w połączeniu wyrazowym o strukturze Adj. + N w znaczeniu środka odwoławczego, czyli instytucji prawnej mającej na celu zmienić lub uchylić orzeczenie. Metaforyzacja też występuje w terminach *ruchomość* oraz *nieruchomość*; w znaczeniu ogólnym *ruchomość* jest definiowana jako «zdolność wykonywania ruchów», a specjalizacją tego słowa w dziedzinie ekonomii i prawa powstało nowe znaczenie: «rzecz stanowiąca czyjąś własność, dająca się przenosić». Antonimiczny termin *nieruchomość* powstał w sposób analogiczny, od słowa ogólnego w znaczeniu «stan bezruchu», określający w LSP «grunt wraz z zabudowaniami, stanowiące czyjąś własność; też: same zabudowania».

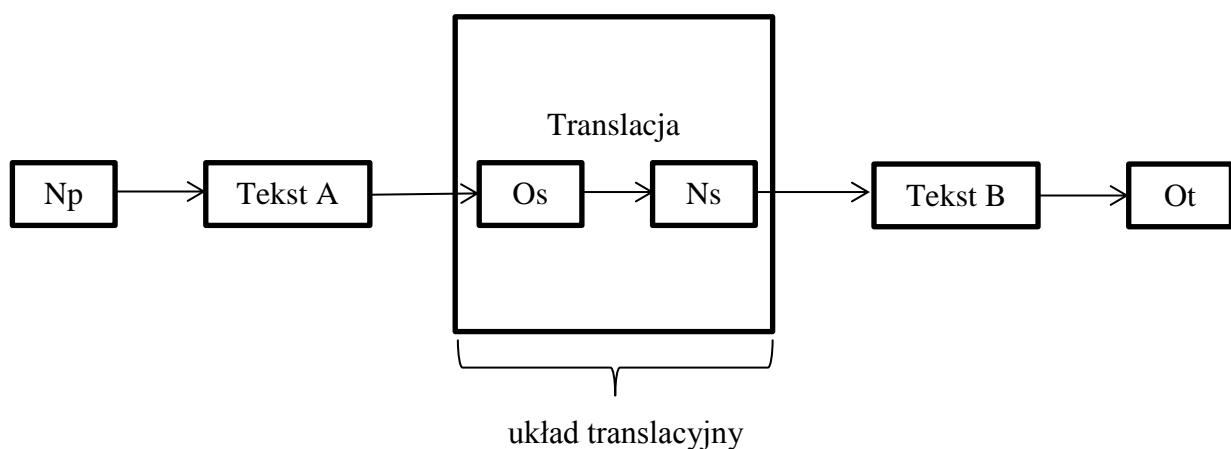
Jeszcze jeden przykład metafory z dziedziny ekonomiczno-prawnej, to *oaza podatkowa* lub *raj podatkowy*. Błażej Kuźniacki wyjaśnia w swym artykule, iż „zwrot *oaza podatkowa* jest trafną metaforą określającą obszar o łagodnym systemie prawa podatkowego. Oaza jest to miejsce o bardzo bujnej roślinności oraz występuje tam pożądana na obszarach pustynnych woda. Podobnie jak oaza na pustyni jest miejscem wytchnienia i ulgi dla podróżnika, tak oaza podatkowa jest obszarem przynoszącym wytchnienie na gruncie prawa podatkowego dla podatnika.²⁹” Ostatni nasz przykład metaforyzacji w języku prawnym, to *osoba fizyczna* oraz *osoba prawna*. Termin ten charakteryzuje się idiomatyzmem, ponieważ jego znaczenie jest swoiste całemu połączeniu wyrazowemu i nie można go oddzielić na pojedyncze leksemy *osoba* + *fizyczny/prawny*. Osobę fizyczną i prawną Encyklopedia prawa (Kalina-Prasznic, 2007) definiuje jako podmiot stosunków cywilnoprawnych. Osoba fizyczna jest prawnym określeniem każdego człowieka, który występuje jako podmiot w tych stosunkach, gdy osoba prawna jest jednostką organizacyjną i jest „tworem w istocie swej sztucznym”. Więc, *osoba prawna* nie jest w zasadzie osobą, jak moglibyśmy wywnioskować z znaczenia leksemu *osoba* w JO.

²⁹ <http://www.edukacjaprawnicza.pl/aktualnosci/a/pokaz/c/aktualnosc/art/pojecie-oazy-podatkowej-listy-oaz-podatkowych.html>

4. Teoria tłumaczenia tekstów funkcjonalnych

4.1. Proces tłumaczenia

W **procesie tłumaczenia** pośrednik między nadawcą a odbiorcą musi dokonać pewne etapy **dekodowania** (interpretacji) oraz nowego **kodowania** (tłumaczenia). Odbywanie tych etapów obejmuje abstrakcyjne umysłowe czynności polegające na rozumieniu tekstu wyjściowego i następnie skomplikowanego procesu tworzenia jak najbardziej odpowiedniego tekstu tłumaczenia. Kierzkowska (Kierzkowska, 2002:25) przedstawiła schematyczny układ translacyjny w następujący sposób:

Skróty w schemacie oznaczają: Np – nadawca prymarny, Os – odbiorca pośredni, Ns – nadawca pośredni, Ot – odbiorca terminalny, Tekst A (tekst źródłowy), Tekst B (tekst docelowy = przekład).

Wyżej przedstawiony schemat stanowi podstawowy i ogólnoprzyjęty model sytuacji komunikacyjnej w procesie tłumaczenia. W układzie translacyjnym obecny jest tylko Os i Ns, czyli tłumacz, ale na jego **strategie tłumaczeniowe** wpływają wszystkie elementy po lewej i po prawej stronie schematu. Kierzkowska (Kierzkowska, 2002:26) podkreśla, iż „proces translacyjny obejmuje przede wszystkim podjęcie przez tłumacza decyzji na temat zasadniczej intencji tłumaczenia, tj. wyboru między tłumaczeniem źródłopodobnym („source-oriented translation“) i tłumaczeniem obcopodobnym („target-oriented translation“). Tłumacz o rodzaju tłumaczenia decyduje względnie od intencji nadawcy, oczekiwań odbiorców, możliwości lub ograniczeń językowych w tekście A i B. Decyzja o tłumaczeniu w **kierunku języka źródłowego** albo **docelowego** nie może być jednoznaczna: te dwa rodzaje tłumaczenia są tylko skrajnymi biegunami, „pomiędzy którymi rozciąga się cała gama dopuszczalnych sposobów tłumaczenia“ (Kierzkowska, 2002:37). Jednak, warto

się przyjrzeć tymi skrajnymi biegunami, ponieważ przekładoznawcy zawsze byli fascynowani tym konfliktem, który pociąga za sobą pytanie: dosłowność czy wolność w przekładzie?

Dosłowność możemy rozumieć jako tłumaczenie „słowo w słowo“, błędne przenoszenie struktury gramatycznej języka źródłowego do języka docelowego w celu zachowywania **identycznej formy** językowej tekstu wyjściowego. Jednak, ekwiwalencja morfologiczna (jedno słowo za jedno i tylko jedno słowo) nie ma nic wspólnego z oddawaniem sensu. Taka dosłowność powoduje niepoprawność językową w składni i w idiomatyce i jest nie do przyjęcia. Mniej radykalna dosłowność może polegać na poprawności gramatycznej, gdzie zachowana jest wierność formie oryginału, aby stworzyć wrażenie, że odbiorca czyta oryginał. Nida (Nida, 2009: 53) podkreśla, że „niektóre przekłady mają na celu ścisłą odpowiedniość formalną i semantyczną, lecz towarzyszą im obszerne przypisy i komentarz.“

Wolność natomiast rozumiemy jako pewnego rodzaju adaptację do kultury odbiorcy, nawet parafrazę tekstu wyjściowego w ogóle nie szanując formę tekstu źródłowego. Pierwszeństwo w tłumaczeniu wolnym, swobodnym, ma treść nad formą, co wiąże się z używaniem stylu i idiomatyki, w **duchu języka docelowego**. Przekład wolny również dąży do wywołania tej samej reakcji na odbiorcę, tylko w sposób zupełnie odmienny od przekładu dosłownego – lekkością czytania i rozumienia. Można by powiedzieć, że celem takiego tłumaczenia jest całkowicie zatarcie śladów oryginału. Imperatywem tłumacza jest utworzenie dzieła, w którym odbiorca (w przypadku idealnym i hipotetycznym) w ogóle nie zdaje sobie sprawę, że istnieje oryginalny tekst, który został napisany w obcym języku.

4.2. Koncepcja ekwiwalencji formalnej a ekwiwalencji dynamicznej Nidy

Jeden z najważniejszych amerykańskich badaczy przekładu XX wieku, Eugene A. Nida, wniósł istotny wkład teoretyczny do światowego przekładoznawstwa. Zaproponował on nazwy „**ekwiwalencja formalna**“ i „**ekwiwalencja dynamiczna**“ jako dwa zjawiska, które spróbowaliśmy opisać w poprzednim rozdziale.

„**Ekwiwalencja formalna** koncentruje się wokół samego komunikatu – jego formy i treści. Tłumacz zajmuje się takimi odpowiedniościami, jak przekład wiersza na wiersz, zdania na zdanie, wyrazu na wyraz. Zgodnie z tym formalnym ukierunkowaniem komunikat w języku przekładu powinien jak najdokładniej oddawać rozmaite elementy języka źródłowego. Najlepszą ilustracją tej strukturalnej ekwiwalencji byłby „przekład-glosa“, w którym tłumacz stara się możliwie dosłownie i zrozumiale odtworzyć oryginalną formę i treść. Tego rodzaju przekład-glosa ma umożliwić

czytelnikowi jak najmocniejsze utożsamianie się z osobą z kontekstu języka źródłowego oraz jak najlepsze pojmowanie właściwych dla niej zwyczajów, sposobu myślenia i środków wyrazu“ (Nida, 2009:56-57). Taka ekwiwalencja nie sugeruje gramatycznie i językowo niepoprawne tłumaczenie „słowo w słowo“, lecz próbuje kłaść największą wagę na aspekt kulturowy i językowy oryginału.

Natomiast, **ekwiwalencja dynamiczna** „opiera się na zasadzie ekwiwalentnego efektu. Tłumacz stara się nie tyle o dostosowanie komunikatu w języku przekładu do komunikatu w języku źródłowym, ile o relację dynamiczną: o to, aby relacja pomiędzy komunikatem i odbiorcą przekładu była zasadniczo ta sama co relacja pomiędzy tym komunikatem i odbiorcami oryginału. Przekład ukierunkowany na ekwiwalencję dynamiczną dąży do pełnej naturalności wypowiedzi i próbuje nawiązywać do sposobów postępowania istotnych w kontekście kultury odbiorcy. Nie wymaga znajomości wzorców kulturowych kontekstu języka źródłowego w celu zrozumienia komunikatu“ (Nida, 2009:57).

Jak już powiedzieliśmy, pomiędzy ekwiwalencją formalną a dynamiczną istnieje wiele stopni pośrednich i jak to głównie bywa – prawda leży po środku. Nie istnieje jedna „prawidłowa“ metoda tłumaczeniowa. Jednak, we współczesnej teorii przekładu, ekwiwalencja dynamiczna jest uważana jako punkt wyjścia w praktyce tłumaczeniowej.

4.3. Teoria skoposu i tłumaczenie funkcjonalne

Nurt funkcjonalistyczny w przekładoznawstwie opiera się na zagadnieniach związanych z **komunikacją językową**, a jego przedstawicielami są uczeni „z kręgu lingwistycznie zorientowanej niemieckiej szkoły przekładoznawczej“ (Bukowski i Heydel 2009:14). W odróżnieniu od innych szkół przekładoznawczych, badających przekład pod pryzmatem literatury, funkcjoniści chcą stworzyć jedną **ogólną teorię przekładu** obejmującą wszystkie rodzaje tekstu. W tym świetle, **Hans J. Vermeer**, twórca **teorii skoposu**, twierdzi, że „na przekór zwolennikom tezy o osobliwości i odrębności przekładu literackiego, samo pojęcie przekładu implikuje istnienie fundamentalnych podobieństw łączących czynności translatorskie, których przedmiotem jest tekst literacki i tekst nieliteracki“ (Bukowski i Heydel, 2009:15).

Nowatorstwo niemieckich funkcjonalistów wynika z potrzeby za **obiektywnym opisem procesu przekładu**. Centralną myślą takich dążeń jest wartość i efekt komunikacyjny tekstu wyjściowego, którego przekład musi zapewnić **tekst ekwiwalentny komunikacyjnie**. Wartość komunikacyjna odtwarzana jest bowiem na podstawie tekstu jako całości, a teoria

przekładu funkcjonalnego ma podłoże między innym w lingwistyce tekstu. Budowa, wpływ na czytelnika oraz funkcja tekstu wyjściowego ma decydujący wpływ na rodzaj ekwiwalencji, jaką wybierze tłumacz w swojej pracy.

Pojęcie **tłumaczenia funkcjonalnego** zostało wprowadzone przez **Christiane Nord**, jako interpretacja i dopełnienie teorii skoposu zdefiniowaną przez Vermeera. **Skopos** (*gr.* cel) opisuje tłumaczenie jako „celową czynność, przy czym orientacja na cel, jakiemu ma służyć przekład, stanowi najważniejsze kryterium jej fortunnej realizacji“ (Nord, 2009:176). Kierzkowska (Kierzkowska, 2002:76) swój model tłumaczenia pragmatycznego bazuje również na zasadzie skoposu, na wybranemu przez tłumacza kierunku postępowania spośród wielu innych: „Teoria skoposu, zakłada kierowanie się w procesie tłumaczenia jego celem, tj. przeznaczeniem jego produktu, poprzez wybór istotnych dla danego tłumaczenia procedur i technik.“

Nasze spostrzeżenia potwierdzają ogólnie znany fakt, że tłumacz musi, dla ustalenia celu przekładu ściśle współpracować z zleceniodawcą, co mu pozwoli wybrać odpowiednie metody do określonej publiczności, która ma swoje specyficzne oczekiwania. Tłumacz powinien inaczej tłumaczyć tekst skierowany do laików niż tekst skierowany do specjalistów. W tym **procesie podejmowania decyzji**, tłumacz jest tylko jednym, niekoniecznie jedynym uczestnikiem. W każdym razie, niezależnie od wybranych metod tłumaczeniowych, przekład musi być **wierny**, przy czym wierność nie znaczy dosłowność, lecz oddawanie całej treści bez żadnych opuszczeń, oddawanie sensu tekstu oryginalnego oraz poszanowanie ducha języka docelowego. Wierność tłumaczenia jako podstawowa wartość zawodu tłumacza została również wbudowana w Kartę tłumacza FIT³⁰ (FIT, 1963).

³⁰ § 4. Każde tłumaczenie winno być wierne, dokładnie oddając myśl i formę oryginału, a wierność ta stanowi zarówno moralny, jak i prawny obowiązek tłumacza. § 5. Tłumaczenie wierne, nie powinno jednak być rozumiane jako tłumaczenie dosłowne, zaś wierność tłumaczenia nie powinna wykluczać dostosowania formy, charakteru i głębszego znaczenia utworu do norm przyjętych w innym języku i kraju.

5. Tekst polskiego Kodeksu karnego

Rozdział IV

Kary

Art. 32.

Karami są:

- 1) grzywna,
- 2) ograniczenie wolności,
- 3) pozbawienie wolności,
- 4) 25 lat pozbawienia wolności,
- 5) dożywotnie pozbawienie wolności.

Art. 33.

§ 1. Grzywnę wymierza się w stawkach dziennych, określając liczbę stawek oraz wysokość jednej stawki; jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, najniższa liczba stawek wynosi 10, zaś najwyższa 540.

§ 2. Sąd może wymierzyć grzywnę także obok kary pozbawienia wolności wymienionej w art. 32 pkt 3, jeżeli sprawca dopuścił się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub gdy korzyść majątkową osiągnął.

§ 3. Ustalając stawkę dzienną, sąd bierze pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe; stawka dzienna nie może być niższa od 10 złotych, ani też przekraczać 2 000 złotych.

Art. 34.

§ 1. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, kara ograniczenia wolności trwa najkrócej miesiąc, najdłużej 12 miesięcy; wymierza się ją w miesiącach.

§ 2. W czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany:

- 1) nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu,
- 2) jest obowiązany do wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne,
- 3) ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary.

Art. 35.

§ 1. Nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne jest wykonywana w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym.

§ 2. W stosunku do osoby zatrudnionej sąd zamiast obowiązku, o którym mowa w art. 34 § 2 pkt 2, może orzec potrącenie od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd; w okresie odbywania kary skazany nie może rozwiązać bez zgody sądu stosunku pracy.

Art. 36.

§ 1. (uchylony).

§ 2. Wymierzając karę ograniczenia wolności, sąd może orzec wobec skazanego obowiązki wymienione w art. 72.

§ 3. Przepis art. 74 stosuje się odpowiednio.

Art. 37.

Kara pozbawienia wolności wymieniona w art. 32 pkt 3 trwa najkrócej miesiąc, najdłużej 15 lat; wymierza się ją w miesiącach i latach.

Art. 38.

§ 1. Jeżeli ustawa przewiduje obniżenie albo nadzwyczajne obostrzenie górnej granicy ustawowego zagrożenia, w wypadku alternatywnego zagrożenia karami wymienionymi w art. 32 pkt 1–3 obniżenie albo obostrzenie odnosi się do każdej z tych kar.

§ 2. Kara nadzwyczajnie obostrzona nie może przekroczyć 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 15 lat pozbawienia wolności; karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach.

§ 3. Jeżeli ustawa przewiduje obniżenie górnej granicy ustawowego zagrożenia, kara wymierzona za przestępstwo zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności nie może przekroczyć 25 lat pozbawienia wolności, a za przestępstwo zagrożone karą 25 lat pozbawienia wolności, nie może przekroczyć 15 lat pozbawienia wolności.

Rozdział XIV

Objaśnienie wyrażeń ustawowych

Art. 115.

§ 1. Czynem zabronionym jest zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej.

§ 2. Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.

§ 3. Przestępstwami podobnymi są przestępstwa należące do tego samego rodzaju; przestępstwa z zastosowaniem przemocy lub groźby jej użycia albo przestępstwa popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej uważa się za przestępstwa podobne.

§ 4. Korzyścią majątkową lub osobistą jest korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego.

§ 5. Mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych.

§ 6. Mieniem wielkiej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 złotych.

§ 7. Przepisy § 5 i 6 stosuje się do określenia "znaczna szkoda" oraz "szkoda w wielkich rozmiarach".

§ 8. (uchylony).

§ 9. Rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądz lub inny środek płatniczy oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce.

§ 10. Młodocianym jest sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w pierwszej instancji 24 lat.

§ 11. Osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

§ 12. Groźbą bezprawną jest zarówno groźba, o której mowa w art. 190, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub ro zgłoszenia wiadomości uwłaczającej

czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem.

§ 13. Funkcjonariuszem publicznym jest:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) poseł, senator, radny,
- 2a) poseł do Parlamentu Europejskiego,
- 3) sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy,
- 4) osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych,
- 5) osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe,
- 6) osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej,
- 7) funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej,
- 8) osoba pełniąca czynną służbę wojskową
- 9) pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe.

§ 14. Dokumentem jest każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne.

§ 15. W rozumieniu tego kodeksu za statek wodny uważa się także stałą platformę umieszczoną na szelfie kontynentalnym.

§ 16. Stan nietrzeźwości w rozumieniu tego kodeksu zachodzi, gdy:

- 1) zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość lub
- 2) zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość.

§ 17. Żołnierzem jest osoba pełniąca czynną służbę wojskową.

§ 18. Rozkazem jest polecenie określonego działania lub zaniechania wydane służbowo żołnierzowi przez przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem.

§ 19. Osobą pełniącą funkcję publiczną jest funkcjonariusz publiczny, członek organu samorządowego, osoba zatrudniona w jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, chyba że wykonuje wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba, której uprawnienia i obowiązki w zakresie działalności publicznej są określone lub uznane przez ustawę lub wiążącą Rzeczpospolitą Polską umowę międzynarodową.

§ 20. Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

- 1) poważnego zastraszenia wielu osób,
- 2) zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- 3) wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.

§ 21. Występkiem o charakterze chuligańskim jest występki polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, na wolność, na cześć lub nietykalność cielesną, na bezpieczeństwo

powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywiście błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego.

§ 22. Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

- 1) przemocy lub groźby bezprawnej,
- 2) uprowadzenia,
- 3) podstępu,
- 4) wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
- 5) nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
- 6) udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą – w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1–6.

§ 23. Niewolnictwo jest stanem zależności, w którym człowiek jest traktowany jak przedmiot własności.

Rozdział XIX

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu

Art. 148.

§ 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto zabija człowieka:

- 1) ze szczególnym okrucieństwem,
- 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem,
- 3) w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie,
- 4) z użyciem materiałów wybuchowych,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo oraz sprawca zabójstwa funkcjonariusza publicznego popełnionego podczas lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego.

§ 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 149.

Matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 150.

§ 1. Kto zabija człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wyjątkowych wypadkach sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

Art. 151.

Kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 152.

§ 1. Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerywaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania.

§ 3. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 153.

§ 1. Kto stosując przemoc wobec kobiety ciężarnej lub w inny sposób bez jej zgody przerywa ciążę albo przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza kobietę ciężarną do przerywania ciąży, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 154.

§ 1. Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 152 § 1 lub 2 jest śmierć kobiety ciężarnej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 152 § 3 lub w art. 153 jest śmierć kobiety ciężarnej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 155.

Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 156.

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 157.

§ 1. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, inny niż określony w art. 156 § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 2 lub 3, jeżeli naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia nie trwał dłużej niż 7 dni, odbywa się z oskarżenia prywatnego, chyba że pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą.

§ 5. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, ściganie przestępstwa określonego w § 3 następuje na jej wniosek.

Art. 157a.

§ 1. Kto powoduje uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstrój zdrowia zagrażający jego życiu, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa lekarz, jeżeli uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia dziecka poczętego są następstwem działań leczniczych, koniecznych dla uchylenia niebezpieczeństwa grożącego zdrowiu lub życiu kobiety ciężarnej albo dziecka poczętego.

§ 3. Nie podlega karze matka dziecka poczętego, która dopuszcza się czynu określonego w § 1.

Art. 158.

§ 1. Kto bierze udział w bójce lub pobiciu, w którym naraża się człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo nastąpienie skutku określonego w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest ciężki uszczerbek na zdrowiu człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 159.

Kto, biorąc udział w bójce lub pobiciu człowieka, używa broni palnej, noża lub innego podobnie niebezpiecznego przedmiotu, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 160.

§ 1. Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1–3 sprawca, który dobrowolnie uchylił grożące niebezpieczeństwo.

§ 5. Ściganie przestępstwa określonego w § 3 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 161.

§ 1. Kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV, naraża bezpośrednio inną osobę na takie zarażenie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto, wiedząc, że jest dotknięty chorobą weneryczną lub zakaźną, ciężką chorobą nieuleczalną lub realnie zagrażającą życiu, naraża bezpośrednio inną osobę na zarażenie taką chorobą, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 162.

§ 1. Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej.

Rozdział XXIII

Przestępstwa przeciwko wolności

Art. 189.

§ 1. Kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1 lub 2, łączyło się ze szczególnym udręczeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 189a.

§ 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 190.

§ 1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 190a.

§ 1. Kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek lub inne jej dane osobowe w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej

lub osobistej.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 lub 2 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 191.

§ 1. Kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w sposób określony w § 1 w celu wymuszenia zwrotu wiarygodności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 191a.

§ 1. Kto utrwała wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, używając w tym celu wobec niej przemoc, groźby bezprawnej lub podstęp, albo wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej bez jej zgody rozpowszechnia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 192.

§ 1. Kto wykonuje zabieg leczniczy bez zgody pacjenta, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 193.

Kto wdzierają się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Rozdział XXIV

Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania

Art. 194.

Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 195.

§ 1. Kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym.

Art. 196.

Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Rozdział XXV

Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności

Art. 197.

§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

- 1) wspólnie z inną osobą,
- 2) wobec małoletniego poniżej lat 15,
- 3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w §1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

Art. 198.

Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 199.

§ 1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto doprowadza małoletniego do obcowania płciowego lub poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, nadużywając zaufania lub udzielając mu korzyści majątkowej lub osobistej, albo jej obietnicy.

Art. 200.

§ 1. Kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadza ją do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu zaspokojenia seksualnego prezentuje małoletniemu poniżej lat 15 wykonanie czynności seksualnej.

Art. 200a.

§ 1. Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub art.

200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, z zamiarem, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 200b.

Kto publicznie propaguje lub pochwała zachowania o charakterze pedofilskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 201.

Kto dopuszcza się obcowania płciowego w stosunku do wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Art. 202.

§ 1. Kto publicznie prezentuje treści pornograficzne w taki sposób, że może to narzucić ich odbiór osobie, która tego sobie nie życzy, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Kto małoletniemu poniżej lat 15 prezentuje treści pornograficzne lub udostępnia mu przedmioty mające taki charakter albo rozpowszechnia treści pornograficzne w sposób umożliwiający takiemu małoletniemu zapoznanie się z nimi, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Kto w celu rozpowszechniania produkuje, utrwała lub sprowadza, przechowuje lub posiada albo rozpowszechnia lub publicznie prezentuje treści pornograficzne z udziałem małoletniego albo treści pornograficzne związane z prezentowaniem przemocy lub posługiwaniem się zwierzęciem, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 4. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4a. Kto sprowadza, przechowuje lub posiada treści pornograficzne z udziałem małoletniego poniżej lat 15, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 4b. Kto produkuje, rozpowszechnia, prezentuje, przechowuje lub posiada treści pornograficzne przedstawiające wytworzony albo przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 5. Sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstw określonych w § 1–4b, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.

Art. 203.

Kto, przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 204.

§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji lub jej to ułatwia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Karze określonej w § 1 podlega, kto czerpie korzyści majątkowe z uprawiania prostytucji przez inną osobę.

§ 3. Jeżeli osoba określona w § 1 lub 2 jest małoletnim, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. (uchylony).

Art. 205.

Ściganie przestępstw określonych w art. 197 lub 199 § 1, jak również w art. 198, jeżeli określony w tym przepisie stan ofiary nie jest wynikiem trwałych zaburzeń psychicznych, następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Rozdział XXVI

Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece

Art. 206.

Kto zawiera małżeństwo, pomimo że pozostaje w związku małżeńskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 207.

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Art. 208.

Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 209.

§ 1. Kto uporczywie uchyla się od wykonania ciążącego na nim z mocy ustawy lub orzeczenia sądowego obowiązku opieki przez nielożenie na utrzymanie osoby najbliższej lub innej osoby i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu pomocy społecznej lub organu podejmującego działania wobec dłużnika alimentacyjnego.

§ 3. Jeżeli pokrzywdzonemu przyznano odpowiednie świadczenia rodzinne albo świadczenia pieniężne wypłacane w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów, ściganie odbywa się z urzędu.

6. Propozycja przekładu polskiego Kodeksu karnego

GLAVA ČETVRTA (IV.)

KAZNE

Čl. 32.

Kazne su:

- 1) novčana kazna,
- 2) kazna ograničenja slobode,
- 3) kazna zatvora,
- 4) 25 godina kazne zatvora,
- 5) doživotna kazna zatvora.

Čl. 33.

(1) Novčana kazna se propisuje i izriče u dnevnim dohodcima, definirajući broj dohodaka te visinu jednog dohotka; najmanji broj dohodaka je 10, a najviši 540, osim ako zakonom nije drukčije propisano.

(2) Sud može uz izrečenu kaznu zatvora iz čl. 32., točka 3., propisati i izreći novčanu kaznu, ukoliko je počinitelj izvršio kazneno djelo radi stjecanja imovinske koristi ili ako je tu imovinsku korist stekao.

(3) Određujući visinu dnevnog dohotka, sud uzima u obzir prihode počinitelja kaznenog djela, njegove osobne i obiteljske uvjete, imovinske odnose i sposobnost zarađivanja; dnevni dohodak ne može biti manji od 10 zlota niti veći od 2000 zlota.

Čl. 34.

(1) Kazna ograničenja slobode ne može biti kraća od jednog mjeseca niti dulja od dvanaest mjeseci, osim ako zakonom nije drukčije propisano; odmjerava se i izriče se na mjesece.

(2) Za vrijeme izvršenja kazne ograničenja slobode osuđenik:

- 1) ne može promijeniti prebivalište bez dozvole suda,
- 2) obvezan je izvršavati besplatan i kontroliran rad za opće dobro,
- 3) dužan je dati objašnjenja u svezi s tijekom izvršavanja kazne.

Čl. 35.

(1) Besplatan, kontroliran rad za opće dobro izvršava se u razmjeru od 20 do 40 sati na mjesec.

(2) Sud može zaposlenoj osobi, umjesto obveze iz članka 34., stavak 2., točka 2., odrediti odbitak od 10% do 25% na nagradu za rad za jedan mjesec u društvene svrhe koje određuje sud; za vrijeme izvršenja kazne osuđenik ne može raskinuti poslovni odnos bez dozvole suda.

Čl. 36.

(1) (izbrisan)

(2) Odmjeravajući i izričući kaznu ograničenja slobode, sud osuđeniku može odrediti obveze iz čl. 72.

(3) Odredba iz čl. 74. odgovarajuće se primjenjuje.

Čl. 37.

Kazna zatvora iz čl. 32., točka 3. ne može biti kraća od jednog mjeseca niti dulja od petnaest godina; odmjerava se i izriče na mjesece i godine.

Čl. 38.

(1) Ako zakon predviđa ublažavanje ili iznimno pooštavanje gornje granice zakonom propisane kazne, u slučaju drukčije propisane kazne iz čl. 32., točka 1.-3., ublažavanje ili pooštavanje odnosi se na svaku od tih kazni.

(2) Iznimno pooštrena kazna ne može biti veća od 810 dnevnih dohodaka novčane kazne, dvije godine kazne ograničenja slobode ili petnaest godina kazne zatvora; kazna ograničenja slobode odmjerava se i izriče na mjesece i godine.

(3) Ako zakon predviđa ublažavanje gornje granice zakonom propisane kazne, odmjerena i izrečena kazna za kazneno djelo kažnjivo doživotnom kaznom zatvora ne može biti veća od 25 godina kazne zatvora, a za kazneno djelo kažnjivo s 25 godina kazne zatvora ne može biti veća od 15 godina kazne zatvora.

GLAVA ČETRNAESTA (XIV.)

ZNAČENJE IZRAZA U OVOM ZAKONU

Čl. 115.

(1) Kazneno djelo je svako ponašanje čija su obilježja propisana kaznenim zakonom.

(2) Kod ocjene stupnja društvene štetnosti kaznenog djela, sud uzima u obzir vrstu i svojstva oštećenog dobra, razmjer počinjene ili moguće štete, način i okolnosti počinjenja djela, težinu kojom je počinitelj prekršio obveze, kao i vrstu namjere te motiv počinitelja, vrstu prekršenih zaštitnih mjera i stupanj njihovog kršenja.

(3) Slična kaznena djela su ona koja pripadaju istoj vrsti kaznenog djela; sličnim kaznenim djelima smatraju se kaznena djela praćena uporabom sile ili prijetnjom uporabe sile, ili kaznena djela počinjena radi ostvarivanja imovinske koristi.

(4) Imovinska ili osobna korist je korist kao za sebe samoga, tako i za nekog drugog.

(5) Imovina značajne vrijednosti je imetak čija je vrijednost za vrijeme počinjenja kaznenog djela veća od 200 000 zlota.

(6) Imovina velike vrijednosti je imetak čija je vrijednost za vrijeme počinjenja kaznenog djela veća od 1 000 000 zlota.

(7) Odredbe iz stavka 5. i 6. primjenjuju se kod izraza „značajna šteta“ te „šteta velikih razmjera“.

(8) (izbrisan)

(9) Pokretna stvar ili predmet je također poljski ili strani novac ili drugo sredstvo plaćanja te dokument koji ovlašćuje raspolaganje novčanim iznosom ili sadrži obvezu isplate kapitala, kamata, udjela u dobiti ili potvrđuje učešće u trgovačkom društvu.

(10) Mlada punoljetna osoba je počinitelj koji nije navršio 21 godinu u trenutku počinjenja kaznenog djela i 24 godine u trenutku prvostupanjske presude.

(11) Članovi obitelji su bračni drug, predak, potomak, braća i sestre, srodnik po tazbini iste linije ili stupnja, posvojenik te njegov bračni drug, kao i osoba u životnoj zajednici.

(12) Protupravna prijetnja je prijetnja u smislu čl. 190., kao i prijetnja pokretanja kaznenog postupka ili iznošenja nečega što može škoditi časti ugrožene osobe ili člana njegove obitelji; prijetnjom se ne smatra obavijest o pokretanju kaznenog postupka ukoliko je upućena isključivo radi zaštite prava koje se krši kaznenim djelom.

(13) Javni dužnosnik je:

1) Predsjednik Republike Poljske

2) zastupnik, senator, vijećnik

2a) zastupnik u Europskom parlamentu

3) sudac, porotnik, državni odvjetnik, dužnosnik financijskog istražnog tijela vlasti ili tijela vlasti nadređenog financijskom istražnom tijelu vlasti, javni bilježnik, sudski službenik, probacijski službenik, stečajni upravitelj, sudski nadzornik i upravitelj, osoba koja odlučuje u disciplinskim tijelima koja djeluju u skladu sa zakonom.

4) osoba zaposlena u državnoj upravi, u nekom drugom tijelu državne vlasti ili lokalne samouprave, osim ako se ne bavi isključivo uslužnim djelatnostima, kao i svaka druga osoba koja je ovlaštena da u svome djelokrugu izdaje upravne odluke,

5) osoba zaposlena u tijelu državne kontrole ili tijelu kontrole lokalne samouprave, osim ako se ne bavi isključivo uslužnim djelatnostima

6) osoba koja se nalazi na rukovodećem položaju u nekoj drugoj državnoj instituciji,

7) dužnosnik tijela vlasti zaduženog za očuvanje javne sigurnosti ili dužnosnik Uprave za zatvorski sustav

8) osoba koja izvršava aktivnu vojnu obvezu

9) zaposlenik Međunarodnog kaznenog suda, osim ako se bavi isključivo uslužnim djelatnostima.

(14) Dokument je svaki predmet ili drugi pisani nositelj informacije koji se odnosi na određeno pravo ili koji s obzirom na svoj sadržaj svjedoči o nekom pravu, pravnom odnosu ili okolnostima koje imaju pravno značenje.

(15) Prema shvaćanju ovoga zakona, plovilom se također smatra stalna platforma smještena u epikontinentalnom pojasu.

(16) Alkoholizirano stanje prema shvaćanju ovoga zakona nastupa:

- 1) dok je količina alkohola u krvi veća od 0,5 promila ili dovodi do koncentracije koja je veća od te vrijednosti odnosno
- 2) dok je količina alkohola u 1dm³ izdahnutog zraka veća od 0,25 mg ili dovodi do koncentracije koja je veća od te vrijednosti.

(17) Vojnik je osoba koja izvršava aktivnu vojnu obvezu.

(18) Naredba je nalog za određenim činjenjem ili nečinjenjem koji vojniku službeno izriče njegov nadređeni ili ovlašteni vojnik s višim činom.

(19) Osoba koja vrši javnu funkciju je javni dužnosnik, član samoupravnog tijela vlasti, osoba zaposlena u organizacijskoj jedinici koja raspolaže javnim sredstvima, osim ako se ne bavi isključivo uslužnim djelatnostima, kao i svaka druga osoba čija su ovlaštenja i obveze u djelokrugu javne djelatnosti definirane ili priznate zakonom ili međunarodnim ugovorom koji obvezuje Republiku Poljsku.

(20) Kazneno djelo terorističkog karaktera je kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora čija je gornja granica najmanje pet godina i ako je počinjeno u cilju:

- 1) ozbiljnog zastrašivanja više osoba,
- 2) prisile nad tijelima javne vlasti Republike Poljske ili druge države, ili nad tijelima međunarodnih organizacija da poduzmu ili da ne poduzmu određena djelovanja,
- 3) izazivanja značajnih smetnji u ustroju ili gospodarstvu Republike Poljske, druge države ili međunarodne organizacije – kao i prijetnja izvršavanja takvog djela.

(21) Prekršaj huliganskog karaktera je prekršaj koji se temelji na svjesnom napadu na zdravlje, slobodu, dostojanstvo ili tjelesnu nepovredivost, na opću sigurnost, na djelatnost državnih ustanova odnosno ustanova lokalne samouprave, na javni red i mir, ili na svjesnom uništavanju, kvarenju ili onesposobljavanju tuđe stvari, ako počinitelj djeluje javno i bezrazložno ili iz očito beznačajnog razloga i na taj način neosporno pokazuje nepoštovanje prema pravnom poretku.

(22) Trgovanje ljudima je vrbovanje, prijevoz, pribavljanje, predaja, zadržavanje ili primanje osoba koristeći:

- 1) nasilje ili protupravnu prijetnju,
- 2) otmicu,
- 3) prijevaru,
- 4) obmanjivanje ili iskorištavanje zablude odnosno nesposobnost ispravnog shvaćanja poduzetog djelovanja,
- 5) zlouporabu odnosa zavisnosti, iskorištavanje krizne situacije ili stanja bespomoćnosti,
- 6) davanje ili primanje imovinske odnosno osobne koristi ili obećanje takve koristi osobi koja skrbi ili nadzire drugu osobu i to radi njezinog iskorištavanja, čak i ako dobije njezin pristanak, osobito kod prostitucije, pornografije odnosno drugih oblika seksualnog iskorištavanja, na poslu odnosno kod usluga prisilnog karaktera, kod ropstva odnosno drugih oblika iskorištavanja koje vrijeđaju ljudsko dostojanstvo ili radi dobivanja stanica, tkiva odnosno organa suprotno zakonskim propisima.

Ako se ponašanje počinitelja odnosi na maloljetnu osobu, takvo ponašanje predstavlja trgovanje ljudima, čak i ako metode i sredstva iz točaka 1.-6. nisu bile primijenjene.

(23) Ropstvo je stanje zavisnosti u kojem se s čovjekom postupa kao s vlastitim predmetom.

GLAVA DEVETNAESTA (XIX.)

KAZNENA DJELA PROTIV ŽIVOTA I TIJELA

Čl. 148.

(1) Tko drugoga usmrti, kaznit će se kaznom zatvora najmanje osam godina, kaznom zatvora 25 godina ili doživotnom kaznom zatvora.

(2) Tko drugoga usmrti:

- 1) na osobito okrutan način,
- 2) u svezi s uzimanjem taoca, silovanjem ili razbojništvom,
- 3) s pobudom koja zaslužuje osobitu osudu,
- 4) korištenjem eksplozivnih tvari,

kaznit će se kaznom zatvora najmanje dvanaest godina, 25 godina kazne zatvora ili doživotnom kaznom zatvora.

(3) Kaznom propisanom u stavku 2. kaznit će se onaj tko jednim djelom ubije više od jedne osobe ili je ranije bio pravomoćno osuđen za ubojstvo te je ubio javnog dužnosnika za vrijeme obavljanja ili u svezi s obavljanjem njegovih službenih dužnosti vezanih uz čuvanje sigurnosti ljudi ili čuvanjem sigurnosti ili javnog reda i mira.

(4) Tko ubije drugoga pod utjecajem snažne uznemirenosti opravdane okolnostima, kaznit će se kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

Čl. 149.

Majka koja ubije dijete za vrijeme poroda pod utjecajem njegova tijeka, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Čl. 150.

(1) Tko ubije drugoga na njegov zahtjev i pod utjecajem suosjećanja za njega, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(2) U iznimnim slučajevima sud može primijeniti iznimno ublaživanje kazne, a čak i odustati od njezinog izricanja.

Čl. 151.

Tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Čl. 152.

(1) Tko protivno propisima o prekidu trudnoće, trudnoj ženi s njezinim pristankom izvrši prekid trudnoće, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko protivno propisima o prekidu trudnoće, trudnoj ženi pomogne izvršiti prekid trudnoće ili je na to navodi, kaznit će se istom kaznom.

(3) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka dok je začeto dijete doseglo mogućnost samostalnog života izvan organizma trudne žene, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

Čl. 153.

(1) Tko koristeći nasilje prema trudnoj ženi ili na drugi način bez njezinog pristanka prekine trudnoću, ili nasiljem, protupravnom prijetnjom ili prijevarom dovede trudnu ženu do prekida trudnoće, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

(2) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka dok je začeto dijete doseglo mogućnost samostalnog života izvan organizma trudne žene, kaznit će se kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

Čl. 154.

(1) Ako je posljedica djela iz članka 152., stavak 1. ili 2. smrt trudne žene, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

(2) Ako je posljedica djela iz članka 152., stavak 3. ili iz članka 153. smrt trudne žene, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od dvije godine do dvanaest godina.

Čl. 155.

Tko s nehajem dovede do smrti drugoga, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Čl. 156.

(1) Tko teško naruši tuđe zdravlje u obliku:

1) oduzimanja vida, sluha, govora, sposobnosti reprodukcije,

2) drugog teškog oštećenja, teške neizlječive ili dugotrajne bolesti, bolesti koja ozbiljno ugrožava život, trajne duševne bolesti, potpune ili značajno trajne nesposobnosti za rad u struci ili trajne, značajne iznakaženosti ili tjelesne deformacije, kaznit će se kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

(2) Ako počinitelj djeluje s nehajem, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je posljedica djela iz stavka 1. ovoga članka tuđa smrt, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od dvije godine do dvanaest godina.

Čl. 157.

(1) Tko prouzroči oštećenje funkcija tjelesnih organa ili naruši tuđe zdravlje, drugačije od onoga kako je definirano u članku 156., stavak 1., kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(2) Tko prouzroči oštećenje funkcija tjelesnih organa ili naruši tuđe zdravlje ne dulje od sedam dana, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(3) Ako počinitelj djela navedenog u stavku 1. ili 2. ovoga članka djeluje s nehajem, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do jedne godine.

(4) Za kazneno djelo navedeno u stavku 2. ili 3. ovoga članka, ukoliko oštećenje funkcija tjelesnih organa ili narušavanje zdravlja nije trajalo dulje od sedam dana, kazneni postupak pokreće se privatnom tužbom, osim ako je oštećenik član obitelji koji živi zajedno s počiniteljem.

(5) Ako je oštećenik član obitelji, kazneni postupak za kazneno djelo navedeno u stavku 3. pokreće se povodom prijedloga.

Čl. 157a

(1) Tko prouzroči tjelesno oštećenje začetog djeteta ili naruši njegovo zdravlje tako da mu je ugrožen život, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Nema kaznenog djela za liječnika, ako je tjelesno oštećenje ili narušavanje zdravlja začetog djeteta posljedica medicinskih postupaka nužnih za otklanjanje zdravstvene ili životne opasnosti trudne žene ili začetog djeteta.

(3) Nema kaznenog djela za majku začetog djeteta koja počini djelo iz stavka 1. ovoga članka.

Čl. 158.

(1) Tko sudjeluje u napadu ili tučnjavi pri kojima se drugoga izlaže neposrednoj životnoj opasnosti ili koji dovode do posljedica navedenih u članku 156., stavak 1. ili u članku 157., stavak 1., kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je posljedica napada ili tučnjave teško narušavanje tuđeg zdravlja, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

(3) Ako je posljedica napada ili tučnjave tuđa smrt, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

Čl. 159.

Tko sudjeluje u napadu ili tučnjavi s drugim koristeći vatreno oružje, nož ili drugi jednako opasan predmet, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

Čl. 160.

(1) Tko izlaže drugoga neposrednoj životnoj opasnosti ili teškom narušavanju zdravlja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je počinitelj obvezan skrbiti za osobu izloženu opasnosti, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(3) Ako počinitelj djela iz stavka 1. ili 2. ovoga članka djeluje s nehajem, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do godinu dana.

(4) Nema kaznenog djela iz stavka 1.-3. ovoga članka za onoga tko je dobrovoljno uklonio opasnost.

(5) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 3. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.

Čl. 161.

(1) Tko znajući da je zaražen virusom HIV-a neposredno izloži zarazi drugu osobu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko znajući da boluje od spolne ili zarazne bolesti, od teške neizlječive bolesti ili bolesti koja ozbiljno ugrožava život, neposredno izloži zarazi tom bolešću drugu osobu, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do godinu dana.

(3) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.

Čl. 162.

(1) Tko drugome koji je u stanju neposredne životne opasnosti ili teškog narušavanja zdravlja ne pruži pomoć, iako je to mogao učiniti bez izlaganja sebe ili druge osobe neposrednoj životnoj opasnosti ili teškom narušavanju zdravlja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Nema kaznenog djela za onoga tko ne pruži pomoć za koju je potreban medicinski zahvat ili u uvjetima u kojima pomoć odmah može pružiti nadležna ustanova ili osoba.

GLAVA DVADESETITREĆA (XXIII.)

KAZNENA DJELA PROTIV SLOBODE

Čl. 189.

(1) Tko drugome protupravno oduzme slobodu, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(2) Ako je protupravno oduzimanje slobode trajalo dulje od sedam dana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

(3) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka na osobito okrutan način, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.

Čl. 189a.

(1) Tko počini kazneno djelo trgovine ljudima, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.

(2) Tko priprema počinjenje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Čl. 190.

(1) Tko prijeti drugoj osobi da će počiniti kazneno djelo na njezinu štetu ili štetu njezinog člana obitelji, i ako prijetnja kod ugrožene osobe izaziva opravdani strah da će biti ispunjena, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.

Čl. 190a.

(1) Tko dugotrajnim uznemiravanjem druge osobe ili njezinog člana obitelji kod nje izaziva osjećaj ugroženosti opravdan okolnostima ili ozbiljno narušava njezinu privatnost, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko se lažno predstavi kao druga osoba, iskoristi njezinu fotografiju ili druge osobne podatke radi prouzročenja njene imovinske ili osobne štete, kaznit će se istom kaznom.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ili 2. ovoga članka prouzročena posljedica samoubojstva oštećenika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

(4) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. ili 2. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.

Čl. 191.

(1) Tko prema drugome počini nasilje ili mu prijeti s ciljem prisiljavanja druge osobe da što učini, ne učini ili trpi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako počinitelj postupa na način iz stavka 1. ovoga članka radi naplate duga, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Čl. 191a.

(1) Tko snimi fotografije nage osobe ili osobe za vrijeme spolne radnje, koristeći se pri tome nasiljem, protupravnom prijetnjom ili prijevarom, ili snimi fotografije nage osobe ili osobe za vrijeme spolne radnje bez njezinog pristanka na objavljivanje, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(2) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.

Čl. 192.

(1) Tko poduzme medicinski zahvat bez pacijentova pristanka, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.

Čl. 193.

Tko neovlašteno prodre u tuđu kuću, stan, lokal, prostor ili ograđeni prostor ili se na zahtjev ovlaštene osobe otuda ne udalji, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do godinu dana.

GLAVA DVADESETIČETVRTA (XXIV.)

KAZNENA DJELA PROTIV SLOBODE IZRAŽAVANJA MISLI I VJEROISPOVIJEDI

Čl. 194.

Tko drugoga ograničava u pravima koja mu pripadaju s obzirom na njegovu vjeroispovijed ili neiskazivanje vjeroispovijedi, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

Čl. 195.

(1) Tko zlonamjerno ograniči slobodu javnog obavljanja vjerskih obreda crkve ili druge vjerske zajednice koja ima reguliran pravni položaj, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Tko zlonamjerno ograniči slobodu pogrebnog obreda, svetkovina ili obreda žalovanja, kaznit će se istom kaznom.

Čl. 196.

Tko vrijeđa tuđe vjerske osjećaje javnim omalovažavanjem predmeta vjerskog štovanja ili mjesta predviđenog za javno obavljanje vjerskih obreda, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

GLAVA DVADESETIPETA (XXV.)

KAZNENA DJELA PROTIV SPOLNE SLOBODE I SPOLNOG ĆUDOREĐA

Čl. 197.

(1) Tko nasiljem, protupravnom prijetnjom ili prijevarom navede drugu osobu na spolni odnošaj, kaznit će se kaznom zatvora od dvije godine do dvanaest godina.

(2) Ako počinitelj navede drugu osobu na način iz stavka 1. ovoga članka da se podvrgne ili izvrši neku drugu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

(3) Ako počinitelj počini kazneno djelo silovanja:

1) zajedno s drugom osobom,

2) prema maloljetniku mlađem od 15 godina,

3) prema pretku, potomku, posvojeniku, posvojitelju, bratu ili sestri, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.

4) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1.-3. ovoga članka na osobito okrutan način, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.

Čl. 198.

Tko navede drugu osobu na spolni odnošaj, na to da se podvrgne ili izvrši neku drugu spolnu radnju, iskoristivši njezinu nemoć ili nemogućnost da shvati značenje djela ili svojeg postupanja zbog nedovoljnog duševnog razvitka ili duševne bolesti, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

Čl. 199.

(1) Tko zlouporabom odnosa zavisnosti ili iskorištavanjem krizne situacije navede drugu osobu na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka počinjeno na štetu maloljetnika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(3) Tko navede maloljetnika na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, zlouporabom povjerenja, davanjem ili obećavanjem materijalne ili osobne koristi, kaznit će se kaznom propisanom u stavku 2. ovoga članka.

Čl. 200.

(1) Tko izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju s maloljetnikom mlađim od 15 godina ili ga navodi na to da se podvrgne ili izvrši takve radnje, kaznit će se kaznom zatvora od dvije godine do dvanaest godina.

(2) Tko maloljetniku mlađem od 15 godina u cilju spolnog zadovoljavanja prikazuje izvršavanje spolnih radnji, kaznit će se istom kaznom.

Čl. 200.a

(1) Tko u cilju počinjenja kaznenog djela iz članka 197., stavak 3., točka 3. ili iz članka 200., kao i u cilju proizvodnje ili snimanja pornografskih sadržaja, posredstvom računalnog sustava ili telekomunikacijske mreže ostvaruje kontakt s maloljetnikom mlađim od 15 godina koristeći se obmanjivanjem, iskorištavanjem zablude, nesposobnošću ispravnog shvaćanja situacije ili protupravnom prijetnjom, radi susreta s njim, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko posredstvom računalnog sustava ili telekomunikacijske mreže maloljetniku mlađem od 15 godina predlaže spolni odnošaj, s njim izjednačenu spolnu radnju ili sudjelovanje u proizvodnji ili snimanju pornografskih sadržaja, i to namjerava ostvariti, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

Čl. 200.b

Tko javno propagira ili odobrava ponašanja pedofilskog karaktera, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

Čl. 201.

Tko izvrši spolni odnošaj s pretkom, potomkom, posvojenikom, posvojiteljem, bratom ili sestrom, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

Čl. 202.

(1) Tko javno prikazuje pornografske sadržaje na način da se njihovo emitiranje nameće osobi koja to ne želi, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do godinu dana.

(2) Tko maloljetniku mlađem od 15 godina prikazuje pornografske sadržaje ili mu učini dostupnim predmete takvog karaktera, ili distribuira pornografske sadržaje na način da se takav maloljetnik s njima može upoznati, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(3) Tko u cilju raspačavanja proizvodi, snima ili pribavlja, pohranjuje ili posjeduje, ili distribuira ili javno prikazuje pornografske sadržaje u kojem sudjeluje maloljetnik ili pornografske sadržaje vezane uz pokazivanje nasilja ili korištenje životinja, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do osam godina.

(4) Tko snima pornografske sadržaje koji prikazuju maloljetnika mlađeg od 15 godina, kaznit će se kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

(4a.) Tko pribavlja, pohranjuje ili posjeduje pornografske sadržaje koji prikazuju maloljetnika mlađeg od 15 godina, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(4b.) Tko proizvodi, distribuira, prikazuje, pohranjuje ili posjeduje pornografske sadržaje koji prikazuju originalnu ili obrađenu sliku maloljetnika koji sudjeluje u spolnoj radnji, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(5) Sud može izreći kaznu oduzimanja alata ili drugih predmeta koji su služili ili koji su bili namijenjeni za počinjenje kaznenih djela iz stavaka 1.-4b. ovoga članka, čak i ako nisu u vlasništvu počinitelja.

Čl. 203.

Tko nasiljem, protupravnom prijetnjom, prijevarom ili iskorištavanjem odnosa zavisnosti ili krizne situacije navodi drugu osobu na prostituciju, kaznit će se kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

Čl. 204.

(1) Tko drugu osobu navodi na prostituciju ili joj to olakšava u cilju ostvarivanja imovinske koristi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se onaj tko pribavlja imovinsku korist od prostitucije druge osobe.

(3) Ako je osoba iz stavka 1. ili 2. ovoga članka maloljetnik, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

(4) (izbrisan)

Čl. 205.

Kazneni postupak za kaznena djela iz članka 197. ili 199., stavak 1., kao i iz članka 198., pokreće se povodom prijedloga oštećenika, osim ako navedeno stanje žrtve iz toga propisa nije posljedica dugotrajnog duševnog poremećaja.

GLAVA DVADESETIŠESTA (XXVI.)

KAZNENA DJELA PROTIV OBITELJI I DUŽNOSTI UZDRŽAVANJA

Čl. 206.

Tko sklopi novi brak, iako se već nalazi u braku, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

Čl. 207.

(1) Tko fizički ili psihički zlostavlja člana obitelji ili drugu osobu koja se nalazi u stalnom ili trenutnom odnosu zavisnosti prema počinitelju, maloljetnika ili bespomoćnu osobu s obzirom na njezino psihičko ili fizičko stanje, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.

(2) Tko počini kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka na osobito okrutan način, kaznit će se kaznom zatvora od godine dana do deset godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ili 2. ovoga članka prouzročena posljedica samoubojstva oštećenika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od dvije godine do dvanaest godina.

Čl. 208.

Tko opija maloljetnika dajući mu alkoholno piće, olakšavajući mu njegovu konzumaciju ili navodeći ga na konzumaciju takvoga pića, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

Čl. 209.

(1) Tko uporno izbjegava davanje uzdržavanja za člana obitelji ili za drugu osobu koju je na temelju zakonske obveze ili sudske presude dužan uzdržavati i na taj način je izlaže nemogućnosti zadovoljenja osnovnih životnih potreba, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.

(2) Kazneni postupak pokreće se na prijedlog oštećenika, tijela socijalne skrbi ili tijela koje poduzima radnje prema uzdržavatelju.

(3) Ako su oštećeniku dodijeljena odgovarajuća obiteljska ili novčana davanja koja se isplaćuju u slučaju neisplaćivanja uzdržavanja, kazneni postupak se pokreće po službenoj dužnosti.

7. Analiza terminologiczna

W wyborze terminów prawnych w języku docelowym punktem wyjścia będzie **porównywanie dwóch systemów prawnych**: „Istnieje powszechna zgodność poglądów, że optymalne tłumaczenie terminów prawnych powinno być wynikiem porównania instytucji prawnych“ (Kierzkowska, 2002:102). Ze względu na mniejszą lub większą przystawalność tych dwóch systemów, **ekwiwalencja pojęć** narzuca się jako podstawowa kategoria w tłumaczeniu tekstów prawnych. Jest to niewątpliwie trudne zadanie, ponieważ zgodność systemów pojęciowych często jest mała, a wybór pewnej techniki tłumaczeniowej, czyli ekwiwalencji, zależy często od **celu tłumaczenia** i od **oczekiwań odbiorcy terminalnego**. Stopień **ekwiwalencji terminologicznej**, innymi słowy podobieństwo pojęć, bezpośrednio wynika z podobieństwa systemów. Jeśli chodzi o terminologię, trudniej jest tłumaczyć tekst z języka polskiego na angielski niż z polskiego na chorwacki, ponieważ system prawny Chorwacji i Polski jest podobniejszy – obydwa podpadają pod tzw. **prawo kontynentalne**, „*civil law*“ w odróżnieniu od **prawa anglosaskiego**, „*Common law*“. Z tego wynika, że **systemy pojęciowe** oraz **funkcje instytucji** państwowych również są bardziej podobne, jeśli chodzi o kombinację językową polski-chorwacki i odwrotnie.

7.1. Źródła zunifikowanej terminologii

Gdy mowa o konkretnym użyciu terminów, praca jest jakoś łatwiejsza dla tłumacza w kombinacji angielsko-polskiej ze względu na **bogactwo źródeł** (słowniki, glosariusze, internetowe bazy danych, pracy terminologiczne) w których będzie on szukał rozwiązania swoich problemów jak i ze względu na już w pewnej mierze zunifikowaną terminologię preskryptywną: polski kodeks karny już został przetłumaczony na język angielski³¹. Uzus terminologiczny już istnieje np. w prawie międzynarodowym lub w prawie Unii Europejskiej:

„Międzynarodowa terminologia preskryptywna może odnosić się również do prawa, jednak jej ujednolicenie na skalę międzynarodową jest możliwe wyłącznie w odniesieniu do prawa międzynarodowego, tj. stanowionego przez instytucje lub organizacje na rzecz społeczności międzynarodowej, do której zasady tego prawa odnoszą się w jednakowym stopniu i nie uwzględniają specyfiki żadnej z kultur państw wchodzących w jej skład“ (Kierzkowska, 2002:91-92).

Dla tłumaczy UE, szukanie odpowiednich terminów jest stosunkowo łatwe, ponieważ mają oni do dyspozycji różne bazy danych stworzonych przez terminologów, terminografów i tłumaczy. Jedną z takich baz danych dostępna jest również dla publiczności pod adresem

³¹ Kodeks karny – The Penal Code. Wersja polsko-angielska, Ewa Łozińska-Małkiewicz, Wyd. Ewa, 2008

<http://iate.europa.eu>. Wyszukiwarka umożliwia użytkownikowi wpisywanie terminu pożądanego w języku źródłowym oraz daje wybór oznaczania tych języków, na który chcemy tłumaczenie jak i wybór dziedziny:

The screenshot shows the IATE search interface. At the top left is the IATE logo with the text "InterActive Terminology for Europe". A language dropdown menu is set to "polski (pl)". Navigation links include "Moje ustawienia wyszukiwania", "Usuń moje ustawienia wyszukiwania", and "Pomoc".

Kryteria wyszukiwania

Wyszukaj termin: przestępstwo [Szukaj]

Język źródłowy: pl - polski [Pobierz ustawienia]

Języki docelowe: [checkbox] bg [checkbox] cs [checkbox] da [checkbox] de [checkbox] el [checkbox] en [checkbox] es [checkbox] et [checkbox] fi [checkbox] fr [checkbox] ga [checkbox] hu [checkbox] it [checkbox] la [checkbox] lt [checkbox] lv [checkbox] mt [checkbox] nl [checkbox] pl [checkbox] pt [checkbox] ro [checkbox] sk [checkbox] sl [checkbox] sv [checkbox] wszystkie [Anuluj]

* Ten symbol oznacza obowiązkowe pola

Kryteria dodatkowe

Wybierz dziedzinę, której dotyczy wyszukiwanie: 12 - PRAWO [?]

Rodzaj wyszukiwania: termin skrót wszystkie

10 ostatnich szukanych terminów: Wybierz zachowane wyszukiwanie

iate diffusion version 1.4.8 © Copyright Disclaimer About IATE Contact us

Wyniki szukania terminu „przestępstwo“ we wszystkich językach:

Prawo karna, PRAWO [Council]		Petne hasło
PL	przestępstwo	★★★★ @ []
BG	правонарушение	★★★★ @ []
	forbrydelse	★★★★
	strafbar handling	★★★★
DA	lovovertrædelse	★★★★ []
	overtrædelse	★★★★
	skadegørende handling	★★★★
	retsstridigt forhold	★★★★
DE	Zu widerhandlung	★★★★ @ []
EN	offence	★★★★ @ [] []
	delito	★★★★
ES	infracción	★★★★ []
ET	süütegu	★★★★ @ []
	õiguserikkumine	★★★★ @ []
FI	rikkomus	★★★★ []
	infraction	★★★★
FR	délit	★★★★ []
GA	cion	★★★★ @ []
IT	reato	★★★★ []
	nodarijums	★★★★ @ []
LV	noziedzīgs nodarijums	★★★★ @ [] []
	pārkāpums	★★★★ @ [] []
MT	reat	★★★★ @ []
NL	misdrif	★★★★ []
	crime	★★★★
PT	infracção	★★★★ []
	delito	★★★★
	kršitev	★★★★ @ []
SL	kaznivo dejanje	★★★★ @ []
	prekršek	★★★★ @ []

Na zakończenie przedstawienia tej bazy danych, należy powiedzieć, że opracowane są całe hasła terminologiczne, klikając np. na „przestępstwo“. Takie hasła dają tłumaczowi dodatkowe informacje o terminie: definicję, uwagi oraz wiarygodność:

Dziedzina Prawo karne, PRAWO

pl

Definicja	§ 1. Przestępstwo jest zbrodnią albo występkiem. § 2. Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą. § 3. Występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych, karą ograniczenia wolności albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc.
Źródło definicji	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.
uwaga	W polskiej systematyce "przestępstwo" stanowi ogólną kategorię, do której zaliczane są także szczególne rodzaje przestępstw, takie jak np. przestępstwa skarbowe (regulowane w kodeksie karnym skarbowym): zob. "criminal offence" IATE:850201, "administrative offence" IATE:919438, "financial offence" IATE:910238. Termin „offence” może także oznaczać „wykroczenie”, które zgodnie z ustawą z dnia 20 maja 1971 r. - kodeks wykroczeń (Dz.U. 1971 nr 12 poz. 114, z późn. zm.) jest definiowane jako: „czyn społecznie szkodliwy, zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5 000 złotych lub nagany”
Termin	przestępstwo
Wiarygodność	3 (Wysoka)
Źródło terminu	Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późn. zm.
Data	20/10/2011

Źródło: Council IATE ID: 769798

iate diffusion version 1.4.8 © Copyright Disclaimer About IATE Contact us

Jako narzędzie pomocnicze, taka baza danych może być przydatna każdemu tłumaczowi mającemu do czynienia z tłumaczeniem tekstów specjalistycznych – może on znaleźć propozycję terminu i ocenić czy pasuje on do jego konkretnego tłumaczenia.

W tłumaczeniu dwóch **języków o ograniczonym zasięgu** (polski-chorwacki), ze względu na brak wyspecjalizowanych słowników w tej kombinacji językowej, przydatnym narzędziem okazuje się wiedza jeszcze jednego języka światowego (angielskiego, niemieckiego, francuskiego), w którym pośrednio można znaleźć ekwiwalenty już opracowane oraz zunifikowane.

7.2. Tworzenie nowej terminologii

Oprócz uzusu międzynarodowego, Kierzkowska określa **uzus narodowy** (Kierzkowska, 2002:92) – jest to „stosowanie narodowej terminologii preskrytywnej, tj. występującej w aktach prawodawczych danego państwa.“ W naszym tłumaczeniu polskiego k. k. mamy do czynienia właśnie z uzusem narodowym terminologii prawnej. Tłumaczyć taką terminologię jest trudniej, ponieważ w kraju, jakim jest Polska lub Chorwacja (w przeciwieństwie do Kanady, Szwajcarii) „nie istnieje urzędowa terminologia obcojęzyczna, tj. stosowana w urzędowych tekstach prawodawczych. Wynika to z kolei z braku obcojęzycznych aktów prawa polskiego w wyniku braku instytucji, która byłaby powołana do wydawania polskich aktów prawnych w obcych językach lub tłumaczenia na obce języki.“ (Ibidem) Ze względu na to, ewentualne tłumaczenia indywidualne dla ludzi chcących zapoznać się z polskim systemem prawnym (np. prawnicy, przedsiębiorcy) będą miały w sobie terminologię niezunifikowaną, niepotwierdzoną i często niesystematycznie opracowaną.

Ponieważ stwierdziliśmy, że w naszym przypadku tłumaczenia, nie możemy skorzystać z góry ustalonej i preskrybowanej terminologii, ciąży nad nami zadanie doboru właściwej ekwiwalencji terminologicznej zależnie od danego przypadku. Stefan Kaufman (Kaufman, 2002:161) objaśnia, że **ekwiwalencja terminologiczna**, to „relacja między terminami różnych języków oznaczającymi ten sam przedmiot lub pojęcie, podobnie jak synonimia to relacja między różnymi oznaczeniami tego samego pojęcia w tym samym języku.“ Ekwiwalencja terminologiczna w języku prawa oparta jest na porównywaniu **funkcji** pojęć i instytucji prawnych. Warunkiem istnienia ekwiwalencji jest podobieństwo funkcji w pewnym stopniu, a tłumacz z reguły musi sam subiektywnie go ocenić na podstawie pracy komparatystycznej. Funkcje pojęć i instytucji prawnych mogą pokrywać się całościowo, częściowo albo nie istnieć. Jeśli różnice w funkcji nie mają większego wpływu na rozumienie tekstu i nie zakłócają intencję nadawcy, tłumacz może ich pominąć i użyć **ekwiwalent funkcjonalny**. Jeśli różnice w funkcji są na tyle istotne dla prawidłowej interpretacji tekstu przetłumaczonego, tłumacz powinien uciekać się do szukania innych opcji, przede wszystkim do **utworzenia nowego terminu** – neologizmu. W poszukiwaniu dobrego ekwiwalentu terminologicznego, może pomóc **zasada relewancji** – tłumacz zadaje sobie pytanie: „co w procesie porównania, tj. ustalania stopnia przystawalności, jest relewantne (istotne, ważne)“ (Kierzkowska, 2002:103). Uważamy, że tłumacz powinien zadawać sobie bardziej precyzyjne pytanie: Co jest bardziej lub mniej relewantne właśnie w tej sytuacji?

Problemem porównywania pojęć jest też ich niepokrywanie się w treści lub zasięgu: np. instytucja prawna może pełnić tę samą funkcję, ale jej treść/zasięg może być szerszy lub węższy – np. odpowiednim terminem przestępstwa w języku chorwackim jest „kazneno djelo“, jednak niektóre zachowania w polskim k. k. mogą być określone jako przestępstwa, a w chorwackim nie lub odwrotnie. Bukovčan taką sytuację nazywa „sustavna interferencija“, czyli **interferencja systemowa**. Takie różnice z reguły nie mają wpływu na tłumaczenie terminu, świadczą one tylko o inności systemu, jego uporządkowaniu i klasyfikacji. Czytelnik chorwacki dowie się na przykład, że obrażenie uczuć religijnych jest przestępstwem w Polsce, podczas gdy w Chorwacji taka regulacja nie istnieje.

W najgorszym przypadku może zaistnieć **ekwiwalencja zerowa** (Bukovčan korzysta też z terminu „luka terminologiczna“) gdy pojęcie jednego systemu w ogóle nie istnieje w innym. Wtedy tłumacz może zastosować **zapóżylenie proste** (przeniesienie terminu w jego formie oryginalnej, niezmienniej) albo **naturalizowane** (termin dostosowany do wymogów fonetycznych języka docelowego).

7.2.1. Pełna ekwiwalencja terminologiczna

Przestępstwo	Kazneno djelo
<p><i>Określone jest przez dwa podstawowe warunki odpowiedzialności: pierwszym jest ustalenie, iż popełniony przez sprawcę czyn jest społecznie szkodliwy, a drugim jest ustalenie, iż czyn ten jest bezprawny, tj. zabroniony pod groźbą kary w ustawie. Obok cechy formalnej (bezprawność) i materialnej (społ. szkodliwość) charakteryzującej p. na treść pojęcia p. składają się jeszcze inne elementy, jak wina, ustawowe znamiona i karalność. Dopiero łączne występowanie tych wszystkich elementów pozwala na pełne określenie istoty p., którym reasumując jest czyn społecznie niebezpieczny, bezprawny, o ustawowych znamionach, zawiniony i zagrożony karą w ustawie.</i></p>	<p><i>Ponašanje čovjeka koje je zakonom predviđeno kao k. d. koje je protupravno i koje je društveno opasno (...) Prema zakonski definiranim elementima kaznenog djela, k. d. je ponašanje čovjeka koje je protupravno, društveno opasno, skrivljeno i kažnjivo. Pojam kaznenog djela ima četiri osnovna elementa: radnju (ponašanje), protupravnost, krivnju i kažnjivost. Sa stanovišta društvenog progona prvi element koji se mora utvrditi jest predviđenost određenog ponašanja u zakonu kao kaznenog djela (...)</i></p>

Wszystkich pięć elementów istoty przestępstwa pokrywają się między terminem „przestępstwo“ i „kazneno djelo“, więc można ich uznać za **pełne ekwiwalenty**. Pewne różnice jednak istnieją, jeśli chodzi o rodzaje przestępstw (są one odrębnymi terminami) – polskie przestępstwo ze względu na wysokość sankcji wyróżnia **zbrodnię** (p. zagrożone karą pozbawienia wolności nie krótszą niż 3 lata) oraz **występki** (p. zagrożone łagodniejszą karą pozbawienia wolności, tj. od 1 miesiąca, karą ograniczenia wolności również od 1 miesiąca lub grzywną). Chorwackie prawo karne przyjmuje natomiast jednolite pojmowanie przestępstwa i nie wyróżnia ich ze względu na wysokość zagrożonej kary: „Naše kazneno pravo prihvaća jedinstveni pojam kaznenog djela, pa ne poznaje pojam zločina kao određenju kategoriju kaznenih djela“ (Vidaković Mukić, 2006).

Kara	Kazna
<p><i>Kary są podstawową reakcją na przestępstwo czy wykroczenie. Kara zatem jest środkiem stosowanym wobec sprawcy przestępstwa czy wykroczenia i ma ona do spełnienia określony cel, jakim jest zapobieżenie popełnienia przestępstwa czy wykroczenia. Cel ten kara może osiągnąć przez odstraszenie, wychowanie czy unieszkodliwienie. K. może oddziaływać na ogół potencjalnych sprawców i wtedy mówimy o ogólnoprewencyjnej roli k. (przez zastraszenie k. potencjalnych sprawców). Jeżeli chodzi o prewencję szczególną, to mamy z nią do czynienia w przypadku oddziaływania k. nie na potencjalnych sprawców, ale na konkretnego sprawcę, który już popełnił przestępstwo lub wykroczenie – zapobieżenie ponownemu popełnieniu przestępstwa czy wykroczenia może być zrealizowany przez jego wychowanie. K. powinna być również sprawiedliwa, a więc z reguły wymierzyć należy ją w takich</i></p>	<p><i>Pravna sankcija kojom se na počinitelja nekog protupravnog ponašanja primjenjuje neko zlo koje se sastoji u oduzimanju ili ograničenju određenih prava ili vrijednosti. Propisano je, da je unutar opće svrhe kaznenih sankcija (čl. 6. KZ), svrha kažnjavanja: (1) izražavanje društvene osude zbog počinjenog kaznenog djela, (2) utjecaj na počinitelja da ubuduće ne čini kaznena djela, (3) utjecaj na sve ostale da ne čine kaznena djela, te (4) utjecaj na svijest građana o neprihvatljivosti kaznenih djela i pravednosti kažnjavanja njihovih počinitelja.</i></p>

<i>granicach, by była odpowiednio dobrana do rodzaju wykroczenia czy przestępstwa, winy sprawcy i stopnia społ. niebezpieczeństwa czynu.</i>	
--	--

Jak i w przypadku przestępstwa, funkcja **kary** w prawie polskim i chorwackim jest ta sama – jest ona reakcją (sankcją prawną) wobec jakiegoś zachowania bezprawnego (definicja polska ściśle określa te zachowania jako przestępstwo albo wykroczenie) i ma do spełnienia określony cel. Jest to istota pojęcia kary i można uznać, iż treść tych pojęć **pokrywa się zupełnie** w polskim i chorwackim. Różnica jednak zachodzi w rodzajach kar – w polskim k. wymieniono jest pięć kar (grzywna, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności, 25 lat pozbawienia wolności oraz dożywotnie pozbawienie wolności), natomiast w chorwackim k. wymienione są tylko dwie (kazna zatvora oraz novčana kazna). Te poszczególne kary będziemy postrzegać jako odrębne terminy.

Grzywna	Novčana kazna
<i>Grzywnę za przestępstwo wymierza się w systemie tzw. stawek dziennych w liczbie od 10 do 360. Stawka dzienna nie może być niższa od 10 zł, ani wyższa niż 2000 zł.</i>	<i>U kaznenom pravu jedna od kazni koja se može izreći počinitelju kaznenog djela. Jedinica novčane kazne u našem kaznenom pravu je dnevni dohodak; najmanja opća mjera novčane kazne je deset, a najveća opća mjera 300, odn. 500 dnevnih dohodaka za kaznena djela iz koristoljublja.</i>

Funkcja grzywny jest ta sama w chorwackim i polskim k. k. oraz wymierza się w systemie stawek dziennych. Termin grzywna oraz termin „novčana kazna“ uważamy za **pełne ekwiwalenty**.

7.2.2. Częściowa ekwiwalencja terminologiczna

<i>Kara pozbawienia wolności: Kara pozbawienia wolności polega na odosobnieniu osoby skazanej na określony okres czasu w zakładzie karnym. Osoby w ten sposób izolowane są od społeczeństwa.³²</i>	<i>Kazna oduzimanja slobode: U nekim pravnim sustavima k. o. s. je različita, npr. postoji kazna strogog zatvora i kazna zatvora koje se izriču ovisno o težini počinjenog delikta. U RH kao kazna oduzimanja slobode postoji samo zatvor kao vremenska kazna.</i>
<i>Kara pozbawienia wolności: Trwa najkrócej miesiąc, a najdłużej 15 lat. Wymierza się ją w miesiącach i latach. Kara 25 lat pozbawienia wolności jest samodzielną karą. To samo dotyczy kary dożywotniego pozbawiania wolności.</i>	<i>Kazna zatvora: Jedna od dvije vrste kazni uz novčanu kaznu. Kazna zatvora može se izreći samo kao glavna kazna. Kazna zatvora ne može biti kraća od 30 dana ni dulja od 15 godina, osim za kaznena djela počinjena u stjecaju, za koja kazna zatvora može biti do 20 godina. Za najteže oblike kaznenih djela iznimno se može propisati kazna dugotrajnog zatvora, u trajanju od 20 do 40 godina.</i>
<i>Kara 25 lat pozbawienia wolności: sankcja bezwzględnie określona</i>	brak odpowiednika
<i>Kara dożywotniego pozbawienia wolności: sankcja bezwzględnie określona</i>	brak odpowiednika

Kara pozbawienia wolności, czyli „kazna oduzimanja slobode“ jest rodzajem kary, hiperonimem poszczególnych kar w systemie polskim: a) kary pozbawienia wolności b) kary 25 lat pozbawienia wolności oraz c) kary dożywotniego pozbawienia wolności. W systemie chorwackim termin „kazna oduzimanja slobode“ nie używa się w ustawach (jest to termin **prawniczy**, a nie prawny), ponieważ jedyne możliwe pozbawienie wolności, to „kazna zatvora“ (dosłownie: „kara więzienia“). Kary 25 lat p. w. oraz kara dożywotniego p. w. w chorwackim nie istnieją odrębnie jako kary; w przypadku gdy „kazna zatvora“ jest surowa, nazywa się to karą długotrwałego pozbawienia wolności. Z wyżej przedstawionego schematu wynika, że „kara pozbawienia wolności“ oraz „kazna zatvora“ są **pełnymi ekwiwalentami**, bo pełnią tę samą funkcję. Jednak, tłumacz może mieć wątpliwości, co do użycia terminu „kazna oduzimanja slobode“, żeby podkreślić inność polskiego systemu prawnego. Pokażmy jeszcze jedną tabelę, żeby rozwiązać ten problem:

³² <http://prawo-karne.wieszjak.pl/wyrok-i-kara/101636,Kara-pozbawienia-wolnosci.html#ixzz26Hc3A79h>

kara pozbawienia wolności (hiperonim):	kazna oduzimanja slobode (hiperonim):
kara pozbawienia wolności (hiponim)	kazna zatvora 1
kara pozbawienia wolności 25 lat	kazna zatvora 2 (brak odpowiednika)
kara dożywotniego pozbawienia wolności	kazna zatvora 3 (brak odpowiednika)

Kara p. w. (hiponim) oraz „kazna zatvora 1“ są **pełnymi ekwiwalentami**. „Kazna zatvora 2“ oraz „kazna zatvora 3“ w chorwackim nie istnieje, ale różnice systemowe można łatwo wymazać stosując analogię już istniejącego pełnego ekwiwalentu „kazna zatvora“, żeby utworzyć nowe terminy „25 godina kazne zatvora“ oraz „doživotna kazna zatvora“. W tym przypadku zastosowaliśmy **ekwiwalent ukierunkowany na język docelowy**.

7.2.3. Brak ekwiwalencji terminologicznej

Ograniczenie wolności	Brak odpowiednika
<i>Kara ograničenja wolnosti trva najkrócej mjesiac, a najdužej 12 mjesiecy. Wymierza się ją w mjesiacach. W czasie odbywania kary ograničenja wolnosti za przestępstwo skazany nie može bez zgody sądu zmienić miejsca stałego pobytu, jest obowiązaný do wykonywania pracy wskazanej przez sąd i ma obowiązek udzielania wyjaśnień dot. przebiegu odbywania tej kary. Obowiązek pracy może być określany w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku mjesiecznym. W stosunku do osoby zatrudnionej, sąd może zamiast obowiązku pracy orzec potrącenie od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę na rzecz Skarbu Państwa albo na cel społ. wskazany przez sąd. Wymierzając karę ograničenja wolnosti za przestępstwo sąd może oddać skazanego pod dozór kuratora lub osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, instytucji albo organizacji społ.</i>	

Kara ograniczenia wolności w chorwackim k. k. nie istnieje. Najpierw próbujemy odnaleźć podobną instytucję prawną, jeśli ona istnieje. Z definicji kary ograniczenia wolności odczytujemy, iż składa się ona z dwóch istotnych elementów: a) odbywania pracy wskazanej przez sąd, b) ewentualnie oddanie skazanego pod dozór kuratora.

Rad za opće dobro na slobodi	Zaštitni nadzor
<p><i>U našem kaznenom pravu sastavni je dio alternativne sankcije zamjene za kaznu lišavanja slobode. Prema čl. 54. KZ, kad sud odmjeri i izrekne kaznu zatvora u trajanju do 6 mjeseci (odn. ako je zbog neplaćanja novčana kazna zamijenjena kaznom zatvora), može istodobno odlučiti da se ta kazna, s pristankom osuđenika, zamijeni radom za opće dobro na slobodi. Rad za opće dobro na slobodi određuje se u trajanju koje je u razmjeru sa izrečenom kaznom, od najmanje 10 do najviše 60 radnih dana, a rok za izvršenje rada za opće dobro ne može biti kraći od jednog mjeseca ni dulji od jedne godine.</i></p>	<p><i>Zaštita, pomoć i nadzor koji se primjenjuju prema osobi koja je uvjetno osuđena sa zaštitnim nadzorom, kako ta osoba ne bi počinila novo kazneno djelo.</i></p>

Pierwszy element odpowiada chorwackiej instytucji „rad za opće dobro na slobodi“, a drugi możliwie instytucji „uvjetna osuda uz zaštitni nadzor“. Jednak, ani „rad za opće dobro“, ani „uvjetna osuda uz zaštitni nadzor“ nie mogą być **karami pierwotnymi**; wymierzają się one jako sankcje alternatywne już wymierzonej kary pozbawienia wolności. Natomiast, w polskim k. k. kara ograniczenia wolności stanowi **odrębną, samoistną karę**. Tym więcej, „uvjetna osuda“ ma swój odpowiednik polski „**warunkowe zawieszenie kary**“ polegającej na okresie próby, który biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia. Sąd może w takim przypadku zobowiązać skazanego np. do informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby, podobnie jak to ma miejsce w karze ograniczenia wolności.

Wyżej przeprowadzona analiza dwóch systemów ujawnia poważne różnice systemowe. Nie istnieje żaden zadowalający **ekwiwalent funkcjonalny** (żadna podobna instytucja prawna) w języku chorwackim, którym można by było zastąpić karę ograniczenia wolności. Mamy teraz możliwość utworzenia nowego **terminu opisowego**, np. *kazna rada za opće dobro na slobodi* (pomijając *uz zaštitni nadzor*, ponieważ ten element stosuje się niekoniecznie). Z drugiej zaś strony, istnieje możliwość orientowania się na język źródłowy i transfer znaczeniowy zawarty w terminie polskim – taki zabieg polegałby na dosłownym tłumaczeniu: „*ograničenje slobode*“. Warto teraz pytać się czy w języku chorwackim

„ograniczenie wolności“ już ma jakieś specjalne, inne znaczenie, co powodowałoby nieporozumienie i zakłócenie w komunikacji (tzw. fałszywi przyjaciele, czyli homonimia międzynarodowa). Naprawdę, istnieje w chorwackim k. k. przestępstwo określone jako „*protupravno oduzimanje slobode*“, które polega na „*protupravnom zatvaranju, odn. držanju zatvorenim ili oduzimanju ili **ograničenju slobode** kretanja na bilo koji način*“. Termin „ograniczenie slobode“ mógłby więc kojarzyć się z bezprawnym ograniczeniem wolności jako przestępstwem. Dlatego *ograniczenie wolności* możemy przetłumaczyć jako *kazna ograničenja slobode* niezależnie od tego czy w oryginale polskim występuje jako *ograniczenie wolności* czy z dodatkiem *kara (ograniczenia wolności)*. Chorwacki termin *kazna ograničenja slobode* w sposób oczywisty informuje odbiorcę terminalnego, że chodzi o karę nieistniejącą w ustawie chorwackiej i że dowie się więcej w paragrafie ustawowym dotyczącej tej kary. W ten sposób stworzyliśmy **termin ukierunkowany na język źródłowy**.

7.2.4. Ekwiwalent funkcjonalny albo tworzenie terminu przez neologizm

W niektórych wyżej wymienionych przypadkach mieliśmy do czynienia z pewnym niepokrywaniem się systemu pojęciowego. W porównywaniu systemów pojęciowych odnotowujemy trzy podstawowe sytuacje ze względu na istnienie albo nieistnienie podobnej instytucji oraz na poziom porównywalności ich funkcji: 1) **pełna ekwiwalencja**: istnieje taka sama albo podobna³³ instytucja prawna pełniąca podobną albo tę samą funkcję, np. *kara = kazna*. W przypadku pełnej ekwiwalencji zastosowujemy **ekwiwalent funkcjonalny**. 2) **częściowa ekwiwalencja**: nawet jeśli taka sama instytucja nie istnieje oficjalnie, funkcja instytucji w języku źródłowym jest znana języku docelowym i trochę inaczej prawnie uregulowana, np. *kazna dugotrajnog zatvora* nie jest samoistną karą, ale odpowiada polskiej *karze pozbawienia wolności 25 lat* oraz *karze dożywotniego p. w.* Z reguły częściowa ekwiwalencja wiąże ze sobą tłumaczenie terminu (tworzenie neologizmu) za pomocą **ekwiwalencji ukierunkowanej na język docelowy** (*25 godina kazne zatvora; doživotna kazna zatvora*). 3) **brak ekwiwalencji**: instytucja nie istnieje oraz funkcja tej instytucji w języku docelowym pojawia się w zupełnie innym, nieporównywalnym kontekście, np. *ograniczenie wolności* składa się z elementów, które są chorwackim znane w innym kontekście, którego porównywanie jest niemożliwe. Z reguły brak ekwiwalencji wiąże ze sobą tłumaczenie terminu (tworzenie neologizmu) za pomocą **ekwiwalencji ukierunkowanej na język źródłowy** (*kazna ograničenja slobode*).

³³ Przez podobność rozumiemy ewentualne mniejsze różnice, które są do pominięcia

7.2.5. Asymetria desygnatów

Omówimy teraz przypadek, w którym instytucja istnieje, tj. pojęcie jest to samo, ale dochodzi do różnic w językowym przedstawieniu rzeczywistości: np. w jednym języku istnieje tylko jeden desygnat, a w innym więcej niż jeden.

sud	
sąd	trybunał

Z tego mogłoby wynikać, że w polskim istnieją dwa rodzaje chorwackiego „sudu” – sąd jako „państwowy organ wymiaru sprawiedliwości, element władzy sądowniczej” oraz trybunał jako „sąd o specjalnych kompetencjach i szczególnym znaczeniu” (np. Trybunał Konstytucyjny). Język chorwacki nie wyznacza takiej różnicy w płaszczyźnie językowej. Nawet to, co w polskim jest trybunałem, w chorwackim nadal nazywa się „sud” – npr. Ustavni sud. Wyobrażony „sud 1” oraz „sud 2” wyrażony przez termin „sud” nadal zachowuje to samo znaczenie w stosunku do polskiej wyobraźni językowej. Jesteśmy zdania, że „sud 2” nie należy nazywać inaczej, np. użyć internacjonalizmu „tribunał”. Uzus również pokazuje, iż „sud” zawsze używa się w tej formie: porównaj „międzynarodowy trybunał karny” i „međunarodni kazneni sud”. W przypadku, gdy jedno pojęcie (tym samym jeden termin) w jednym języku obejmuje więcej pojęć (terminów) w innym języku, nie ma potrzeby tworzenia nowego terminu ukierunkowanego na język źródłowy. Jak już powiedzieliśmy, najważniejsze jest porównywanie **funkcji**, a „sud 2” pełni taką samą rolę co do „trybunału”, nawet gdybyśmy mu nadali nowy desygnat. Podajemy jeszcze jeden analogiczny przykład:

zakon	
ustawa	kodeks

Warto podkreślić, iż język prawa posiada często terminy przestarzałe, zachowane z bylelej tradycji prawnej albo istniejących jako terminy zapożyczone z innych systemów prawnych. Chorwacki zna wyraz „zakonik” jako odpowiednik polskiemu kodeksowi, ale żaden akt normatywny nie nazywa się obecnie „zakonik”, właśnie dlatego wykluczamy możliwość użycia tego terminu już przestarzałego w chorwackim i orientujemy się na **aktualną terminologię** języka docelowego.

7.2.6. Kalka leksykalna wyrazowa

Kierzkowska (Kierzkowska, 2002:120) objaśnia kalkę jako „ekwiwalent językowy, w którym wyraz lub wyrażenie jest utworzone za pomocą rodzimych elementów języka według wzoru semantycznego języka obcego.“ **Kalka** w naszym przekładzie najczęściej dotyczyła charakterystycznych określeń językowych dotyczących osób pełniących jakieś funkcje:

osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej – osoba zaposlena u tijelu državne kontrole

funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego – dužnosnik financijskog istražnog tijela vlasti

osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy – osoba koja odlučuje u disciplinskim tijelima koja djeluju u skladu sa zakonom

Również można poddać przykłady nazw instytucji, które z reguły tłumaczymy kalką, a nie adaptujemy do języka docelowego, np.:

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Ministarstvo znanosti i visokog školstva

Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej – Ministarstvo vanjskih poslova Republike Poljske

7.2.7. Zapożyczenie

Kierzkowska (Kierzkowska, 2002:121) oznajmia, iż **zapożyczenie**, to „technika tłumaczeniowa polegająca na pozostawieniu w tekście przekładu wyrazu lub zwrotu z języka wyjściowego niezmienionej formie.“ Zapożyczenie używamy w dwóch przypadkach:

1) ekwiwalencja istnieje, ale ze względu na istotę zachowywania **wymiaru kulturowego**, korzystamy z zapożyczenia w celu oddawania terminu ukierunkowanego na język źródłowy. Np. Sejm jest odpowiednikiem chorwackiej instytucji „Sabor“ (nazwa oficjalna instytucji parlamentu). Przetłumaczywszy Sejm jako Sabor, skorzystalibyśmy z techniki znanej jako **adaptacja**, która nie powinna mieć miejsca w tłumaczeniu specjalistycznym.

2) nie istnieje ani ekwiwalencja, ani pojęcie (Bukovčan nazywa ten przypadek *ekwiwalencją zerową*). **Brak pojęcia**, znaczy **brak instytucji** i **brak funkcji**. Np. Senat jako druga izba parlamentu polskiego nie ma żadnego odpowiednika w chorwackim, ponieważ Chorwacja ma tylko jedną izbę – Sabor. W takim przypadku użycie zapożyczenia stanowi konieczność i jedyną możliwość postępowania.

7.2.8. Możliwe błędy w użyciu niektórych terminów

Tłumaczenie języka prawnego często kryje liczne **pułapki terminologiczne**. Choć można by się wydawać, iż użyte terminy w tłumaczeniu odpowiadają znaczeniowo tekście wyjściowemu, uzus często mówi inaczej. Mianowicie, nie chodzi o samo znaczenie, czyli denotat, ale właśnie o to, w jaki sposób język docelowy używa pewnego terminu – terminu *choroba psychiczna* w chorwackim k. k. używa się jako *duševna bolest*, a nie *psihička bolest*, chociaż denotat jest ten sam. Dlatego warto podkreślić istotność czytania **tekstu paralelnego**, żeby pomyślnie wybrać termin używany w danym systemie pojęciowym:

*stosunek zależności – odnos zavisnosti, nie *odnos ovisnosti*

*targnięcie się na własne życie – samoubojstvo, nie *oduzimanje vlastitog života*

*kobieta ciężarna – trudna žena, nie *trudnica*

*ściganie przestępstwa następuje na wniosek pokrzywdzonego/na jego wniosek = kazneni postupak za kazneno djelo pokreće se povodom prijedloga, nie *na zahtjev oštećenika/*na njegov zahtjev³⁴*

*przynależność wyznaniowa – vjeroispovijed, nie *vjeroispovijest*

*czynność seksualna – spolna radnja, nie *seksualna radnja*

*choroba psychiczna – duševna bolest, nie *psihička bolest*

*upośledzenie umysłowe – nedovoljni duševni razvitak, nie *mentalna zaostalost*

*zaspokojenie seksualne – zadovoljavanje vlastite pohote, nie *seksualno zadovoljavanje*

³⁴ zob. <http://apps.americanbar.org/rol/publications/croatia-journalists-guide-criminal-procedure-cr.pdf> oraz http://www.swidnica.po.gov.pl/prawe_menu/pokrzywdzony_kim.html

7.2.9. Ekwiwalencja denotacyjna a ekwiwalencja konotacyjna

W poprzednich rozdziałach omówiliśmy jak porównywać **instytucje prawne** i ich **funkcje**. Gdy ekwiwalencja jest częściowa lub nie istnieje, tłumacz sam musi zdecydować się jak najlepiej przetłumaczyć termin, tj. stworzyć neologizm. Właśnie w tym pomagają mu terminy użyte przez Kierzkowską (Kierzkowska, 2002:95) „**ekwiwalencja denotacyjna**“ oraz „**ekwiwalencja konotacyjna**“.

Ekwiwalencja denotacyjna „oznacza zasadę odnoszenia tekstu tłumaczenia do pozajęzykowych denotatów, które w przypadku danego systemu prawnego są odniesieniem do tekstu źródłowego i pojęć (instytucji) właściwego dla niego systemu prawnego.“

Ekwiwalencja konotacyjna „oznacza zasadę odnoszenia terminów i oznaczanych przez nie pojęć tekstu źródłowego do konotatów (skojarzeń) kultury języka docelowego, tj. do pojęć kojarzonych przez odbiorcę tłumaczenia.“

W zasadzie, używając ekwiwalencji denotacyjnej tworzymy termin ukierunkowany na język źródłowy, a używając ekwiwalencji konotacyjnej tworzymy termin ukierunkowany na język docelowy. Po wcześniej przeprowadzonej analizie, wnioskujemy, że zawsze gdy istnieje dosyć poważny stopień ekwiwalencji pojęciowej, stosujemy ekwiwalencję konotacyjną. Gdy ta ekwiwalencja jest na tyle mała, że używaniem ekwiwalencji konotacyjnej istnieje możliwość zakłóceń komunikacyjnych (np. tworzenie terminu „*kazna rada za opće dobro na slobodi*“), preferujemy odniesienie się do denotatu (np. termin „*kazna ograničenja slobode*“). Ekwiwalencji denotacyjnej używamy też w przypadku kalki leksykalnej językowej oraz w przypadku zapożyczeń – jeśli z powodów logicznych musimy zachować **wymiar kulturowy** (np. Sejm), w przeciwieństwie do adaptacji, która stanowiłaby ekwiwalencję konotacyjną (np. Sabor zamiast Sejmu), albo jeśli zachodzi ekwiwalencja zerowa (zupełny brak odpowiednika w systemie pojęciowym języka docelowego) w przypadku instytucji Senatu.

W końcu, należy podkreślić także, że ekwiwalencję denotacyjną głównie stosuje się gdy tłumaczony tekst przeznaczony jest dla **odbiorcy bliskiego** (odbiorca, który zna realia języka źródłowego, albo chce się z nimi zapoznać, np. przedsiębiorcy, prawnicy itd.), a ekwiwalencję konotacyjną stosuje się głównie gdy tłumaczenie przeznaczone jest dla **odbiorcy dalekiego** (odbiorca zupełnie nie znający realia j. źródłowego, ani nie mający zamiaru zapoznać się z nimi). Z tego powodu, tłumacz musi wiedzieć dla kogo tekst jest przeznaczony, jaki cel ma on wypełnić. Jeżeli tłumaczymy broszurę dla turysty, do nazwy

Sejm możemy dodać objaśnienie „polski parlament Sejm“, jeżeli tłumaczymy akt normatywny takiego dodatku na pewno nie będzie.

Ekwiwalencja konotacyjna i denotacyjna odnoszą się wyłącznie do poszczególnych terminów. Jeśli chodzi o poziom zdania, nawet o poziom tekstu jako całości, Kierzkowska (Kierzkowska, 2002:96) używa terminu „**ekwiwalencja tekstowo-normatywna**“: „odnosi się do stosowania norm językowych i tekstowych właściwych dla danego tekstu, które – w naszym przypadku – są ustalone przez konwencję języka prawnego i językową tradycję w tym zakresie.“ Innymi słowy, tekst polskiej ustawy będziemy tłumaczyć na poziomie zdania środkami językowymi i składniowymi charakterystycznymi dla języka docelowego, można by też powiedzieć kolokwialnie „w duchu języka“.

8. Analiza tekstualna

8.1. Czasowniki

8.1.1. Kategoria czasu

Jeśli chodzi o **kategorię czasu**, należy przeprowadzić szczegółową analizę. Na pierwszy rzut oka, morfologia wskazuje na konsekwentnie używanie **czasu teraźniejszego**. Jednak, czy oznacza ten fakt, że ustawy o wydarzeniach naprawdę mówią w momencie ich odbywania się? Nie, ponieważ ustawy wyrażają **rzeczywistość abstrakcyjną i hipotetyczną**. Właśnie użycie czasu teraźniejszego pozwala określić takie sytuacje. W sensie gramatycznym, kategoria czasu może odnosić się do samego momentu mówienia (**użycie aktualne**) albo do opisywania rzeczywistości z innego punktu widzenia, które nie wiąże się z momentem mówienia (**użycie nieaktualne**). W użyciu nieaktualnym, czas teraźniejszy może pełnić cały wachlarz funkcji. W tekstach narracyjnych, często używany jest w funkcji „**peaesens historicum**“, mając na celu wyrzucić efekt stylistyczny „bywania, przeżywania przeszłości“. Nagórko w swej gramatyce języka polskiego (Nagórko, 2007:93) podaje przykłady: „*1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa / 1 września 1939 roku **wybuchła** II wojna światowa*“, które najlepiej pokazują różnicę stylistyczną. Ponieważ język polski obecnie dysponuje tylko jedną formą **czasu przeszłego**, pozycjonowanie zdarzeń w przestrzeni czasowej jest dosyć zubożałe (chorwacki ma więcej form, mimo że ich użycie jest rzadkie). Jednak, w języku prawa czas przeszły wyrażany właściwą formą gramatyczną występuje rzadko i ma zakres ograniczony, ze względu na ustawowy wymóg abstrakcyjności i hipotetyczności. Wróćmy jeszcze do nieaktualnej funkcji czasu teraźniejszego. W języku ogólnym, według Nagórko (2007:93) możliwe jest **habitualne** odniesienie czasu teraźniejszego „gdy mowa o czynnościach odbywanych często, zwykle lub stale: *Jem / jadam obiad w domu*“, **potencjalne** odniesienie czasu teraźniejszego: *Ten sweter farbuje* (może (za)farbować) oraz **wszechczasowe**, gdy mowa o „prawach natury jak i do zwyczajowych norm: *Ziemia krąży dookoła Słońca*.“ Język prawa charakteryzuje się właśnie potencjalnym i wszechczasowym odniesieniem czasu teraźniejszego – ustawa wyraża potencjalne zachowania, okoliczności i ustala ich sankcjonowanie oraz wyraża swoje własne wszechobowiązujące prawdy w postaci normy prawnej. Co do pojmowania **temporalności** w języku prawa, Andruszkiewicz (Andruszkiewicz, 2010:24) oznajmia, że „rzeczywistość stanowiącą przedmiot zainteresowania języka prawnego, cechuje, odmienny od rzeczywistości obecnej w potocznym (powszechnym) doświadczeniu, sposób pojmowania

temporalności.“ Ta odmienność odzwierciedla się jak już zaznaczyliśmy właśnie w regularnym wykorzystywaniu **czasu relatywnego**. Autorka podkreśla (Andruszkiewicz, 2010:25), iż „temporalny wymiar regulacji prawnych jest charakteryzowany przy pomocy pewnej uniwersalności, niemożliwej do usytuowania w parametrach aktualności czy chronologiczności.“ Cytuje francuskiego autora (J.-C. Gémard), który to zjawisko nazywa „**bezczasowością prawa**“. Autorka jeszcze wyróżnia dwa sposoby ujmowania czasu: a) temporalizacja deiktyczna „tu i teraz“ b) temporalizacja zorientowana ku przyszłości i wnioskuje, iż „w języku posługującym się kategoryzowaniem sytuacji i adresatów w sposób abstrakcyjny i generalny wykorzystanie aspektu temporalnego jest ukierunkowane ku przyszłości.“ (*Ibidem*) Ta potencjalna, hipotetyczna przyszłość, która jeszcze nie nastąpiła, ale może nastąpić wyraża się **czasem terażniejszym**. Natomiast, czas przeszły, choć rzadko widziany w ustawach, pojawia się w przypadku gdy taka „bezczasowa“ hipoteza została zrealizowana i łączy się ze szczególnymi okolicznościami dotyczącymi popełnionego przestępstwa albo gdy ze względu na szczególne okoliczności istnieje powód na zmianę sankcji. Przepisy zawierające **czas przeszły** z reguły pojawiają się w „późniejszych“ punktach w danym paragrafie, po określeniu abstrakcyjnej, pozaczasowej hipotezy. Taka sama reguła dotyczy chorwackich ustaw. Oto przykłady:

*Karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub **był** wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo (...)*

*Ściganie przestępstwa określonego w § 2 lub 3, jeżeli naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia **nie trwało** dłużej niż 7 dni (...)*

*Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1–3 sprawca, który dobrowolnie **uchylił** grożące niebezpieczeństwo.*

*Jeżeli pozbawienie wolności **trwało** dłużej niż 7 dni (...)*

*Jeżeli pozbawienie wolności, o którym mowa w § 1 lub 2, **łączyło się** ze szczególnym udręczeniem (...)*

8.1.2. Kategoria aspektu

Kategoria aspektu czasowników polega na rozróżnieniu czynności dokonanych i niedokonanych (w czasie przeszłym i przyszłym). **Aspekt niedokonany** czasownika „koncentruje uwagę mówiących na samej czynności, na jej przebiegu“ (Nagórko, 2007:99), a **aspekt dokonany** czasownika „uwypukla jej pomyślny finał, przedstawiając czynność jako coś zamkniętego.“ Już zaznaczyliśmy fakt, że w ustawach najczęściej występuje **czas terażniejszy**. Jeśli chodzi o aspekt czasowników, czasowniki dokonane „nie dopuszczają tworzenia form czasu terażniejszego“ (Nagórko 2007:100). Oczywiście jest, że polski język prawa w czasie terażniejszym używa **aspektu niedokonanego**, gdyż użycie aspektu dokonanego ma znaczenie przyszłe. Język chorwacki jednak dopuszcza używanie aspektu dokonanego czasu terażniejszego w zdaniach podrzędnych, żeby wyrazić **potencjalność czynności w przyszłości**. Pod względem formalnym, aspekt dokonany czasu terażniejszego w polskim jest czasem przyszłym (np. „przeczytam“), który w chorwackim tworzy się poprzez formę analityczną czasownika dokonanego + czasownik posiłkowy być w cz. przyszłym (np. „pročitat ću“). Wymyślonym zdaniu *Kto przeczyta...* odpowiada chorwackie zdanie *Tko pročita...* Użycie polskiego czasu terażniejszego w ujęciu nieaktualnym *Kto czyta...* może odpowiadać chorwackim zdaniom *Tko čita...* oraz *Tko pročita...* zależnie od tego czy chcemy podkreślić niedokonaność/powtarzalność/abstrakcyjność albo dokonaność/jednorazowość/charakter przyszły. Biorąc ten fakt pod uwagę, możemy wywnioskować, iż w ustawach polskich używa się czasu terażniejszego w aspekcie niedokonanym (jedyna opcja), a w chorwackim zarówno czasu terażniejszego w aspekcie niedokonanym (trwanie, powtarzanie), ale częściej w aspekcie dokonanym wskazującym dokonaność i celowość czynności przyszłej. Należy te zasady mieć na uwadze tłumacząc czasowniki na język chorwacki. Warto porównać:

*Nie popełnia przestępstwa, kto **nie udziela** (impf) pomocy...*

*Nema kaznenog dijela za onoga tko **ne pruži** (pf) pomoć...*

*Kto **pozbawia** (impf) człowieka wolności...*

*Tko drugome protupravno **oduzme** (pf) slobodu...*

*Kto **utrwała** (impf) wizerunek negiej osoby...*

*Tko **snimi** (pf) fotografije nage osobe...*

W niektórych przypadkach, gdy ustawodawca chce podkreślić trwanie i niedokonaność czynności, używa się w języku chorwackim aspektu niedokonanego:

Kto ogranicza (impf) człowieka w przysługujących mu prawach...

Tko drugoga ograničava (impf) u pravima koja mu pripadaju...

Kto obraża (impf) uczucia religijne...

Tko vrijeđa (impf) tuđe vjerske osjećaje...

Kto w celu zaspokojenia seksualnego prezentuje (impf)...

Tko (...) u cilju spolnog zadovoljavanja prikazuje (impf)...

(...) za posrednictwem (...) sieci telekomunikacyjnej nawiązuje (impf) kontakt...

(...) posredstvom (...) telekomunikacijske mreže ostvaruje (impf) kontakt...

8.1.3. Kategoria strony

Według Nagórko, **kategoria strony** ma charakter składniowy, a przekształcenia, jakim podlega orzeczenie, pociągają za sobą przebudowę całego zdania (Nagórko, 2007:104). Kategoria strony polega na **mechanizmie hierarchizacji** elementów treści, ponieważ „pewnym elementom nadajemy większą rangę, inne mają charakter towarzyszący“ (*Ibidem*). W **stronie czynnej** najwyższą rangę ma podmiot, czyli wykonawca czynności, np. *Przestępca popełnia przestępstwo*. Takie zdanie można przekształcić na stronę bierną, która pociąga ze sobą nacechowanie stylistyczne: *Przestępstwo jest popełnione przez przestępcę*. W takim składzie, podmiot (agens) z strony czynnej teraz staje się dopełnieniem (obiektem), a dopełnienie staje się podmiotem. Oprócz strony czynnej i biernej, istnieje jeszcze **strona zwrotna** (reflexivum). Prawdziwa strona zwrotna według Nagórko (Nagórko, 2007:106) polega na utożsamianiu agensa z obiektem: *Dziewczyna myje się*. Podkreśla też, iż testem na zwrotność jest „możliwość zamiany się na siebie: *Dziewczyna myje siebie*“ (*Ibidem*). Jednak, w szerszym rozumieniu, strona zwrotna nazywa się medium. **Medium** charakteryzuje się całkowitym **wymazaniem** pozycji **agensa**: *Grzywna wymierza się (...)* albo *kaznit će se* albo *kazneni postupak (...)* *pokreće se*. Nie można takie zdania przekształcić na *Grzywna wymierza siebie; kaznit će sebe; pokreće sebe*. Podajmy teraz niektóre z możliwych przypadków pasywizacji w języku ustawy polskiej a chorwackiej.

1. Strona bierna bez wyrażonego agensu w polskim pociąga za sobą pasywizację w chorwackim:

a) *Nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne **jest wykonywana...***

*Besplatan, kontroliran rad za opće dobro **izvršava se...***

Przekształcenie na stronę czynną:

(Agens niewyrażony) wykonuje nieodpłatną, kontrolowaną pracę.

b) (...) *nawet gdy nie **zostały użyte** metody lub środki wymienione w pkt 1–6.*

*(...) čak i ako metode i sredstva iz točaka 1.-6. nisu **bile primijenjene.***

Przekształcenie na stronę czynną:

(Agens niewyrażony) nie użył metody lub środki wymienione w pkt 1–6.

c) *Jeżeli czyn określony w § 1 **został popełniony** na szkodę małoletniego (...)*

*Ako **je** kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka **počinjeno** na štetu maloljetnika (...)*

Przekształcenie na stronę czynną:

(Agens niewyrażony) popełnił czyn określony w § 1 na szkodę małoletniego (...)

2. Strona bierna pociąga za sobą pasywizację w chorwackim:

*(...) osoba, której uprawnienia i obowiązki w zakresie działalności publicznej **są określone** lub **uznane** przez ustawę (...)*

*(...) osoba čija **su** ovlaštenja i obveze u djelokrugu javne djelatnosti **definirane** ili **priznate** zakonom (...)*

Przekształcenie na stronę czynną:

Ustawa określa lub uznaje uprawnienia i obowiązki w zakresie działalności publicznej.

3. Strona bierna nie podlega pasywizacji w chorwackim:

a) *Rozkazem jest polecenie określonego działania lub zaniechania **wydane** służbowo żołnierzowi **przez** przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem.*

Naredba je nalog za određenim činjenjem ili nečinjenjem koji vojniku službeno izriče njegov nadređeni ili ovlašteni vojnik s višim činom.

Przekształcenie na stronę czynną:

Rozkazem jest polecenie określonego działania lub zaniechania, które żołnierzowi wydaje służbowo uprawniony żołnierz starszy stopniem.

b) (...) sąd bierze pod uwagę (...) wagę **naruszonych** przez sprawcę **obowiązków** (...)
(...) sud uzima u obzir (...) težinu kojom je počinitelj prekršio obveze (...)

Przekształcenie na stronę czynną:

Sąd bierze pod uwagę wagę, którą sprawca naruszył obowiązki (...)

c) (...) kto czerpie korzyści majątkowe z **uprawiania** prostytucji **przez** inną osobę.

(...) onaj tko pribavlja imovinsku korist od prostitucije druge osobe.

Przekształcenie na stronę czynną:

Inna osoba uprawia prostytucję...

d) (...) w związku z **pełnieniem przez niego** obowiązków służbowych (...)

(...) u svezi s obavljanjem njegovih službenih dužnosti (...)

Przekształcenie na stronę czynną:

On pełni obowiązki służbowe.

Z wyżej przeprowadzonej analizy pojawiania się passivum w polskiej ustawie i tłumaczenia takich zdań w języku chorwackim, można zauważyć, że strony biernej częściej używa się w kodeksie polskim.

8.2. Imiesłowy

Imiesłowy w języku polskim używają się często i niekiedy różnią się pod względem formalnym i funkcjonalnym od imiesłowów języka chorwackiego. W języku polskim imiesłowy wyróżniamy na: a) **imiesłowy przymiotnikowe** – czynne (-ąc(y)) i bierne (-n(y), -on(y), t(y)) b) **imiesłowy przysłówkowe** – współczesne (-ąc) i uprzednie (-łszy/-wszy).

Możliwość tworzenia imiesłowów przymiotnikowych zależy od aspektu czasownika jak i o jego przechodności – imiesłowy przymiotnikowe czynne tworzą się od **czasowników niedokonanych** (*piszący, pisząca, piszące*), a imiesłowy przymiotnikowe bierne od **czasowników przechodnich** (*czytany, przeczytany, pity, *upity*). Tworzenie imiesłowów przysłówkowych, natomiast, zależy tylko od **aspektu czasownika**, ponieważ wynika to z ich funkcji czasowej (patrz: Nagórko). **Czasowniki niedokonane** tworzą imiesłów współczesny: *pisząc, robiąc, śpiewając* itd. **Czasowniki dokonane** tworzą imiesłów uprzedni: *napisawszy, zrobiwszy, zaśpiewawszy* itd. Imiesłowom przymiotnikowym polskim odpowiadają chorwackie „pridjev radni“ oraz „pridjev trpni“. Pridjev radni w chorwackim ma funkcję tworzenia partycypu w czasie przeszłym (*živio, radio, pisao* itd.), więc nie odpowiada

funkcjonalnie imiesłowu polskiemu (*śpiewająca kobieta = žena koja pjeva*). Natomiast, imiesłów przymiotnikowy bierny oraz „pridjev trpni“ są porównywalne – *czytany, przeczytany = čitan, pročitan*. Tak samo jest z imiesłowami przysłówkowymi współczesnymi i uprzednimi oraz ich odpowiednikami chorwackimi „prilog sadašnji“ i „prilog prošli“, porównaj: *pisząc, czytając, śpiewając = pišući, čitajući, pjevajući* oraz *napisawszy, przeczytawszy, zaśpiewawszy = napisavši, pročitavši, zapjevavši*. Imiesłowy polskie mające swoje odpowiedniki funkcjonalne w chorwackim, używają się również w tłumaczeniu ustawy:

Ustalając stawkę dzienną, sąd bierze pod uwagę (...)

Odredujący visinu dnevnog dohotka, sud uzima u obzir (...)

Wymierzając karę ograniczenia wolności, sąd może orzec (...)

Odmjeravajući i izričući kaznu ograničenja slobode, sud može odrediti (...)

Kto stosując przemoc wobec kobiety ciężarnej (...)

Tko koristeći nasilje prema trudnoj ženi (...)

Kto, wiedząc, że jest zarażony wirusem HIV (...)

Tko znajući da je zaražen virusom HIV-a (...)

Kto rozpija maloletniego, dostarczając mu napoju alkoholowego, ułatwiając jego spożycie lub nakłaniając go do spożycia takiego napoju (...)

Tko opija maloljetnika dajući mu alkoholno piće, olakšavajući mu njegovu konzumaciju ili navodeći ga na konzumaciju takvoga pića (...)

Imiesłowy przysłówkowe uprzednie nie występują w korpusie, więc nie można podać przykładów, ale jak już zaznaczyliśmy, odpowiadają one chorwackim „prilog prošli“.

Problem w tłumaczeniu może przedstawiać imiesłów przymiotnikowy czynny na *-ący, -ąca, -ące*. W języku chorwackim najczęściej wprowadzamy w takich przypadkach nowe zdanie podrzędne przydawkowe ze spójnikiem *koi* (który):

*Przestępstwami podobnymi są przestępstwa **należące** (...)*

*Slična kaznena djela su ona **koja pripadaju** (...)*

*(...) dokument **uprawniający** do otrzymania sumy pieniężnej albo **zawierający** obowiązki (...)*

*(...) dokument **koji ovlašćuje** raspolaganje novčanim iznosom ili [**koji**] **sadrži** obvezu (...)*

W języku polskim często używa się syntagm zawierających owe składniki: *osoba + imiesłów przymiotnikowy czynny + rzeczownik/syntagma nominalna*, jak w następujących przykładach:

*osoba **będąca** pracownikiem administracji rządowej (zamiast pracownik) – osoba **zaposlena** u državnoj upravi*

*osoba **pozostająca** w stosunku przysposobienia (zamiast przysposobiony) – **posvojenik***

*osoba **zajmująca** kierownicze stanowisko (zamiast kierownik) – osoba **koja se nalazi** na rukovodećem položaju*

Niekiedy jednak syntagmy o wyżej wymienionej strukturze nie mogą być zastąpione jednym rzeczownikiem, ponieważ on nie istnieje, i treść musi być wyrażona opisowo za pośrednictwem syntagmy:

*osoba **pełniąca** czynną służbę wojskową*

*osoba **koja izvršava** aktivnu vojnu obvezu*

*osoba **orzekająca** w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy –*

*osoba **koja odlučuje** u disciplinskim tijelima koja djeluju u skladu sa zakonom*

Oprócz wyżej przedstawionych możliwości tłumaczenia imiesłowów – za pomocą spójnika *koji*, imiesłowu chorwackiego „*pridjev trpni*“ (*osoba **zaposlena***) oraz za pomocą terminu (*posvojenik*) – w chorwackim imiesłów przymiotnikowy czynny można również

przetłumaczyć innymi środkami, a pierwszym kryterium w doboru środka językowego będzie wartość semantyczna imiesłowu oraz całego zdania:

*Kto powoduje uszkodzenie ciała dziecka poczętego lub rozstrój zdrowia **zagrożający** jego życiu (...)*

*Tko prouzroči tjelesno oštećenje začetog djeteta ili naruši njegovo zdravlje **tako da mu je ugrožen** život (...)*

*(...) ma obowiązek udzielania wyjaśnień **dotyczących** (...)*

*(...) dužan je dati objašnjenja **u svezi s** (...)*

*(...) rozmiary wyrządzonej lub **grożącej** szkody*

*(...) razmjer počinjene ili **moгуće** štete (...)*

W końcu, imiesłów przymiotnikowy bierny jest związany z tworzeniem strony biernej, która już została omówiona wcześniej. Podajemy kilka przykładów:

*(...) jest **obowiązany** do wykonywania nieodpłatnej (...)*

*(...) **obvezan** je izvršavati besplatan (...)*

*(...) **popelniony** w celu (...)*

*(...) **počinjen** u cilju (...)*

8.3. Formy analityczne a formy syntetyczne

Jedną z głównych cech języka, którym pisane są ustawy jest **analityczność** form językowych. Jest ona jedna z niepośrednich wskaźników „wyższego“ stylu, mającego na celu wywrzeć wrażenie na odbiorcę, iż treść ustawy jest istotna i, że różni się od JO, w którym powszechnie używane są **formy syntetyczne**, gdzie tylko istnieje taka możliwość. Formy analityczne polegają na zasadzie korzystania więcej słów (na przykład o strukturze V + N), gdy możliwe jest użycie tylko jednego słowa, czym charakteryzują się formy syntetyczne (tylko V lub tylko N). W ustawach polskich i chorwackich, formy analityczne lub syntetyczne nie zawsze mają swojego ekwiwalentu (zależy to od zdolności czasownika do łączenia się z innymi czasownikami lub rzeczownikami odczasownikowymi), więc niekiedy w tekście polskim wystąpi forma analityczna, a w chorwackim syntetyczna i odwrotnie. Otóż niektóre przykłady z polskiego k.k. i naszego tłumaczenia³⁵:

Forma analityczna (PL)	Forma syntetyczna (PL)	Forma analityczna (HR)	Forma syntetyczna (HR)
czynić przygotowania (v + n) do popełnienia przestępstwa (prep + n + n)	przygotowywać się (v) do popełnienia przestępstwa (prep + n + n)	obavljati pripreme (v + n) za počinjenje kaznenog dijela (prep + n + n)	pripremati (v) počinjenje kaznenog dijela (n + n)
udzielać pomocy (v + n) w przerwaniu ciąży (prep + n + n)	pomóc (v) w przerwaniu ciąży (prep + n + n)	0	pomoći (v) izvršiti prekid trudnoće (v + n)
orzec potrącenie (v + n)	potrącić (v)	odrediti odbitak (v + n)	odbiti (v)
udzielanie wyjaśnienia (n + n)	wyjaśnić (v)	dati objašnjenje (v + v)	objasniti (v)
podlegać karze (v + n)	ukarać (v)	0	kazniti (v)
powodować śmierć (v + n)	uśmiercić (v)	uzrokovati smrt (v + n)	usmrtiti (v)
dopuszczać się handlu ludźmi (v + n)	handlować (v) ludźmi (n)	počiniti kazneno djelo trgovine ljudima (v + n + n)	trgovati (v) ljudima (n)
wyrządzenie szkody (n + n)	szkodzić (v)	nanošenje štete (n + n)	štetiti (v)
dopuszczać się zgwałcenia (v + n)	zgwałcić (v)	počiniti kazneno djelo silovanja (v + n + n)	silovati (v)

³⁵ Oficjalnie w ustawach używa się czcionki pogrubionej. Rzeczowniki odczasownikowe można zastąpić czasownikami i odwrotnie, zależnie od kontekstu – w schemacie reprezentowane są przykłady oryginalne niezmiennione

dopuszczać się obcowania płciowego (v + n + adj)	obcować płciowo (v + adj)	izvršiti spolni odnošaj (v + ajd + n)	spolno općiti (adv + v)
utrwaląc wizerunek (v + n)	0	snimiti fotografiju (v + n)	fotografirati (v)
nawiązywać kontakt (v + n)	kontaktować (v)	ostvariti kontakt (v + n)	kontaktirati (v)
wprowadzenie w błąd (n + prep + n)	0	0	obmanjivati (v)
niezdolność do należytego pojmowania (n + prep + adj + n)	niepojmowanie (n)	nesposobnost ispravnog shvaćanja (n + adj + n)	neshvaćanje (n)
uprawianie prostytucji (n + n)	prostytuować (v)	0	prostituiranje (v), prostytucija (n)
niemożność zaspokojenia (n + n) podstawowych potrzeb życiowych (adj + n + ajd)	niezaspokojenie (n) podstawowych potrzeb życiowych (adj + n + adj)	nemogućnost zadovoljenja (n + n) osnovnih životnih potreba (adj + adj + n)	nezadovoljenje (n) osnovnih životnih potreba (adj + adj + n)

Z owej małej analizy łączenia się czasowników lub rzeczowników odczasownikowych z rzeczownikami w formy analityczne, wynika, że polski język prawa bez wyjątku **preferuje formy analityczne** nad formami syntetycznymi. W języku chorwackim też przeważają formy analityczne, zaś w wielu przypadkach nawet nie istnieją, z czego wynika częstsza frekwencja użycia form syntetycznych w porównaniu do języka polskiego.

8.4. Słownictwo wspierające

Pieńkos w swojej książce Podstawy juryslingwistyki (Pieńkos, 1999:40) wprowadza termin „**słownictwo wspierające**“. Takie słownictwo buduje wraz ze słownictwem specjalistycznym (terminami) większy twór, czyli tekst. Również podkreśla, że bez słownictwa wspierającego terminy nie mogłyby skutecznie funkcjonować. Uważamy, iż Pieńkos zwraca uwagę na słownictwo wspierające, ponieważ w większości rozważań na temat tłumaczenia specjalistycznego wyłącznie bierze się pod uwagę istotność terminów, ich zastosowania i funkcjonowania. Jednak, **całość tekstowa** jest dużo więcej niż same terminy i dopiero wiedza o tym, które kategorie słów, jakie słownictwo oraz syntagmy wiążą się z terminami, pozwala tłumaczowi jakościowo dokonać swojej pracy. Problem pojawia się, gdy większość słowników LSP „nie zawiera wyrazów-łączników służących do powiązania (...) terminów w dyskurs, czyli tekst.“ (Pieńkos, 1999:42) Dlatego tłumacz często sam powinien

szukać słownictwa wspierającego dla danej dziedziny i robić własne słowniczkę i glosariusze, żeby móc lepiej przetłumaczyć tekst, zwłaszcza gdy chodzi o tłumaczenie na obcy mu język.

Oto przedstawiamy przykłady słownictwa wspierającego (może to w zasadzie być jakakolwiek kategoria gramatyczna słowa) chorwackiego w tych przypadkach, w których tłumacz nieznający (lub niesprawdzający) słów-łączników może pomylić się i tłumaczyć ich sprzecznie z uzusem ustawowym:

Polski	Chorwacki
„wymierza się“	„propisuje se i izriče“ (w przypadku grzywny, čl. 51., st. 1.) „odmjerava se i izriče“ (w przypadku kary ograniczenia wolności, čl. 53., st. 8.)
kara „wymierza się w miesiącach“	dosłowne tłumaczenie: „propisuje se/odmjerava se i izriče u mjesecima“ Bez względu na to, że przyimek „u“ jest poprawnie użyty, uzus języka prawnego jest nieco inny, więc używamy przyimek „na“: „propisuje se/odmjerava se i izriče na mjesece“
„groźba o której mowa w art. 190“	„prijetnja u smislu čl. 190.“
„nie popełnia przestępstwa“	„ nema kaznenog dijela“

8.5. Składnia

Jeśli chodzi o składnię tekstów prawnych, większość zdań w ustawach nabiera wzorcowy językowy redagowania hipotezy lub dyspozycji i sankcji za pomocą zdań podrzędnych okolicznikowych warunku. Warunek wyrażony może być w dwa sposoby:

a) spójnikiem warunkowym jeżeli:

Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 152 § 1 lub 2 jest śmierć kobiety ciężarnej, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

b) zaimkiem kto (formalnie jest zdaniem podrzędnym podmiotowym, ale wyraża funkcję warunku, można go przekształcić w następujący sposób – jeżeli ktoś...):

Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

W języku chorwackim takie zdania tłumaczymy odpowiednikiem „ako, ukoliko“ albo „tko“.

Składnia polskiego i chorwackiego często różni się swoim szeregiem, więc często zachodzi inwersja w zdaniu polskim albo chorwackim. W składni zdania także odzwierciedla się **słownictwo wspierające** wyrażono innymi środkami syntaktycznymi. Oto przykłady:

1) Szereg składniowy

„jeżeli ustawa nie stanowi inaczej“ (na początku, inwersja zdania podrzędnego)	„ako zakonom nije drukčije propisano“ (na końcu, po zdaniu nadrzędnym)
Przestępstwa z zastosowaniem przemocy lub groźby jej użycia albo przestępstwa popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej uważa się za przestępstwa podobne.	Sličnim kaznenim djelima smatraju se kaznena djela praćena uporabom sile ili prijetnjom uporabe sile, ili kaznena djela počinjena radi ostvarivanja imovinske koristi.

2) Inne środki syntaktyczne

W stosunku do osoby zatrudnionej sąd (...) może orzec...	Sud može zaposlenoj osobi (...) (opuszczenie jednej części)
Kara pozbawienia wolności wymieniona w art. 32 pkt 3...	Kazna zatvora iz čl. 32., točka 3. (użycie przyimku „iz“ zamiast imiesłowu przymiotnikowego biernego „wymieniony w“ = „naveden u“)
Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1...	Tko priprema počinjenje kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka... (art. 299 chorwackiego k.k.) („określony w“ nie tłumaczymy dosłownie jako „naveden u, određen u, definiran u“, piszemy tylko przyimek „iz“ jak i w przypadku „wymieniony w“. Jeszcze jedno zastrzeżenie: „w § 1“ = iz stavka 1. ovoga članka rozumie

	się samo przez się, jednak nie jest wyraźnie zaznaczone w ustawach polskich)
art. 190, § 2: Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.	Kazneni postupak za kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka pokreće se povodom prijedloga.
Kara pozbawienia wolności (...) trwa najkrócej miesiąc, najdłużej 15 lat	Kazna zatvora (...) ne može biti kraća od jednog mjeseca niti dulja od 15 godina (zamiast „traje najkraće mjesec dana i najdulje 15 godina“)
art. 189: (...) sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.	(...) kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine (uwaga! nie *najmanje na tri godine) zamiast „ne kraće od tri godine“

Niekiedy możliwe jest więcej opcji, które byłyby uznane za dobre tłumaczenie (pogrubioną czcionką oznaczyliśmy rozwiązania najczęściej pojawiające się w ustawach):

a) bez zgody sądu = bez odobrenja suda (Prep + N + N), bez sudskog odobrenja (Prep + Adj + N), **bez dozvole suda** (Prep + N + N), bez sudske dozvole (Prep + Adj + N)

b) ustawowe zagrożenie = zakonom predviđena kazna albo **zakonom propisana kazna** (čl. 57, st. 2)

c) „praca na cele społeczne“, można by przetłumaczyć „rad u društvene svrhe“, ale w chorwackim używa się terminu **rad za opće dobro**, jednak w przypadku:

Sąd (...) może orzec potrącenie od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym **na cel społeczny** = Sud može (...) odrediti odbitak od 10% do 25% na nagradu za rad za jedan mjesec **u društvene svrhe**

W pierwszym przypadku gdy kolokacja w l.mn. „na cele społeczne“ jest użyta wraz z rzeczownikiem praca jako termin „praca na cele społeczne“, tłumacz jest zobowiązany użyć ekwiwalentu funkcjonalnego „rad za opće dobro“. Natomiast, gdy ta kolokacja nie występuje wraz z rzeczownikiem „praca“ i nie tworzy terminu, mamy swobodę przetłumaczyć ją dosłownie „u društvene svrhe.“

8.6. Tekst oryginału – tekst paralelny – tłumaczenie

Tekst paralelny jest tekstem w języku docelowym z tej samej dziedziny, dotyczący tej samej problematyki. Tłumaczowi taki tekst pozwala dokonać prawidłowego tłumaczenia, umożliwia mu porównanie terminów, wyrażeń, kolokacji, składni, stylu itp. W tłumaczeniu polskiego kodeksu karnego na język chorwacki, podstawowym tekstem paralelnym jest **chorwacki kodeks karny**. Tłumacząc polski kodeks, należy cały czas porównywać środki językowe zawarte w ustawie i w miarę potrzeb tekstem paralelnym zależnie od sytuacji. Gdy treść ustawy polskiej jest porównywalna z treścią ustawy chorwackiej oraz gdy elementy przepisów polskich i chorwackich pokrywają się między sobą, istnieje możliwość dosłownego, **całkowitego** lub **częściowego, przeniesienia** oryginalnej treści z chorwackiego k. k. do tłumaczenia. Ponieważ chorwacki i polski system prawny są spokrewnione, treści te zgadzają się przynajmniej częściowo – dlatego też pozwalamy na wprowadzenie do tłumaczenia w języku chorwackim niektórych elementów z chorwackiego k.k. Są także przypadki, w których nawet całe paragrafy są prawie identyczne. Mamy więc możliwość wyboru – albo śledzić oryginał tłumacząc go, albo dosłownie przepisać paragraf z chorwackiego k.k. (oprócz sankcji normatywnoprawnej, która najczęściej różni się w swoim zakresie). W naszym tłumaczeniu, zdecydowaliśmy się na drugą opcję, czyli prawie całkowicie przenieść tekst oficjalnej ustawy chorwackiej. Podajemy poniżej przykład oryginału polskiego, naszego pierwotnego tłumaczenia oraz oryginału chorwackiego, którym postanowiliśmy zastąpić nasze tłumaczenie. Naszym zdaniem, wydaje się, że taki wybór jest lepszy ze względu na **czytelność** tekstu dla odbiorcy chorwackiego, który już jest zapoznany z tekstem ustawy chorwackiej.

Oryginał	Nasze tłumaczenie	Chorwacki k.k.
Kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.	Tko navođenjem ili pomaganjem dovodi drugoga do samoubojstva, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.	Tko navede drugoga na samoubojstvo ili mu pomogne u samoubojstvu pa ono bude počinjeno, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina ³⁶ .
Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze	Tko prekinе trudnoću žene imajući njezin pristanak i kršeći zakonske propise, kaznit će se kaznom zatvora	Tko protivno propisima o prekidu trudnoće, trudnoј ženi s njezinim pristankom izvrši prekid trudnoće, kaznit

³⁶ Čl. 96., st. 1.

pozbawienia wolności do lat 3.	do tri godine.	će se kaznom zatvora do tri godine ³⁷ .
Tej samej karze podlega, kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania.	Istom će se kaznom kazniti onaj koji trudnoj ženi pomaže u prekidu trudnoće kršeći zakonske propise ili je na to navodi.	Tko protivno propisima o prekidu trudnoće, trudnoj ženi pomogne izvršiti prekid trudnoće ili je na to navodi, kaznit će se istom kaznom ³⁸ .
Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 lub 2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.	Ako je posljedica kaznenog djela iz stavka 1. ili 2. ovoga članka samoubojstvo oštećenika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od godine dana do deset godina.	Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ili 2. ovoga članka prouzročena posljedica samoubojstva oštećenika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od godine dana do deset godina ³⁹ .
Kto wdziera się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.	Tko nasilno uđe u tuđu kuću, stan, lokal, prostor ili ograđeni prostor ili unatoč zahtjevu ovlaštene osobe ne želi napustiti to mjesto, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do godinu dana.	Tko neovlašteno prodre u tuđu kuću, stan, lokal, prostor ili ograđeni prostor ili se na zahtjev ovlaštene osobe otuda ne udalji, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do godinu dana ⁴⁰ .
Kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.	Tko zlonamjerno ometa javno obavlanje vjerskih obreda crkve ili druge vjerske zajednice koja ima reguliran pravni položaj, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine.	Tko zlonamjerno ograniči slobodu javnog obavlanja vjerskih obreda crkve ili druge vjerske zajednice koja ima reguliran pravni položaj, kaznit će se novčanom kaznom, kaznom ograničenja slobode ili kaznom zatvora do dvije godine ⁴¹ .

³⁷ Čl. 97., st. 1.

³⁸ Čl. 97., st. 1.

³⁹ Čl. 188., st. 6.

⁴⁰ Čl. 122. st. 1.

⁴¹ Čl. 110. st. 2.

9. Podsumowanie

Celem niniejszej pracy było opracowanie jednego z możliwych modeli tłumaczenia aktów ustawodawczych. Przed rozpoczęciem tłumaczenia ustawy, tłumacz musi jak najlepiej zapoznać się z dziedziną, której dotyczy tłumaczenie. Chodzi o pierwszą fazę tzw. dekodowania, która polega na rozumieniu treści. Pomocne w tym będą odpowiednie pozycje bibliograficzne, między innymi encyklopedie oraz słowniki prawa. Najistotniejszy tekst paralelny stanowi równorzędna ustawa obowiązująca w państwie języka docelowego. Na podstawie tych dwóch ustaw w języku wyjściowym i języku docelowym, tłumacz może dokonać porównania dwóch różnych systemów prawnych (tym samym systemów pojęciowych) i dostrzec problemy pozajęzykowe, które będzie musiał rozwiązać. Po fazie dekodowania następuje faza dewerbalizacji i reekspresji, czyli przeformułowywania w języku docelowym tego, co zostało napisane w oryginale. Na tym poziomie tłumacz decyduje o tym, jakich metod i postępowań tłumaczeniowych trzeba użyć. Omówiliśmy dwa rodzaje tłumaczenia – ukierunkowane na język źródłowy albo docelowy, które są tylko skrajnymi biegunami. Niemniej, tłumacząc ustawę, należy podejście do tych zjawisk uzależnić od konkretnej sytuacji.

Z naszego modelu wynika, iż tłumaczenie odbywa się na dwóch płaszczyznach: terminologicznej (termin) i ponadterminologicznej (zdanie, paragraf, cały tekst). Reguły postępowania w kierunku tłumaczenia źródłopodobnego albo obcopodobnego zależą właśnie od płaszczyzny, na której odbywa się tłumaczenie. Zgodnie z takim założeniem, analizę przekładu przeprowadziliśmy odrębnie dla terminów i dla jednostek nieterminologicznych.

Najpierw uwzględniliśmy fakt, iż terminologia prawna w parze językowej polsko-chorwackiej nie została z góry ustalona i potwierdzona. Znaczy to, że sami musieliśmy przystąpić do tłumaczenia terminologii polskiej na chorwacki. Do dyspozycji mieliśmy kilka źródeł terminologicznych w wersji elektronicznej lub książkowej, w innych parach językowych, co częściowo ułatwiło pracę szukania odpowiedniego terminu w języku chorwackim. Tłumaczenie terminów polega na porównywaniu treści i funkcji dwóch pojęć. W wyniku takiego porównywania odnotowaliśmy trzy podstawowe poziomy przystawalności:

1. Pełna ekwiwalencja terminologiczna – dwa pojęcia w postaci dwóch terminów pokrywają się całościowo treścią i funkcją (np. *przestępstwo – kazneno djelo*). W tym przypadku chorwacki odpowiednik nazywamy ekwiwalentem funkcjonalnym.

2. Częściowa ekwiwalencja terminologiczna – W przypadku ekwiwalencji częściowej terminy *25 lat pozbawienia wolności* oraz *dożywotnie pozbawienie wolności* wyrażające sankcję karną nie są znane w chorwackim prawie jako odrębne, poszczególne kary, ale spełniają podobną funkcję – długotrwałego pozbawienia wolności.
3. Brak ekwiwalencji terminologicznej – O braku ekwiwalencji możemy mówić w przypadku polskiego terminu *kara ograniczenia wolności*, wyrażającego jedną spośród sankcji karnych w Polsce. W Chorwacji nie istnieje tego typu kara, a znane są tylko elementy funkcji, z których się składa (wykonywanie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne i możliwe oddawanie skazanego pod dozór kuratora).

W ostatnich dwóch przypadkach, tłumacz musi stworzyć nowy termin (dotychczas nieistniejący w języku docelowym), czyli neologizm. Pytanie czy nowy termin będzie ukierunkowany na język źródłowy czy docelowy. W przypadku częściowej ekwiwalencji nowo utworzony termin jest obcopodobny (ekwiwalencja konotacyjna) – *25 godina kazne zatvora*, nie *25 godina kazne oduzimanja slobode*, a w przypadku braku ekwiwalencji nowo utworzony termin jest źródłopodobny (ekwiwalencja denotacyjna) – *kazna ograničenja slobode*, nie *kazna rada za opće dobro na slobodi*.

Ekwiwalencję denotacyjną stosujemy jeszcze w przypadku kalk i zapożyczeń. Kalki pojawiają się w syntagmach (*osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy – osoba koja odlučuje u disciplinskim tijelima koja djeluju u skladu sa zakonom*) i nazwach instytucji (*Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego – Ministarstvo znanosti i visokog školstva*). Co do zapożyczeń, stosujemy je, kiedy nazwę przenosimy dosłownie z powodu aspektu kulturowego (*Sejm*) albo kiedy instytucja w ogóle nie istnieje w języku docelowym (*Senat*). Ekwiwalencja denotacyjna jest więc niezbędna w tłumaczeniu nazw instytucji, ponieważ z powodów logicznych powinniśmy podkreślić, iż chodzi o tekście napisanym w języku obcym dotyczącym innego systemu prawnego (w chorwackim przekładzie polskiej ustawy wydawałoby się nieodpowiednim zastosowanie nazwy „Sabor“). Adaptację jako metodę tłumaczeniową, która zakłada ekwiwalencję konotacyjną, często widzianą w tekstach literackich, powinno się jej jednak unikać w tekstach prawnych. Z drugiej zaś strony, ekwiwalencję konotacyjną w tłumaczeniu terminów preferujemy, jeśli tylko istnieje wystarczający poziom pokrywania się między funkcjami i jeśli tylko termin w chorwackim zachowuje takie samo znaczenie jak w polskim (nie dochodzi do zakłócenia

komunikacyjnego), np. *przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu* przetłumaczymy zgodnie z chorwacką nazwą przestępstwa pojawiającą się w chorwackim kodeksie karnym – *kaznena djela protiv života i tijela*. Wnioskujemy, iż taka forma ekwiwalencji pospiesza czytelność tekstu, który staje się dzięki temu bliższy chorwackim czytelnikowi.

Na poziomie zdania, paragrafu i całego tekstu używamy wyłącznie środków językowych charakterystycznych dla języka docelowego. Każdy przekład tekstu prawnego musi być językowo poprawny, zgodny z zasadami gramatycznymi i składniowymi standardowego języka docelowego. Oznacza to, że nie wolno bezpośrednio przenosić kategorii morfologicznych, struktury składniowej czy też idiomatyki języka polskiego do przekładu. Dla zilustrowania tego problemu przeanalizowaliśmy, w jaki sposób w ustawie używane są czasowniki, ponieważ stanowią one istotną warstwę języka prawnego. Jeśli chodzi o kategorię czasu, większość czasowników znajdujemy w czasie teraźniejszym w funkcji relatywnej, nieaktualnej, co służy wyrażeniu potencjalności i hipotetyczności (tzw. beczasowość prawa). Aspekt czasownika w języku polskim w czasie teraźniejszym ograniczony jest tylko do aspektu niedokonanego, podczas gdy w chorwackim częściej pojawia się aspekt dokonany czasu teraźniejszego wyrażający temporalizację ukierunkowaną ku przyszłości (por.: *Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy...* i *Nema kaznenog dijela za onoga tko ne pruži pomoć...*). Jednak, ze względu na duratywność lub iteratywność czasownika, w chorwackim też można użyć aspektu niedokonanego (por.: *Kto w celu zaspokojenia seksualnego prezentuje...* i *Tko u cilju spolnog zadovoljavanja prikazuje...*). Kolejną cechą tekstów prawnych jest używanie strony biernej, ponieważ agens w zdaniu nie jest istotny lub nie chcemy go wymienić. Jednak, w przypadku, gdy agens jest wyrażony, polska ustawa nadal zachowuje konstrukcje bierne, podczas gdy chorwacka ustawa woli używać strony czynnej (por.: *sąd bierze pod uwagę wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków...* i *sud uzima u obzir težinu kojom je počinitelj prekršio obveze*).

Chcąc zapewnić jak najlepszą jakość i czytelność tłumaczenia na język chorwacki tłumacz musi również w trakcie tłumaczenia uwzględnić językowy uzus chorwackiej ustawy, przede wszystkim w rozwiązywaniu zagadnień stylistycznych (por.: *ili unatoč zahtjevu ovlaštene osobe ne želi napustiti to mjesto* i *ili se na zahtjev ovlaštene osobe otuda ne udalji*) lub wątpliwości dotyczących synonimów (por.: *mentalna zaostalost* i *nedovoljni duševni razvitak*).

Na zakończenie należy powiedzieć, że na poziomie struktury i organizacji formalnej przepisów ustawy zdecydowaliśmy się na poszanowanie reguł chorwackiego ustawodawstwa. Nasz model tłumaczenia przewiduje korzystanie ze środków formalnych używanych w redagowaniu przepisów prawnych w języku chorwackim. Dlatego polski znak „§” używany dla oznaczania paragrafu zamieniliśmy nawiasami „()” używanych w ustawach chorwackich, a tytuły rozdziałów pisane małymi literami w polskim („Objaśnienie wyrażeń ustawowych”) przetłumaczyliśmy wielkimi literami tak jak występuje w ustawach chorwackich („ZNAČENJE IZRAZA U OVOM ZAKONU”) itp.

W świetle wyżej zaprezentowanego modelu zastosowanego do naszego tłumaczenia, tłumaczenie nowej terminologii wydaje się trudniejszym zadaniem, niż tłumaczenie jednostek nieterminologicznych, ponieważ tłumaczenie każdego terminu wymaga pilnego porównywania treści i funkcji dwóch pojęć i podejmowania decyzji o stopniu przystawalności między nimi. W tym procesie niezbędna jest wiedza o postulatach terminologicznych. Natomiast, w tłumaczeniu słownictwa wspierającego, czyli słownictwa, którym termin jest otoczony, wystarczy porównywanie z tekstem paralelnym. To samo dotyczy reguł gramatycznych oraz składniowych właściwych dla ustawodawstwa języka docelowego.

Przekład każdego tekstu specjalistycznego, w tym aktu ustawodawczego, powinien przede wszystkim spełniać kryterium wierności. Metody i postępowania tłumaczeniowe mogą różnić się w pewnej mierze zależnie od preferencji danego tłumacza, ale warto mieć świadomość o tym, że tłumaczenie nie powinno być rzeczą przypadkową. Każdy odpowiedzialny tłumacz musi być na tyle wykwalifikowany, żeby móc w sposób należyty uzasadnić argumentami swoje wybory i rozwiązania.

Bibliografia

- Andruszkiewicz, Marta (2010), "Kategoria czasu w języku prawnym" w: *Czas w prawie* pod redakcją naukową Cezarego Kosikowskiego, Uniwersytet w Białymstoku, Wydział prawa, Białystok.
- Bukovčan, Dragica (2009), *Od teorije do prakse u jeziku struke*, Školska knjiga, Zagreb.
- Bukowski, Piotr, i Heydel Magda (2009), "Wprowadzenie: Przekład - język - literatura" we: *Współczesne teorie przekładu*, autor Piotr Bukowski i Heydel Magda, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- FIT (1963), *Karta tłumacza*, Międzynarodowa federacja tłumaczy, Dubrovnik.
- Górka, Hanna (2007), "O pszczelarzach, chemikach i błądzących logikach – błędy logiczne w wypowiedziach i definicjach" w: *Semina Scientiarum*, Wydawnictwo Naukowe UPJPII, nr 6, Kraków.
- Grzelak, Joanna (2010), *Polski język prawa w perspektywie glottodydaktycznej*, J. Grzelak, Poznań.
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević (2009), *Hrvatski terminološki priručnik*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Kalina-Prasznic, Urszula (2007), *Encyklopedia prawa*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa.
- Kaufman, Stefan (2002), "Problemy ekwiwalencji terminologicznej" w: *Przekład. Język. Kultura*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Kierzkowska, Danuta (2002), *Tłumaczenie prawnicze*, Wydawnictwo TEPIS, Warszawa.
- Lewandowski, Jerzy (2009), *Elementy prawa*, WSiP, Warszawa.
- Lukszyn, Jerzy (2005), *Języki specjalistyczne. Słownik terminologii przedmiotowej*, Katedra języków specjalistycznych, UW, Warszawa.
- Lukszyn, Jerzy (2001), *Metajęzyk lingwistyki. Systemowy słownik terminologii lingwistycznej*, Wydawnictwo "AQUILA" Stanisław Fiłonowicz, Warszawa.
- Myrczek, Ewa (2005), *Dictionary of Law Terms*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Nagórko, Alicja (2007), *Zarys gramatyki polskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Nida, Eugene A. (2009), "Zasady odpowiedniości" we: *Współczesne teorie przekładu*, autor Piotr Bukowski i Magda Heydel, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Nord, Christiane (2009), "Wprowadzenie do tłumaczenia funkcjonalnego" we: *Współczesne teorie przekładu*, autor Piotr Bukowski i Magda Heydel, Wydawnictwo Znak, Kraków.

- Novak, Blaženka (2010), *Funkcionalna stilistika hrvatskoga zakonodavstva : doktorska disertacija*, B. Novak, Zagreb.
- Petzel, Jacek (2006), "Język prawny w świetle lingwistycznej teorii rejestru językowego" w: *Studia Iuridica*, XLV, WPiA, UW, Warszawa.
- Pieńkos, Jerzy (1999), *Podstawy juryslingwistyki. Język w prawie – prawo w języku*, Muza, Warszawa.
- UNESCO (2007), *Wytyczne polityki terminologicznej, Kształtowanie i realizowanie polityki terminologicznej*, Wydawnictwo Translegis, Warszawa.
- Vidaković Mukić, Marta (2006), *Opći pravni rječnik*, Narodne novine d. d., Zagreb.
- Visković, Nikola (1989), *Jezik prava*, I tro "Naprijed", Zagreb.
- Ziemiński, Zygmunt (1974), "Le langage du droit et le langage juridique" w: *Archives de Philosophie du Droit*.

Źródła

- Gaćić, Milica (2010), *Englesko-hrvatski rječnik prava i međunarodnih i poslovnih odnosa*, Školska knjiga, Zagreb.
- Kazneni zakon (NN 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05. 71/06., 110/07.)
- Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553)
- Łozińska-Małkiewicz, Ewa (2007), *Angielsko-polski słownik terminologii prawniczej*, Wydawnictwo EWA 2, Poznań.
- Moguš, Milan, Pintarić Neda (2002), *Poljsko-hrvatski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb.
- Ostatni dostęp do stron internetowych wymienionych w pracy 28 stycznia 2013 r.*

Aneks: glosariusz

25 lat pozbawienia wolności	25 godina kazne zatvora
administracja, ~ rządowa, adj. administracyjny, decyzja ~a	uprava, državna ~, adj. upravni, ~a odluka
akt religijny, publiczne wykonanie a. religijnego	vjerski obred, javno obavljanje v. obreda
alimenty, bezskuteczność egzekucji alimentów	uzdržavanje, neisplaćivanje uzdržavanja
bezpieczeństwo; ~ publiczne; ~ powszechne	sigurnost; javna ~; opća ~
bezwyznaniowość	neiskazivanje vjeroispovijedi
błąd, wprowadzenie w ~; wyzyskanie błędu	zabluda, obmanjivanje; iskorištavanje zablude
bójka	napad
broń palna	vatreno oružje
choroba, ~ nieuleczalna; ~ długotrwała; ~ realnie zagrażająca życiu; trwała ~ psychiczna; ~ weneryczna; ~ zakaźna	bolest, neizlječiva ~; dugotrajna ~; ~ koja ozbiljno ugrožava život; trajna duševna ~; spolna ~; zarazna ~
członek	član
czyn, ~ zabroniony; dopuścić się ~u; popelnienie ~ zabronionego	1. djelo 2. radnja, kažnjiva ~, izvršiti (k.) radnju; počinjenje kažnjive ~
czynność; ~ usługowa; ~ seksualna	1. djelovanje 2. djelatnost, uslužna ~ 3. radnja, spolna ~
dane osobowe	osobni podaci
dłużnik	dužnik
dłużnik alimentacyjny	uzdržavatelj
dochód	prihod
dokument	dokument
dostarczanie	pribavljanje
dożywotnie pozbawienie wolności	doživotna kazna zatvora
działalność, ~ publiczna	djelatnost, javna ~
działanie, przedsiębrane ~; ~a lecznicze	1. činjenje 2. djelovanje, poduzeto ~; liječnički postupci
funkcja publiczna	javna funkcija

funkcjonariusz; ~ <i>publiczny</i> , ~ <i>Służby Więziennej</i>	dužnosnik; <i>javni</i> ~; ~ <i>Uprave za zatvorski sustav</i>
godność człowieka	ljudsko dostojanstvo
gospodarka	gospodarstvo
groźba; ~ <i>bezprawna</i>	prijetnja; <i>protupravna</i> ~
grzywna, wymierzyć ~ę	novčana kazna, <i>odmjeriti</i> , <i>izreći</i> ~u kaznu
handel, ~ <i>ludźmi</i>	1. trgovina 2. trgovanje, <i>trgovanje ljudima</i>
instancja; <i>pierwsza instancja; pierwszej instancji</i>	stupanj; <i>prvi stupanj; prvostupanjski</i>
instytucja, ~ <i>państwowa</i>	ustanova, institucija; <i>državna</i> ~
jednostka organizacyjna	organizacijska jedinica
kalectwo	oštećenje
kapitał	kapital
kara, ~ <i>ograniczenia wolności; ~ pozbawienia wolności; ~ 25 lat pozbawienia wolności; ~ dożywotniego pozbawienia wolności; ~ wymierzyć ~ę, odbywanie ~y; obniżenie/złagodzenie ~y; obostrzenie ~y; ustawowe zagrożenie (~q); podlegać ~rze; odbywanie ~y</i>	kazna, ~ <i>ograničenja slobode; zatvorska</i> ~; <i>dvadeset i pet godina</i> ~e zatvora; <i>doživotna</i> ~ zatvora; <i>odmjeriti</i> , <i>izreći</i> ~u; <i>izvršavanje</i> ~e; <i>ublažavanje</i> ~e; <i>pooštravanje</i> ~e; <i>zakonom propisana k.</i> ; <i>kazniti</i> ~om; <i>izvršavanje</i> ~e
kobieta ciężarna	trudna žena
kodeks	zakon, zakonik
komornik	sudski službenik
korzyść majątkowa, <i>osiągnąć k. majątkową; czerpać k. majątkowej; udzielenie, przyjęcie k. majątkowej</i>	imovinska korist, <i>steći imovinsku k.</i> ; <i>pribaviti imovinsku k.</i> ; <i>davanje, primanje imovinske k.</i>
korzyść osobista	osobna korist
krytyczne położenie	krizna situacija
kurator sądowy	probacijski službenik
ławnik	porotnik
lekarz	liječnik
małoletni	maloljetnik

małżeństwo (→ <i>związek małżeński</i>), zawierać ~	brak, <i>sklopiti</i> ~
małżonek	bračni drug
materiał wybuchowy	eksplozivna tvar
miejsce stałego pobytu	prebivališče
mienie; ~ <i>znaczej wartości</i> , ~ <i>wielkiej wartości</i>	imovina, imutak; ~ <i>značajne vrijednosti</i> ; ~ <i>velike vrijednosti</i>
młodociany	młada punoljetna osoba
moc ustawy; z <i>mocy ustawy</i>	zakonska obveza; <i>na temelju zakonske obveze</i>
nadzór	nadzor
nadzorca sądowy	sudski nadzornik
namowa	navođenje
napój alkoholowy	alkoholno piće
naruszenie czynności narządu ciała	oštećenje funkcija tjelesnih organa
narząd	organ
następstwo	posljedica
nękanie, <i>uporczywe</i> ~	uznemiravanje, <i>dugotrajno</i> ~
niebezpieczeństwo, <i>narażać na bezpośrednio</i> ~	opasnost, <i>izlagati neposrednoj ~i</i>
niełożenie na utrzymanie, <i>obowiązek opieki przez</i> ~ (→ <i>obowiązek</i>)	izbjegavanje davanja uzdržavanja
nietykalność cielesna	tjelesna nepovredivost
nieumyślność, adj. nieumyślnie	nehaj, adj. s nehajem
niewolnictwo	ropstvo
niezdolność do pracy	nesposobnost za rad
notariusz	javni bilježnik
nóż	nož
obcowanie płciowe, <i>składać propozycję o. płciowego</i>	spolni odnošaj, <i>predlagati</i> ~
obowiązek, <i>orzec ~ki</i> ; <i>~ki służbowe</i> ; <i>~ opieki</i> ; <i>~ opieki przez niełożenie na utrzymanie</i>	obveza, dužnost, <i>odrediti obveze</i> ; <i>službena dužnost</i> ; <i>obveza skrbi</i> ; <i>izbjegavanje davanja uzdržavanja</i>
obrzęd religijny, <i>publiczne wykonanie o.</i>	vjerski obred (→ <i>akt religijny</i>)

<i>religijnego</i>	
obrzęd żałobny	obred žalovanja
ochrona; ~ <i>bezpieczeństwa publicznego</i>	zaštita; <i>očuvanje javne sigurnosti</i>
odsetka, <i>pl.</i> odsetki	kamata, <i>pl.</i> kamate
ograniczenie wolności	kazna ograničenja slobode
okoliczność	okolnost
okrucieństwo, <i>ze szczególnym ~iem, stosowanie szczególnego ~a</i>	okrutnost, <i>na osobito okrutan način</i>
organ, ~ <i>państwowy; ~ kontroli państwowej; ~ samorządu terytorialnego; ~ kontroli samorządu terytorialnego; finansowy ~ postępowania przygotowawczego; ~ dyscyplinarny; ~ władzy publicznej; ~ organizacji międzynarodowej; ~ pomocy społecznej</i>	tijelo (vlasti), <i>tijelo državne vlasti; tijelo državne kontrole; tijelo lokalne samouprave; tijelo kontrole lokalne samouprave; finansijsko istražno tijelo; disciplinsko tijelo; tijelo javne vlasti; tijelo međunarodne organizacije; tijelo socijalne skrbi</i>
organizacja, ~ <i>międzynarodowa</i>	organizacija, <i>međunarodna ~</i>
orzeczenie sądowe	sudska presuda
oskarżenie prywatne	privatna tužba
osoba najbliższa	član obitelji
osoba, ~ <i>uprawniona; ~ nieporadna</i>	osoba, <i>ovlaštena ~; bespomoćna ~</i>
państwo	država
pieniądz	novac
pobicie	tučnjava
podstęp	prijevara
pogrzeb	pogrebni obred
pojmowanie, <i>należyte ~ sytuacji</i>	shvaćanje, <i>ispravno ~ situacije</i>
pokrzywdzony	oštećenik
polecenie	nalog
pomoc, <i>udzielić ~; niezwłoczna ~</i>	pomoć, <i>pružiti ~; trenutna ~</i>
pornografia	pornografija
porządek, ~ <i>publiczny; ~ prawny</i>	1. red, <i>javni red i mir</i> 2. poredak, <i>pravni poredak</i>
poseł; <i>do Parlamentu Europejskiego</i>	zastupnik; <i>~ u Europskom Parlamentu</i>

postępowanie	postupanje
postępowanie karne	kazneni postupak
postępowanie przygotowawcze	istražni postupak
potrącenie	odbitak
powinowaty	srodnik po tazbini
pozbawienie wolności	kazna zatvora
pozbawienie, ~ wzroku; ~ słuchu; ~ mowy; ~ zdolności płodzenia	oduzimanje, ~ vida, ~ sluha, ~ govora, ~ sposobnosti reprodukcije
praca na cele społeczne, wykonywać ~ę na c.s.	rad za opće dobro, izvršavati ~
pracownik	zaposlenik
prawo	pravo
prawomocność, adj. prawomocny	pravomoćnost, adj. pravomoćan
Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	Predsjednik Republike Poljske
prokurator	državni odvjetnik
prostyucja, doprowadzać do uprawiania ~i; nakłaniać do uprawiania ~i	prostitucija, navoditi na ~u
prywatność, naruszać ~	privatnost, narušavati ~
przechowywanie	zadržavanje
przedmiot	predmet
przekazywanie	predaja
przemoc, stosować ~	nasilje, koristiti ~
przepadek, ~ przedmiotu	ovrha, oduzimanje predmeta
przepis, stosuje się odpowiednio; ~ ustawy; naruszać ~y ustawy	1. odredba 2. propis, odgovarajuće se primjenjuje; odredba zakona/zakonska odredba/zakonski propis; kršiti zakonske propise
przerwanie ciąży	prekid trudnoće
przestępstwo podobne	slično kazneno djelo
przestępstwo, popełnić ~; ~ zagrożone karą x; ~ o charakterze terrorystycznym; ~ przeciwko wolności seksualnej i obyczajności; ~ przeciwko wolności sumienia	kazneno djelo, počiniti ~; ~ kažnjivo kaznom x, ~ za koje je zapriječena kazna x; ~ terorističkog karaktera; ~ protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa; ~ protiv slobode

<i>i wyznania; ~ przeciwko rodzinie i opiece</i>	<i>izražavanja misli i vjeroispovijedi; protiv dužnosti uzdržavanja</i>
przygotowanie, ~ do <i>popelnienia przestępstwa</i>	priprema, ~ za <i>počinjenje kaznenog djela</i>
przyjmowanie	primanje
przynależność wyznaniowa	vjeroispovijed
przysposabiający	posvojitelj
przysposobienie	posvojenje
przysposobiony	posvojenik
radny	vijećnik
reguła ostrożności	zaštitna mjera
rodzeństwo	braća i sestre
rozbój	razbojništvo
rozkaz	naredba
rozpowszechnianie	raspačavanje, distribucija
rozstrój zdrowia	narušavanje zdravlja
rzecz ruchoma	pokretna stvar
sąd, <i>zgoda ~u</i>	sud, <i>dozvola ~a</i>
ściganie przestępstwa, ~ <i>odbywa się z oskarżenia prywatnego; ~ następuje na wniosek (→ wniosek) pokrzywdzonego; ~ odbywa się z urzędu</i>	1. kazneni progon 2. kazneni postupak, ~ <i>se pokreće privatnom tužbom; ~ se pokreće povodom prijedloga; ~ se pokreće po službenoj dužnosti</i>
sędzia	sudac
senator	senator
sieć telekomunikacyjna	telekomunikacijska mreža
skazany	osuđenik, osuđena osoba
służba wojskowa	vojna obveza
śmierć	smrt
spółka	trgovačko društvo
spożycie, ~ <i>napoju alkoholowego</i>	konzumacija, ~ <i>alkoholnog pića</i>
sprawca	počinitelj
środek, ~ <i>płatniczy; ~ki publiczne</i>	sredstvo, ~ <i>plaćanja; javna ~a</i>
stała platforma	stalna platforma

stan, ~ <i>nietrzeźwości; ~ zależności; ~ psychiczny; ~ fizyczny</i>	stanje, <i>alkoholizirano ~; ~ zavisnosti; psihičko ~; fizičko ~</i>
statek wodny	plovilo
stawka dzienna, <i>wysokość stawki</i>	dnevni dohodak, <i>visina dohotka</i>
stosunek majątkowy	imovinski odnos
stosunek pracy, <i>rozwiązać</i>	poslovni odnos, <i>raskinuti</i>
stosunek prawny	pravni odnos
stosunek zależności, <i>nadużycie stosunku ~ści; wykorzystać ~; stały/przemijający ~</i>	odnos zavisnosti, <i>zlouporaba odnosa ~i; iskoristiti ~; stalni/trenutni ~</i>
suma pieniężna	novčani iznos
świadczenia, <i>~rodzinne, ~pieniężne</i>	davanja, <i>obiteljska ~, novčana ~</i>
syndyk	stečajni upravitelj
system teleinformatyczny	računalni sustav
sytuacja prawna	pravni položaj
szelf kontynentalny	epikontinentalni pojas
szkoda majątkowa; <i>wyrządzenie szkody majątkowej</i>	imovinska šteta; <i>prouzročenje imovinske štete</i>
szkoda, <i>znaczną ~; ~ w wielkich rozmiarach; na czyjś ~ę</i>	šteta, <i>značajna ~; ~ velikih razmjera; na nečiju ~u</i>
targnięcie się na własne życie	samoubojstvo
transport	prijevoz
treść pornograficzna, <i>pl. treści pornograficzne, prezentować ~; rozpowszechniać ~; utrwaląć ~</i>	pornografski sadržaj, <i>pl. pornografski sadržaji, prikazivati p. sadržaje; distribuirati ~; snimati ~</i>
trybunał, <i>międzynarodowy ~ karny</i>	sud, <i>međunarodni kazneni ~</i>
uczucie religijne, <i>pl. uczucia religijne, obrażać ~</i>	vjerski osjećaj, <i>pl. vjerski osjećaji, vrijeđati v. osjećaje</i>
udzielenie pomocy	pomaganje
umowa, <i>~ międzynarodowa</i>	ugovor, <i>međunarodni ~</i>
upośledzenie umysłowe	nedovoljni duševni razvitak
uprawnienie	ovlaštenje
uprowadzenie	otmica
ustawa, <i>na podstawie ~y</i>	zakon, <i>u skladu sa ~om</i>

ustawowe zagrożenie	zakonom propisana kazna
ustrój, ~ <i>Rzeczypospolitej Polskiej</i> ; ~ <i>państwa</i>	ustroj, ~ <i>Republike Poljske</i> ; <i>državni</i> ~
uszczerbek, <i>ciężki</i> ~ <i>na zdrowiu</i>	narušavanje, <i>teško narušavanje zdravlja</i>
uszkodzenie, ~ <i>ciała</i>	oštećenje, ~ <i>tijela</i>
werbowanie	vrbovanje
wirus HIV	virus HIV-a
własność	vlasništvo
wniosek, <i>na</i> ~ <i>pokrzywdzonego</i>	prijedlog, <i>povodom</i> ~ <i>a</i>
wolność, <i>ograniczenie</i> ~ <i>ści</i> ; <i>pozbawienie</i> ~ <i>ści</i> ; ~ <i>seksualna</i>	sloboda, <i>kazna ograničenja</i> ~ <i>e</i> ; 1. <i>oduzimanje slobode</i> 2. <i>kazna zatvora</i> ; <i>spolna</i> ~
wspólne pożycie	životna zajednica
wstępny	predak
wykorzystanie, ~ <i>seksualne</i>	iskorištavanje, <i>seksualno</i> ~
wymierzenie, ~ <i>kary</i>	izricanje, ~ <i>kazne</i>
wynagrodzenie za pracę	nagrada za rad
wypadek, <i>wyjatkowy</i> ~	slučaj; <i>izniman</i> ~
wypłata	isplata
wyrządzenie, ~ <i>szkody majątkowej/osobistej</i>	prouzročenje, ~ <i>imovinske/osobne štete</i>
występek, ~ <i>o charakterze chuligańskim</i>	prekršaj, ~ <i>huliganskog karaktera</i>
zabieg lekarski	liječnički zahvat
zabójstwo	ubojstvo
zaburzenie psychiczne, <i>długotrwałe</i> ~	duševni poremećaj, <i>dugotrajni</i> ~
zachowanie, ~ <i>o charakterze pedofilskim</i>	ponašanje, ~ <i>pedofilskog karaktera</i>
żądanie	zahtjev
zagrożenie, <i>poczucie</i> ~ <i>nia</i>	ugroženost, <i>osjećaj</i> ~ <i>i</i>
zagrożony	ugrožena osoba
zakładnik	talac
zamach	napad
zaniechanie	nečinjenje
zarażenie	zaraza
zarządca	upravitelj
zaspokojenie, ~ <i>seksualne</i> ; <i>niemożność</i> ~ <i>a</i>	1. <i>zadovoljavanje</i> , ~ <i>vlastite pohote</i> 2.

<i>podstawowych potrzeb życiowych</i>	zadovoljenje, <i>nemogućnost ~a osnovnih životnih potreba</i>
zastraszenie; <i>poważne ~</i>	zastašivanje; <i>ozbiljno ~</i>
żebractwo	prosjačenje
zeszpecenie	iznakaženost
zgoda, <i>~ pacjenta; bez ~y</i>	pristanak, <i>pacijentov pristanak</i> ; <i>odobrenje, bez odobrenja</i>
zgwałcenie	silovanje
zmuszenie	prisiljavanje
zniekształcenie ciała	deformacija tijela
znoszenie	trpljenje
żołnierz	vojniki
zstępny	potomak
związek małżeński (\rightarrow <i>małżeństwo</i>), <i>pozostawać w z. małżeńskim</i>	brak, <i>već se nalaziti u ~u</i>
związek wyznaniowy	vjerska zajednica
zysk, <i>udział w ~ach</i>	dobit, <i>udio u ~i</i>